

ฉบับ
รุ่งอรุณแห่งการศึกษา

วารสาร

โพธิยาลัย

ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓๕ เดือน เมษายน ๒๕๖๑

วัด อรุณ

ชีวิตเริง เวิ้งว้าง ห่างไกลวัด　　ปากไล่กัด ตีนก็ถีบ รีบแข่งขัน
เมารูปรส กลิ่นเสียง เคียงประชัน　　ลึกก็หวั่น ว่าคงคู่ อยู่ไม่นาน
มาเถิดมา ก้าวสู่ อรุณใหม่　　ชีวิตใช่ เพียงวัตถุ มธุหวาน
มาวัดบ้าง สร้างใจ ในศีลทาน　　รู้เบิกบาน ทางสงบ พบแสงธรรมฯ

ปปัญจา

วารสาร โพธิยาลัย

ฉบับที่ ๓๕ เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๖๑

เปิดเล่ม

วารสารโพธิยาลัย ฉบับเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นฉบับ **'รุ่งอรุณแห่งการศึกษา'** กล่าวได้ว่า เป็นฉบับสืบเนื่องจากเดือนมีนาคม ซึ่งเป็นฉบับ 'ไตรสิกขา'

พระพุทธศาสนาของเรา เป็นศาสนาแห่งปัญญา ต้องอาศัยการศึกษาเล่าเรียนให้เกิดความรู้ความเข้าใจในกฎธรรมชาติ หรือที่เรียกกันว่า ธรรมะ อย่างละเอียดลึกซึ้ง ถ้าไม่ศึกษาให้เข้าใจอย่างถูกต้องตามหลักการที่พระพุทธองค์ทรงสอน ก็อาจจะเกิดความเข้าใจผิดกลายเป็นมิจฉาทิฏฐิอย่างร้ายแรง จะโดยรู้ตัวบ้าง ไม่รู้ตัวบ้าง ล้วนเป็นอันตรายต่อการสืบต่ออายุพุทธธรรมที่บรรพชนได้เฝ้าหวงแหนและรักษาไว้จวบจนปัจจุบัน

การศึกษาเล่าเรียนจึงมีความสำคัญมาก พระพุทธศาสนาจะอยู่ไม่ได้ หากขาดการศึกษา สืบต่ออายุพระสัทธรรมตามหลักการในพระไตรปิฎก

ก่อนอื่นเราต้องเข้าใจก่อนว่า หลักการศึกษาในพระพุทธศาสนา เริ่มต้น ณ ที่ใด เริ่มแรกคือ เราต้องรู้ว่าพระพุทธองค์ทรงให้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นปฐมบทของการศึกษาในวิถีทางพระพุทธศาสนา คือ ต้องมีศีล อย่างน้อยที่สุด เบญจศีล หรือ ศีล ๕ หลักการพื้นฐานที่สุดสำหรับพุทธศาสนิกชน เมื่อมีศีลครบถ้วนดีแล้ว ควรมีการปฏิบัติสมาธิ และศึกษาให้เข้าถึงปัญญา คือ การเห็นแจ้งด้วยปัญญา ปลอดจากอคติและกิเลสต่างๆ ที่จะทำให้เกิดอาการวิปลาสด้วยประการต่างๆ

เมื่อเข้าใจว่า การศึกษาในพระพุทธศาสนาเริ่มที่ใดแล้ว พระพุทธองค์ตรัสถึง รุ่งอรุณของการศึกษา ซึ่งเรียกในชื่ออื่นอีกว่า บุพนิมิตแห่งการศึกษา บุพภาคแห่งมรรค หรือแสงเงินแสงทองของชีวิตที่ดีงาม เป็นต้น

ยังมีผู้คนอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่ตระหนักถึงความสำคัญของรุ่งอรุณของการศึกษา ดำเนินชีวิตโดยขาดธรรมชุดนี้ ด้วยเหตุนี้ ชีวิตการศึกษาของเขาจึงไม่รุ่งเรืองแจ่มใส เพราะรุ่งอรุณของการศึกษาที่พระพุทธองค์ทรงสอน มิได้ใช้เฉพาะการศึกษาธรรมะ หากเป็นรุ่งอรุณของมนุษย์ทุกคน ทุกผู้ทุกนาม ต่างต้องการรุ่งอรุณของการศึกษาด้วยกันหมดทั้งสิ้น

สถานที่แรกที่ควรเป็นต้นกำเนิดของรุ่งอรุณของการศึกษา คือ บ้าน และครอบครัว ผู้ใหญ่ในบ้านควรเรียนรู้ที่จะให้รุ่งอรุณแห่งการศึกษาที่ดีงาม แก่บุตรหลานและคนในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กๆ ควรมีรุ่งอรุณแห่งการศึกษาที่เริ่มจากพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่

ด้วยเหตุนี้ วารสารโพธิยาลัย จึงได้จัดทำฉบับรุ่งอรุณของการศึกษา เพื่อย้ำเตือนให้เห็นว่า ธรรมชุดนี้มีความสำคัญเพียงใด

บทความที่อยากชวนให้อ่านคือ **วิสัชนาธรรมกับท่านอาจารย์พระมหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร** ซึ่งได้แสดงอรรถาธิบายเรื่องรุ่งอรุณของการศึกษานี้ไว้อย่างชัดเจนและละเอียดลึกซึ้ง อย่างที่ไม่เคยได้อ่านที่ไหนมาก่อน

จากการสำรวจความคิดเห็นจากผู้อ่าน หลายท่านแสดงความคิดเห็นมาว่า บทความวิสัชนาธรรม ของท่านอาจารย์พระมหาประนอม อ่านยาก เพราะเต็มไปด้วยภาษาบาลี และความรู้ทางพระอภิธรรม ซึ่งคนไม่มีพื้นฐานทั้งภาษาบาลีและพระอภิธรรม จะอ่านไม่เข้าใจ เลยพาลไม่อ่าน

วารสารฯ ขอย้ำว่า หากคนที่มีพื้นฐานทางภาษาบาลีและพระอภิธรรมมาอ่าน จะรู้สึกรักบทความดังกล่าว เพราะหาอ่านที่ไหนไม่ได้ เป็นความพิเศษที่แปลกและแตกต่างของพระอาจารย์ ที่มีตำแหน่งธัมมาจริยะจากประเทศเมียนมาร์ ตำแหน่งนี้ไม่ใช่ได้มาโดยง่าย ต้องศึกษาเล่าเรียนอย่างหนัก และต้องสอบได้ หากสอบไม่ได้ จะไม่ได้รับอนุญาตให้สอนธรรมะในประเทศพม่า เพราะถือว่า ความรู้ยังไม่ได้มาตรฐาน พวกเราควรยินดีปรีดาที่ได้พระอาจารย์ที่มีความรู้ระดับนี้มาตอบปัญหาให้กับเรา แม้จะรู้สึกว่ายาก ก็ต้องค่อยๆ ศึกษาเล่าเรียน ให้เกิดความเข้าใจให้จงได้ แล้วท่านจะพบด้วยตนเองว่าพระธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้งดงามจริงหนอ งดงามในเบื้องต้น ในท่ามกลาง และในที่สุด

ทางคณะผู้จัดทำ ได้พยายามเกลี่ยความยากง่ายของบทความนำเสนอไว้สำหรับท่านผู้อ่านในทุกระดับแล้ว เราจึงมีทั้งบทความที่อ่านเข้าใจง่ายมานำเสนอไว้ให้ด้วย เพราะเราเข้าใจดีว่า ผู้อ่านของเรามีหลายระดับความสนใจ สิ่งหนึ่งที่เรายืนยันได้คือว่า ทุกบทความมีเนื้อหาสาระดีและน่าสนใจ เขียนโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่ตั้งใจ

นำเสนอความรู้ทางพระพุทธศาสนาด้วยความซื่อตรงและบริสุทธิ์ใจ หวังประโยชน์ของท่านผู้อ่านเป็นหลัก

ฉบับนี้ บทความชุดเรื่องพระอุปคุตเถระ ได้จบลงอย่างสมบูรณ์ ท่านผู้เขียนได้เตรียมเรื่องชุดใหม่ที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่ง คือ เรื่องของพระโมคคัลลีบุตรติสสะ พระอาจารย์ของพระเจ้าอโศกมหาราช ผู้มีบทบาทในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาครั้งยิ่งใหญ่ ในยุคของพระเจ้าอโศก ท่านพระโมคคัลลีบุตรติสสะท่านนี้ เป็นประธานในการสังคายนาพระธรรมวินัย ได้กำจัดอลัชชีที่มาปลอมบวชเพื่อลาภสักการะในพระพุทธศาสนา ไปถึง ๖ หมื่นรูป และได้ส่งพระนาคเสนไปโต้วาทีกับพระยามิลินท์ หรือเมนันเดอร์ เชื้อสายกรีก ได้รับชัยชนะอย่างงดงาม จนกลายเป็นคัมภีร์ ชื่อ มิลินทปัญหา ที่โด่งดังสืบทอดมาจนปัจจุบัน

เนื่องจากฉบับหน้าจะเป็นฉบับวิสาขบูชา เรื่องของพระโมคคัลลีบุตรติสสะ จึงต้องเลื่อนไปลงในฉบับต่อจากฉบับวิสาขบูชา

วารสารโพธิยาลัย ได้พยายามปรับปรุงคุณภาพเรื่อยมา หากท่านอ่านโพธิยาลัยมาตั้งแต่ฉบับแรกๆ จะเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปในทางพัฒนา และเราจะพยายามพัฒนาให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป เพื่อพระพุทธศาสนาของเรา

คณะผู้จัดทำ

ประธานที่ปรึกษา
พระครูธรรมธรสุมนต์ นนฺทิโก
อัคคมหาบัณฑิต
บรรณาธิการอำนวยการ
พระมหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร
บรรณาธิการบริหาร
พนิตา อังจันทรเพ็ญ
panitaang@gmail.com
รองบรรณาธิการ
ทพญ. อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ์
Acharak7153@gmail.com
ผู้ช่วยบรรณาธิการ
พันธุ์รพี นพรัมภา
Punrapee@gmail.com
ประสานงาน
พระครูประคุณสรกิจ
(พระมหาการุณย์ กุสลนนฺโท)
pk.krun21@gmail.com
กองบรรณาธิการ
คณะสงฆ์วัดจากแดง
สำนักงาน : วัดจากแดง
๑๖ หมู่ ๖ ถ.เพชรหึงษ์ ซ.เพชรหึงษ์ ๑๐
ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง
จ.สมุทรปราการ ๑๐๑๓๐
โทรศัพท์. ๐๒-๔๖๔-๑๑๒๒
พิมพ์ครั้งที่ ๑ : เมษายน ๒๕๖๑
จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม
ภาพปก : อ.ปัญญา วิจินธนสาร
ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์
ออกแบบปก : อ.บัญชา หนังสือ
เครดิตภาพ
ชาคิโนภิกขุ, เขมา เขมะ,
Zen Sukato, mei. mirantee
และขอขอบคุณเจ้าของภาพ
จากทาง Internet ทุกท่าน
ศิลปกรรม
สหมิตรกรุ๊ปทีม
อุปถัมภ์อุปกรณ์คอมพิวเตอร์
โดยคุณพัชรพิมล ยังประภากร
ประธานกรรมการ 'สุวิมล'
จัดพิมพ์โดย
สหมิตรพริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
โทร. ๐๒ ๙๐๓ ๘๒๕๗-๙

สารบัญ

หากท่านผู้อ่านมีความประสงค์จะติดต่อกองบรรณาธิการวารสารโพธิยาลัย หรือต้องการแสดงความเห็น ติชม หรือให้คำแนะนำใดๆ กรุณาติดต่อได้ที่อีเมล pk.krun21@gmail.com (พระครูประคุณสรกิจ หรือพระมหาการุณย์ กุสลนนฺโท)

วารสารโพธิยาลัย จัดพิมพ์ด้วยปัจจัยบริจาคของท่านผู้มีจิตศรัทธา แจกเป็นธรรมทาน และบริจาคไปตามห้องสมุดต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางปัญญาอย่างกว้างขวางแก่ผู้ใฝ่ธรรมต่อไป

วิสัชนาธรรม

พระอาจารย์มหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร

ก่อนจะถึงรุ่งอรุณแห่งการศึกษา

บุพภาคแห่งมรรค ตามหลักมงคลสูตร

ปุจฉา : กราบนมัสการพระอาจารย์ที่เคารพ พระพุทธองค์ตรัสถึงรุ่งอรุณของการพัฒนาตน บุพนิมิตแห่งมรรค หรือแสงเงินแสงทองของชีวิตดีงาม ขอความเมตตาพระอาจารย์สรุปว่า ท่านหมายถึงหมวดธรรมอะไรบ้างเจ้าคะ

วิสัชนา : เรื่องการศึกษา มองง่ายๆ คือ **มงคลสูตร** ซึ่งวางพื้นฐานด้านการศึกษาที่ดีไว้แล้ว ใน ๑๐ มงคลแรก พื้นฐานจริงๆ เริ่มจากมงคลข้อแรก คือสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่ดีก็ไม่เอา เรียกว่า **อะเสวะนา จะ พาลานัง** คือไม่คบสิ่งแวดล้อมที่เป็นพาล มงคลข้อ ๒ **ปัณฑิตานัญจะ เสวะนา** คือคบแต่สิ่งแวดล้อมที่เป็นบัณฑิต เป็นมิตร เพราะปัจจัยภายนอกสำคัญมาก มงคลข้อ ๓ **ปูชา จะ ปูชะนียานัง** ใครคือผู้ที่จุดประทีปทางปัญญาให้ เราต้องเคารพ ต้องให้ความสำคัญ

เหล่านี้คือสิ่งแวดล้อมภายนอก เหตุปัจจัยภายนอกสำคัญมาก ที่บอกว่า สิ่งแวดล้อมภายนอกเสียหาย คำบาลีว่า *อะเสวะนา จะ พาลานัง* ไปแปลทับศัพท์ว่า "ไม่คบคนพาล" ความจริงแล้วคำว่า **"พาล"** ในที่นี้ จะมีอยู่ ๓ ระดับด้วยกัน ถ้าเป็นคนก็หมายถึงคนทำชั่ว ทางกาย วาจา ใจ แล้วชักนำคนอื่นให้ทำชั่ว นี้คือคนพาลระดับที่ ๑ คนพาลระดับที่ ๒ ก็เป็นคนธรรมดานี้แหละ แต่เป็นคนเกียจคร้านการเรียน การทำมาหากิน เก็บรักษาทรัพย์ไม่เป็น คบเพื่อนไม่ดี ใช้จ่ายเกินตัว ส่วนพาลระดับที่ ๓ คือ กิเลส* ๑๐ ประการ เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความอิจฉา ความน้อยใจ ความเกียจคร้าน ฯลฯ เราอย่าเอาใจไปเข้าใกล้ หรือเอาใจไปคบกับพาล คือกิเลส ๑๐ จะทำให้เรากลายเป็นคนพาลได้

กิเลส* หมายถึง ธรรมชาติที่เป็นเครื่องให้เศร้าหมองหรือเร่าร้อน มี ๑๐ อย่าง คือ (๑) **โลภะ** ความยินดีพอใจในโลกียารมณ์ต่างๆ (๒) **โทสะ** ความโกรธ ความไม่พอใจ (๓) **โมหะ** ความหลง ความโง่ (๔) **มานะ** ความเย่อหยิ่ง ถือตัว (๕) **ทิฏฐิ** ความเห็นผิด (๖) **วิจิกิจฉา** ความสงสัยลังเลใจในสิ่งที่ควรเชื่อ (๗) **ถีนะ** ความหดหู่ (๘) **อุทธัจจะ** ความฟุ้งซ่าน (๙) **อหิริกะ** ความไม่ละอายต่อทุจริต (๑๐) **อโนตตัปปะ** ความไม่สะดุ้งกลัวต่อทุจริต

นอกจากนั้น ยังมีตัวอย่างตามธรรมชาติ เช่น มะม่วงรสหวานแต่เอาบอระเพ็ดไปปลูกใกล้ๆ มะม่วงก็กลายเป็นมะม่วงขม นี้คือสิ่งแวดล้อมที่เป็นพืช ส่วนสิ่งแวดล้อมที่เป็นสัตว์ เช่น ม้าอาชาไนยของพระราชา เป็นม้าดีมาก แต่คนเลี้ยงขาเป๋ ม้าอาชาไนยก็เดินขากะเผลกๆ เหมือนคนเลี้ยงที่ขาเป๋ นั่นคือสิ่งแวดล้อมของสัตว์เดรัจฉาน เป็นสิ่งแวดล้อมที่ลอกเลียนแบบ สิ่งแวดล้อมจึงมีทั้งที่เป็นคน เป็นธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ภูเขา เป็นสัตว์ เป็นพืช และที่เป็นดินฟ้าอากาศ เช่นตอนนี้อากาศเป็นพิษ เพราะเราเผาป่าบ้าง ใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายบ้าง นั่นคือสิ่งแวดล้อมที่เราสร้างขึ้นมา เราต้องเคลียร์ให้ได้ อย่าเข้าใกล้ อย่าสร้างขึ้น

จากนั้นให้สร้างสิ่งแวดล้อมที่เป็นมิตร สิ่งแรกคือคน ใครก็ตามที่มีกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต และคนนั้นทำมาหาเลี้ยงชีพสุจริต ดูแลชีวิตตนเองได้ อยู่ดีมีสุขโดยไม่ต้องทำทุจริต มีศรัทธา มีศีล มีจาคะ มีสุตะ มีปัญญา ชาติหน้าเขาพร้อมที่จะไปสู่สุคติภูมิ ไม่ต้องไปอบายทั้ง ๔

นอกจากช่วยตัวเองดีแล้ว เขายังช่วยแนะนำบอกกล่าวคนอื่นให้ทำมาหากินเป็น ให้หาทรัพย์โดยไม่ต้องประกอบอาชีพทุจริต ไม่ต้องเป็นมิจฉาชีพ และเขายังชักนำให้คนอื่น มีศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา เพื่อช่วยให้คนอื่นไปสู่สุคติ มีความสุขในชาติหน้าด้วย คนอย่างนี้เรียกว่า **บัณฑิต** เป็นสิ่งแวดล้อมที่เป็นมิตร ทั้งในชาตินี้และในชาติหน้า แต่สิ่งแวดล้อมที่เป็นมิตรสูงสุด คือ ผู้ที่มีคุณสมบัติของกัลยาณมิตร

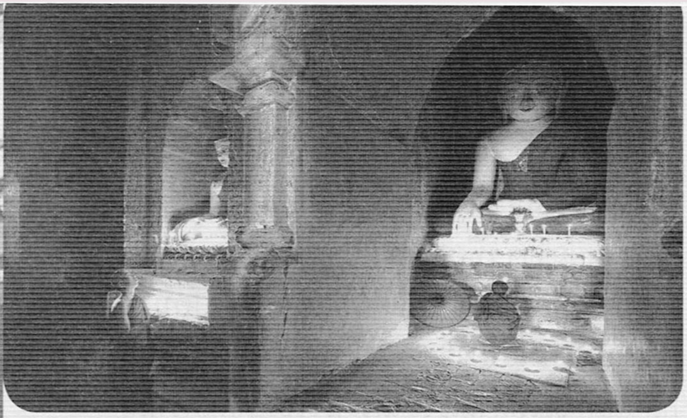

ปุจฉา : "คุณสมบัติของกัลยาณมิตร" มีอะไรบ้างเจ้าคะ

วิสัชนา : **กัลยาณมิตตธรรม** มี ๗ ประการ ผู้ที่มีคุณสมบัติทั้งหมดนี้ครบถ้วน ได้แก่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงเป็นบัณฑิตสูงสุด กัลยาณมิตรสูงสุด ทรงมีคุณสมบัติกัลยาณมิตร ๗ ประการ คือ **ปิโย** น่ารัก **ครุ** น่าเคารพ **ภาวะนีโย** น่าเจริญใจ น่าปลื้มใจ **วัตตา** พูดเป็น สอนเป็น ขยันพูด ขยันสอน **วะจะนักขะโม** ทนที่จะพูดเรื่องเดิม สอนเรื่องเดิม ไม่มีเหนื่อย ไม่มีท้อ กับการที่จะบอกกล่าวสอนให้คนพัฒนา **คัมภีรัญจะ กะถัง กัตตา** พูดสิ่งที่ลึกทำให้ตื้น ลึกโดยเหตุ ลึกโดยผล ลึกโดยการรู้แจ้งแทงตลอด ลึกโดยการแสดง ความลุ่มลึกทั้งหมด ทำให้ตื้น ทำให้ง่าย เหมือนหงายของที่คว่ำ เหมือนจุดประทีปในที่มืด เหมือนบอกทางแก่คนหลงทาง วิธีการสอนแบบ Easy way คือ อนุปุพพิกถา ๕ เป็นวิธีการสอนแบบลาดลึกไปตามลำดับ ทุกคนเรียนรู้ได้ ไม่ใช่ลาดลึกแบบโกรกชัน

สุดท้าย **โน จัฏฐาเน นิโยชะเย** สิ่งใดที่ไม่เป็นประโยชน์ก็ช่วยห้ามปราม อย่าทำกายทุจริต ๓ วจีทุจริต ๔ มโนทุจริต ๓ เพราะนั่นเป็นทางไปอบาย ๔ อะไรที่เป็นประโยชน์ ทั้งในชาตินี้ ชาติหน้า และประโยชน์สูงสุด จงทำ นี้คือห้ามในทางที่ไม่ดี แล้วชักนำให้ประกอบประโยชน์ทั้ง ๓ เป็นสิ่งแวดล้อมที่เป็นกัลยาณมิตร ที่สูงสุดคือองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่เราใช้คำว่าบัณฑิต จากนั้น **ปูชา จะ ปูชะนียานัง** ใครคือผู้จุดประทีปทำให้เรามองเห็นดำเห็นขาว ตั้งแต่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มารดา บิดา ครูบาอาจารย์ ทั้งหมดนี้คือผู้จุดชีวิต ให้เลือด ให้เนื้อ ให้แสงสว่าง เราต้องให้ความสำคัญกับท่านเหล่านั้น

ปุจฉา : กัลยาณมิตตธรรม ๗ ประการ เห็นเอามาอ้างถึงว่าเป็นคุณสมบัติของครู ถูกต้องไหมเจ้าคะ

วิสัชนา : พอเป็นแนวทางได้ แต่จริงๆ แล้ว ท่านที่มีคุณสมบัติทั้ง ๗ ครบถ้วนจริงๆ คือพระพุทธเจ้า สำหรับพวกเราเองอาจจะมีคุณสมบัติเหล่านั้นอย่างละนิดหน่อย ก็พอเรียกว่ากัลยาณมิตรได้ กัลยาณมิตรสูงสุด คือพระสัมมาสัมพุทธเจ้า รองลงมาคือพระปัจเจกพุทธเจ้า พระอัครสาวก พระอรหันตสาวก พระอนาคามี พระสกทาคามี พระโสดาบัน พระผู้ทรงพระไตรปิฎก พระผู้ทรง ๒ ปิฎก พระผู้ทรง ๑ ปิฎก ผู้ทรง ๑ นิกาย ตามลำดับ ต่ำสุด คือผู้แยกบัญญัติแยกปรมัตถ์ได้ แยกสมถกรรมฐานกับวิปัสสนากรรมฐานได้

ปัจจุบัน เราเอาเกณฑ์ต่ำสุด คือผู้ที่แนะนำเราให้ได้มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ นี้ก็คือกัลยาณมิตรที่เราพูดถึง สูงสุดก็คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งหมดนั้นคือสิ่งแวดล้อมภายนอกที่จะต้องสร้างขึ้น ต้องมีก่อน เพราะถ้ามีสิ่งเหล่านี้แล้ว การศึกษาจึงเริ่มขึ้นได้

มงคลข้อที่ ๔ คือ **ปะฏิรูปะเทสะวาสะ** คือ ที่ที่จะอยู่ ที่ที่จะเรียน ให้เป็น "ปฏิรูป" ถ้าโรงเรียนยังไม่เป็นปฏิรูปก็ต้องปฏิรูป ถ้าประเทศยังไม่ปฏิรูปก็ต้องปฏิรูป

ปุจฉา : คำว่า **"ปฏิรูป"** แปลว่าอะไรเจ้าคะ

วิสัชนา : ปฏิรูป แปลว่า สมควร หรือ ทำให้สมควร หมายถึง ทำให้ถึงพร้อม ๔ ด้าน คือ ๑. การศึกษาถึงพร้อม ๒. เศรษฐกิจรายได้ถึงพร้อม ๓. สุขภาพต้องดี ๔. พระรัตนตรัยต้องมี หากสถานที่ใดก็ตาม มีครบ ๔ อย่างนี้ ถือว่าที่นั้นมีการปฏิรูปแล้ว *ปะฏิรูปะเทสะวาโส* จะ คือ อยู่ในประเทศอันสมควร ประเทศที่ปฏิรูป เรื่องนี้เป็นหัวใจสำคัญ ทุกคนอยากปฏิรูป แต่ต้องเข้าใจก่อนว่าปฏิรูปคืออะไร มงคลนี้ให้แนวทางไว้ว่าต้องปฏิรูป ๔ ด้าน

ปุจฉา : ปฏิรูป ๔ ด้านแล้ว จะเกิดผลดีต่อไปอย่างไรเจ้าคะ

วิสัชนา : ปฏิรูปแล้วก็จะได้ของแถมเป็นสิ่งยอดเยี่ยมคือ **อนุตตริยะ ๖** ได้แก่ ๑. *ทัสสนานุตตริยะ* การเห็นอันยอดเยี่ยม ๒. *สวนานุตตริยะ* การฟังอันยอดเยี่ยม ๓. *ลาภานุตตริยะ* ได้ลาภอันยอดเยี่ยม ๔. *สิกขานุตตริยะ* การศึกษาอันยอดเยี่ยม ๕. *ปาริจริยานุตตริยะ* การดูแลปรนนิบัติอันยอดเยี่ยม ๖. *อนุสสตานุตตริยะ* การระลึกถึงอันยอดเยี่ยม

ถ้าเราปฏิรูปสำเร็จ สิ่งยอดเยี่ยม ๖ อย่างจะตามมา

สิกขานุตตริยะ คือการศึกษาเรื่องไตรสิกขา ความไม่มีโรคก็เป็นลาภอันประเสริฐ แต่ลาภดีกว่านั้น คือเกิดศรัทธา เป็น *ลาภานุตตริยะ* ลาภอันยอดเยี่ยม เพราะเราไม่ได้ใช้ชาติเดียว พอมีศรัทธาแล้ว ทานก็ให้ ศีลก็รักษา ภาวนาก็เจริญ ฉะนั้น *ปะฏิรูปะเทสะวาโส* จะ มงคลสูตรข้อนี้ ให้ปฏิรูป ๔ ด้านให้ได้ แล้วความยอดเยี่ยม ๖ ด้าน จะเกิดขึ้นมาเป็นผลพลอยได้

ต่อไปคือมงคลข้อ ๕ **ปุพเพ จะ กะตะปุญญะตา** ชาติก่อนเราเคยทำบุญไว้ พ่อแม่เราสวดมนต์ก่อนนอน ได้ผู้มีบุญมาเกิด พอเริ่มอยู่ในครรภ์ เด็กเริ่มรับรู้ พ่อแม่สมาทานศีล สวดมนต์ทุกวัน เด็กอยู่ในครรภ์ก็ได้บุญกุศลด้วย เป็น *ปุพเพ จะ กะตะปุญญะตา* ของเด็ก พอเกิดมาก็พาเข้าวัด ทำบุญ ตั้งชื่อ ทำบุญตัดผมไฟ เด็กก็ได้ *ปุพเพ จะ กะตะปุญญะตา* อีก จากนั้นก็เริ่มให้เขาฟังธรรม ฟังสวดมนต์ พ่อแม่ควรให้การศึกษาตั้งแต่ลูกยังอยู่ในครรภ์

ปุจฉา : มีตัวอย่างพอจะแบ่งปันบ้างไหมเจ้าคะเรื่องนี้

วิสัชนา : อาตมาได้ทดลองดูกับเด็กที่อยู่ในครรภ์ โดยให้เขาฟังบทสวดที่อาตมาสวดไป พอเด็กเริ่มพูดเป็น ก็สวดตามที่อาตมาสวดไว้ในซีดีเลย พอเรียกพ่อเรียกแม่เป็น ก็ให้เขาฟังบทสวดที่อาตมาสวดให้ฟังในซีดี ให้การศึกษาตั้งแต่อยู่ในครรภ์เลย อาตมาได้ทดลองกับเด็ก ทดลองกับพ่อแม่เด็กที่เข้าร่วมโครงการ บอกว่าถ้าจะแต่งงาน จะมีครอบครัว อาตมาเทศน์โปรดให้แล้ว ให้โยมสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอน ถ้าตั้งครรภ์แล้วก็เอาซีดีไปเปิด เขาก็ทำตามที่อาตมาแนะนำ พอเด็กเริ่มพูดเป็น ก็สวดได้หลายบทตามที่อาตมาเคยสวดไว้ในซีดี นี้คือเราสร้าง *ปุพเพ จะ กะตะปุญญะตา* ไว้ เริ่มทำบุญไว้ตั้งแต่เด็ก คือชาติก่อน เขาก็ทำไว้แล้ว มาชาตินี้ ปลูกฝังตั้งแต่อยู่ในครรภ์เลย ก็เป็นบุญที่เพิ่มให้อีก

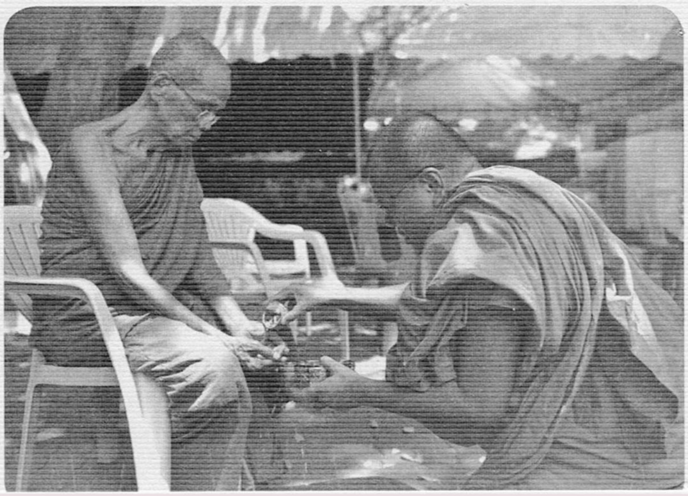
ปุจฉา : น่าสนใจมาก สำหรับคนที่จะมีครอบครัวแล้วมงคลข้อต่อไปคืออะไรเจ้าคะ

วิสัชนา : มงคลข้อ ๖ **อัตตะสัมมาปะณิธิ** ตั้งตนไว้ชอบ ตั้งจิตคิดจะพัฒนาตนเอง เช่น เด็กเขาใฝ่เรียนใฝ่รู้อยู่แล้ว อัธยาศัยก็น้อมมา มีพรสวรรค์ทางด้านไหน เราส่งเสริม เขาก็จะเป็นอัจฉริยะในด้านนั้น เรียกว่ามี *อัตตะสัมมาปะณิธิ* แล้วพื้นฐาน เราจะต้องใส่อะไรให้เขา ถ้าเด็กคิดจะพัฒนาด้านนี้ เราก็ส่งเสริม คือเขาตั้งตนไว้ชอบ

เขามีไฟแห่งการเรียนรู้ไหม ถ้ายังไม่มี เราต้องจุดให้ติด ถ้ามีไฟแห่งการเรียนรู้แล้ว เขาจะเรียนรู้อย่างมีความสุข เขาอยากรู้ พอเขาได้รู้ เขาก็จะมีความสุข นั่นแหละ *อัตตะสัมมาปะณิธิ* เช่น อยากเป็นคนมีศีลก็คบกับคนมีศีล เพื่อพัฒนาให้เรามีศีล อยากเป็นคนมีสมาธิก็ไปคบกับคนที่ทำสมาธิเพื่อให้เรามีสมาธิ อยากเป็นคนมีปัญญาก็ไปคบกับคนมีปัญญา เพื่อให้เรามีปัญญา อยากเป็นคนมีศรัทธาก็คบกับคนที่มีศรัทธา การคบคนในลักษณะนี้ เพื่อพัฒนาตนไปในทางที่ดี ซึ่งก็ย้อนกลับไปที่ ปัณฑิตานัญจะ เสวะนา ไปเข้มกันตรงนั้น คบบัณฑิตเพื่อพัฒนาให้เรามีไฟทางนี้ จุดไฟชีวิตของเราไปทางนี้ การตั้งตนไว้ชอบ กับ การคบบัณฑิต ต้องเชื่อมโยงกัน พอเชื่อมกันแล้ว จุดไฟแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นมาได้

ปุจฉา : การเรียนรู้ส่วนตัวของพระอาจารย์เองมีประสบการณ์เรื่องอัตตะสัมมาปะณิธิอย่างไรบ้างเจ้าคะ

วิสัชนา : อาตมาเอง มีความตั้งใจอยากเรียนรู้ด้านศาสนาตั้งแต่เด็ก ญาติผู้ใหญ่หลายคนก็คัดค้าน บอกว่าเรียนบาลี เรียนธรรม จบมาแล้วจะไปทำงานอะไร อาตมายืนยันว่าอยากเรียนทางนี้ มีความสุขกับการเรียนทางนี้ และตั้งใจจะพัฒนาตนเองไปให้ถึงที่สุด อาตมาจึงตั้งใจ ใฝ่เรียนใฝ่รู้ ตั้งแต่ปี ๒๕๒๐ จนกระทั่งปี ๒๕๔๒ ก็สมปรารถนา ได้เรียนบาลี ได้เรียนนักธรรม ได้เรียนอภิธรรม ได้เรียนพระไตรปิฎก ได้เรียนในประเทศไทย ได้เรียนต่อในต่างประเทศ นี้คือได้พัฒนาตามที่ตั้งใจไว้ ส่วนการศึกษาในทางโลกอาตมาก็ได้แค่ ป.๔ อ่านออกเขียนได้ก็พอใจแล้ว แต่มาพัฒนาทางด้านบาลีดังที่ตั้งหวังเอาไว้

มีความสุขกับการเรียน ตอนนี้ได้ใช้ความรู้ด้านภาษาบาลีไปทำประโยชน์มากมาย เช่นไปสวดมนต์ให้ผู้ป่วยฟัง ไปสอนคนอื่น ไปสวดพระปริตรสวดบทนั้นสวดบทนี้ และเอาไปแปลหนังสือได้

นี่เป็นตัวอย่างเล็กน้อยเรื่องตั้งตนไว้ชอบ เราตั้งจิตคิดจะพัฒนาตนเองด้านไหน เราก็ตั้งเป้าหมายไว้ด้านนั้น เราต้องเห็นคุณค่าของวิชาความรู้ แล้วพัฒนาให้มีความเชี่ยวชาญ นี้คือ *อัตตะสัมมาปะณิธิ*

ต่อไปมงคลข้อ ๗ คือ **พาหุสัจจัญจะ** คือขยันฟังมากๆ สมัยก่อนนี้ไม่มีหนังสือ ฟังแล้วต้องท่องจำให้ได้ เป็น สุตมยปัญญา ยุคนี้ก็ขยันอ่านขยันค้นคว้ามาก เป็น *พาหุสัจจัญจะ* ต้องอ่านต้องเรียน เพราะเราเกิดมาจากอวิชชา คือความไม่รู้ เกิดมาเพื่อหาวิชชา ชาติที่แล้วเรามาจากไหนก็ไม่รู้ ชาติหน้าเราจะไปไหนก็ไม่รู้ รูปนามคืออะไรก็ไม่รู้ ทุกข์มาจากไหนก็ไม่รู้ ทุกข์ก็มาจากตัณหา ดับตัณหาต้องไปนิพพาน ไปนิพพานก็ต้องมีศีล สมาธิ ปัญญา ทุกคนไม่รู้ ไม่รู้อดีต ปัจจุบัน อนาคต ไม่รู้วัฏจักรแห่งทุกข์ ไม่รู้ว่าขันธ์ ๕ เป็นกองแห่งทุกข์ ไม่รู้ว่าทุกข์มาจากตัณหา ไม่รู้ว่าจะดับตัณหานี้ต้องไปนิพพาน ไม่รู้ว่าจะไปนิพพานต้องมีศีล สมาธิ ปัญญา

ความไม่รู้ ๘ เรื่องคือจุดเริ่มต้นของชีวิต ทุกคนเกิดจากอวิชชาคือความไม่รู้ เกิดมาเพื่อหาวิชชา วิชชาได้แก่ ๑ *วิชาสื่อสาร* ๒ *วิชาชีพ* ครูสอนต้องมีสุตมยปัญญา ขยันอ่าน ขยันท่อง สุดท้ายสำคัญมากคือ*วิชาใช้ชีวิต* ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เพราะฉะนั้น *พาหุสัจจัญจะ* ต้องขยันฟัง เพื่อให้เกิดสุตมยปัญญา ฟังแล้วให้สนทนา มี สุ จิ ปุ ลิ (สุ - สุตะ การอ่าน, จิ - จิตตะ คิดตาม โยนิโสมนสิการ, ปุ - ปุจฉา สนทนาซักถาม, ลิ - ลิขิต เขียนเพื่อให้จำ) พวก power point หรือ mind map ก็ช่วยเรื่องความจำได้ดี นี้ก็คือ สุ จิ ปุ ลิ ที่ออกมาจาก *พาหุสัจจัญจะ*

ปุจฉา : เป็นหัวใจของการเรียนรู้ หลักของพหูสูตใช่ไหมเจ้าคะ

วิสัชนา : พอมี*พาหุสัจจัญจะ*แล้ว ก็มีมงคลข้อ ๘ คือ **สิปปัญจะ** ต้องให้ชำนาญ เชี่ยวชาญ *สิปปัญจะ* แปลว่า ศิลปะ แต่ความเป็นจริง *สิปปัญจะ* ต้องเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน รู้แล้วปฏิบัติให้สำเร็จได้ประโยชน์จริง *พาหุสัจจัญจะ* คือเรียนภาพรวม พอถึง *สิปปัญจะ* คือรู้จริง ปฏิบัติได้ ชำนาญเฉพาะด้าน รู้แบบเชี่ยวชาญเลย ที่โบราณสอนว่า *"อันความรู้ รู้กระจ่าง เพียงอย่างเดียว แต่ให้เชี่ยวชาญเถิดจะเกิดผล"* ก็คือสิปปัญจะนี้แหละ ปฏิบัติได้จริง เชี่ยวชาญ เป็นเลิศทางด้านนั้นได้

เช่น พระอรหันตสาวก ที่ท่านผูกเป็นกลอนไว้ *"พระสารีบุตรอุตมปัญญา โมคคัลลาน์ท่านมีอิทธิฤทธิ์ รัตตัญญูสถิตย์พระโกณฑัญญะ พระมหากัสสปะธุดงค์คุณ ทิพยจักษุบุญท่านอนุรุทธ์ ตระกูลสูงสุดพระภัททิยะ พระสาคตะฉลาดเตโช พระปิณโฑโลบันลือกึกก้อง พระธรรมกถึกพระปุณณมันตานี อธิบายธรรมดีมหากัจจายนะ พระโสภิตะระลึกบุพเพ ทรงวินเยพระอุบาลี .... พระเรวตะท่านชอบอยู่ป่า พระกังขาเรวตะท่านชอบเล่นฌาน พระโสณะอาจหาญ ปรารภความเพียร วาจา*

แนบเนียนพระกุฏิกัณณะ พระสีวลีเถระมีลาภไม่หยุด ศรัทธาวิมุตติพระวักกลิ พระราหุลสิใคร่การศึกษา" อย่างนี้เป็นต้น แต่ละท่านจะเลิศแต่ละด้านเรียกว่า *สิปปัญจะ* อย่างพระปุณณมันตานีเลิศในการอธิบายธรรมะให้คนเข้าใจง่ายๆ พระสารีบุตรต้องไปเรียนการถ่ายทอดเรื่องวิสุทธิ ๗ จากท่าน

ปุจฉา : เราต้องรู้เรื่องทั่วๆ ไป คือ *พาหุสัจจัญจะ* เพื่อไม่ให้ใครมาหลอกเราได้ และต้องมีสักเรื่องที่เรารู้จริง รู้ลึก ปฏิบัติได้จริง แล้วนำมาเลี้ยงชีพได้ใช่ไหมเจ้าคะ

วิสัชนา : ใช่ เจริญพร มงคลข้อต่อไป ชีวิตจะดีต้องมีมงคลข้อ ๙ คือ **วินะโย จะ สุสิกขิโต** ต้องเป็นคนมีระเบียบวินัย ของพระคือ ศีลก็ดี ข้อวัตรมหาวัตร ขันธกวัตร เสขิยวัตร ข้อวัตรทั้งหมดต้องเรียบร้อย ทางโรงเรียนก็มีวินัยคือ กฎระเบียบของโรงเรียน ถ้าเป็นพระ ศีล ๒๒๗ ก็ดี มหาวัตร ขันธกวัตร เสขิยวัตร ก็ดี หรือเป็นคนไทยก็ต้องรู้จักเคารพกฎหมายไทย ทั้งหมดนี้เรียกว่า มีวินัยดี เคารพกฎหมายและระเบียบวินัย

ปุจฉา : เรื่องนี้พระอาจารย์พอจะยกตัวอย่างได้ไหมเจ้าคะ

วิสัชนา : ดูคนญี่ปุ่นเป็นตัวอย่าง แม้ในคราวเกิดภัยธรรมชาติ เขาก็ยังรักษาระเบียบวินัยดี รับของบริจาคก็เข้าแถวมีระเบียบ หิวแค่ไหนก็ไม่แซงคิว ถ้าคนไทยมีระเบียบอย่างนี้ อุบัติเหตุก็จะลดลง การแย่งชิงกัน มือใครยาวสาวได้สาวเอาก็จะหายไปจากสังคม ทุกคนจะเห็นใจกัน เพราะมีระเบียบวินัย เริ่มตั้งแต่การคัดแยกขยะที่บ้านตนเอง เก็บที่นอน จัดเสื้อผ้า เรื่องระเบียบวินัยนี้ ใช้ได้ในทุกๆ อย่างเลย ทุกที่ทุกหนทุกแห่งก็จะดูเจริญหูเจริญตา เป็นระเบียบเรียบร้อย

ปุจฉา : ความมีระเบียบวินัยเป็นเครื่องวัดความเจริญได้เลยนะเจ้าคะ โยมอยากทราบว่ามงคลข้อที่ ๑๐ รุ่งอรุณของการศึกษาข้อสุดท้าย คืออะไรเจ้าคะ

วิสัชนา : เจริญพร มงคลข้อ ๑๐ คือ **สุภาสิตา จะ ยา วาจา** กล่าววาจาสุภาษิต วจีทุจริต ๔ นี้เว้นแล้ว แต่วจีสุจริต ไม่พูดเท็จ พูดแต่คำจริง คำสัตย์ ไม่พูดส่อเสียด พูดแต่คำสมานสามัคคี ไม่พูดคำหยาบ พูดแต่คำที่ไพเราะ ไม่พูดสิ่งที่เหลวไหลไร้สาระ พูดแต่สิ่งที่ดีมีสาระ นอกจากนี้แล้ว พูดถูกกาล ถูกคน ถูกสถานที่ คำพูดจึงมีความสำคัญมากในเรื่องการศึกษา

โบราณท่านจึงว่า "พูดดีเป็นศรีแก่ปาก พูดมากปากจะมีสี" หรือ "ปากเป็นเอก เลขเป็นโท วิชาเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา" ถ้าเราพูดเป็น ไปขอความรู้ ขอความช่วยเหลือจากใคร พูดอย่างสุภาพอ่อนน้อม ครูเหนื่อยขนาดไหนก็ช่วยอธิบายให้ แต่ถ้าพูดจาไม่ดี ขวานผ่าซาก ไปขอความช่วยเหลือหรือจะขอความรู้ ขอความร่วมมือจากใคร ไม่มีใครช่วยเลย แต่ถ้าพูดดีๆ พูดเพราะๆ อย่าว่าแต่คนเลย สัตว์เดรัจฉานยังรับรู้ได้ โบราณจึงว่า *"อยู่คนเดียว ให้ระวัง ยั้งความคิด อยู่ร่วมมิตร ให้ระวัง ยั้งคำขาน"* หรือ *"อันมนุษย์สุดนิยมที่ลมปาก จะได้ยากโหยหิวเพราะชิวหา แม้พูดดีมีคนเขาเมตตา จะพูดจาจงพิเคราะห์ให้เหมาะความ"* เพราะฉะนั้น เรื่องคำพูดจึงเป็นพื้นฐานของการศึกษาและการใช้ชีวิต

สรุปว่า มงคลทั้ง ๑๐ ข้อแรกนี้ เป็นพื้นฐานของการศึกษาที่จะหยั่งลงเข้าไปในไตรสิกขา หยั่งลงไปในโยนิโสมนสิการ เป็นทั้งรุ่งอรุณของการศึกษา ๑๐ มงคลนี้ ท่องไม่ยาก จำก็ไม่ยาก เอามาใช้ก็ไม่ยาก เอาแค่ ๓ คาถา ๑๐ มงคล ก็จะเป็นการเรียนการศึกษาที่มีความสุข เป็นการเรียน

แบบ active learning หรือการเรียนแบบ easy way อยู่ในมงคล ๑๐ มงคลแรกนี้ ครบถ้วนเลย

ปุจฉา : แล้ว **โยนิโสมนสิการ** การพิจารณาโดยแยบคาย จะเกิดขึ้นได้อย่างไรเจ้าคะ

วิสัชนา : เหตุที่ทำให้เกิดโยนิโสมนสิการ มี ๕ อย่าง คือ ๑. **ปฏิรูปะเทสะวาสะ** ต้องอยู่ในประเทศที่สมควร ๒. ต้องมี **ปุพเพกะตะปุญญะตา** เคยทำบุญไว้ในชาติก่อน ๓. **อัตตะสัมมาปะณิธิ** ตั้งตนไว้ชอบ ๔. **สัปปุริสูปะสังเสวะ** เข้าไปคบหาท่านผู้รู้ คบหาบัณฑิต ๕. **สัทธัมมัสสะวะนะ** ฟังธรรม คือ พาหุสัจจัญจะ ฉะนั้น เหตุที่ทำให้เกิดโยนิโสมนสิการ ๕ อย่าง ก็มาจากมงคล ข้อที่ ๒, ๓, ๔, ๕ และข้อที่ ๗

ปุจฉา : โปรดอธิบายความหมายและองค์ธรรมของโยนิโสมนสิการด้วยเจ้าค่ะ

วิสัชนา : โยนิโสมนสิการ คือเคียวที่ไปรวบเอารวงข้าว ตัวปัญญาคือคมเคียว องค์ธรรมของโยนิโสมนสิการ คือจิต ๒ ดวง ได้แก่ อาวัชชนจิต ๒ ดวง จิตที่กลั่นกรองอารมณ์ทางปัญจทวาร หรือเรียกว่า *ปัญจทวาราวัชชนจิต* กับ จิตที่กลั่นกรองอารมณ์ทางมโนทวาร เรียกว่า *มโนทวาราวัชชนจิต* จิต ๒ ดวงนี้ รวมเรียกว่า *อาวัชชนจิต* ทำหน้าที่เท่ากับ สัพพัญญุตญาณ รู้ทุกอย่าง จิต ๒ ดวงนี้ก็กรองอารมณ์ทุกอย่าง จึงอุปมาคล้ายกับสัพพัญญุตญาณ ซึ่งกรองสิ่งที่ไม่ดีออกหมด เอาแต่สิ่งดีๆ เข้ามา

ปุจฉา : ที่เปรียบเทียบว่าโยนิโสมนสิการเหมือน "หม้อแปลงสัญญาณ" สามารถเป็นตัวแปลงสิ่งที่ไม่ดีให้เป็นสิ่งที่ดีได้ทั้งหมด เพราะอะไรเจ้าคะ

วิสัชนา : โยนิโสมนสิการหรือการพิจารณาโดยแยบคาย จะพิจารณาถึงเหตุ มีวิธีการถึง ๑๐ อย่าง แต่ง่ายๆ ก็คือ พอเจอผลก็สาวไปหาว่าเหตุมาจากไหน บางคนไม่สาวหาเหตุ ไปคิดเองเออเอง แล้วก็ไปใส่คนโน้นคนนี้ ก็มีปัญหากัน แต่คนที่มีโยนิโสมนสิการ จะเห็นเหตุ รู้ว่ามาจากเหตุไหน แก้ที่เหตุนั้น จบที่เหตุ นี่คือลักษณะของโยนิโสมนสิการ

ปุจฉา : สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ท่านสรุปว่า ในบรรดาองค์ประกอบที่เป็นบุพนิมิตของมรรค หรือรุ่งอรุณของการศึกษานี้ ถือว่า **กัลยาณมิตร** กับ **โยนิโสมนสิการ** สำคัญที่สุด พระอาจารย์เห็นว่าอย่างไรเจ้าค่ะ

วิสัชนา : ท่านย่อให้เหลือ ๒ อย่างก็ถูกแล้ว แต่ถ้าพูดถึงกัลยาณมิตร ก็ต้องขยายคุณสมบัติของกัลยาณมิตร ๗ อย่าง ส่วนโยนิโสมนสิการ จะเกิดได้ ก็ต้องอาศัยเหตุ ๕ อย่าง เหตุที่มีกัลยาณมิตรเพราะอะไร แล้วโยนิโสฯ จะเกิดได้เพราะอะไร ความจริง กัลยาณมิตรหรือโยนิโสมนสิการจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยเหตุ อย่างเช่นต้องอยู่ในปฏิรูปเทส แล้วเราปฏิรูปหรือยัง ต้องมี *ปุพเพกะตะปุญญะตา* แล้วเราทำบุญไว้ไหม *อัตตะสัมมาปะณิธิ* เราตั้งจิตคิดจะพัฒนาตนเองไหม แล้วเรา *สัปปุริสูปสังเสวะ* เข้าไปคบบัณฑิต เข้าไปคบหาท่านผู้รู้ไหม มีพาหุสัจจัญจะ ฟังพระสัทธรรมไหม ถ้ามีการฟังธรรม ก็ใช้ได้ นั่นแหละ โยนิโสมนสิการจึงจะเกิด ดังนั้น ต้องมีเหตุของเหตุ เหตุใกล้ เหตุไกล โยนิโสมนสิการคือเหตุใกล้สุดๆ ก่อนที่ปัญญาจะเกิด แต่เหตุของโยนิโสมนสิการก็มีอีก ๕ เหตุ

๕ เหตุนั้นก็มีเหตุของเหตุอีก จึงเป็นเรื่องของเหตุปัจจัยร้อยกันมา ต้องพิจารณาตามหลักปฏิจจสมุปบาท มีการเชื่อมเหตุเชื่อมผล ซึ่งเป็นหลักการของโยนิโสมนสิการ

ปุจฉา : ในสังคมปัจจุบัน จะมีข่าวโน้นข่าวนี้ เราจะฝึกให้รู้จักพิจารณาโดยแยบคายได้อย่างไรเจ้าคะ

วิสัชนา : ต้องถึงเหตุถึงผล เพราะมีวิปลาส ๔ อย่าง *อสุภสัญญาวิปลาส* มองเห็นสิ่งที่ไม่สวยว่าสวย *สุขสัญญาวิปลาส* มองเห็นสิ่งที่เป็นทุกข์ว่าเป็นสุข *นิจจสัญญาวิปลาส* มองเห็นสิ่งที่ไม่เที่ยงว่าเที่ยง *อัตตสัญญาวิปลาส* มองเห็นสิ่งที่ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตนว่าเป็นตัวเป็นตน เราต้องฟังหูไว้หู เช่น เราเห็นสิ่งที่ไม่ดี เราจะคิดดังนี้ **คิดขั้นที่ ๑** อกุศลวิบากส่งผลทางตา ทำให้เราได้เห็นสิ่งที่ไม่ดี **คิดขั้นที่ ๒** คิดถึงสิ่งที่ดี อ๋อ ยังดีนะ ตาเราไม่บอด ถ้าเราผิดศีลข้อที่ ๕ ไว้มาก คงต้องเกิดมาบ้าใบ้บอดหนวก มองไม่เห็นแล้ว ถึงจะเห็นสิ่งที่ไม่ดีก็ตาม แต่ตาเราไม่บอด ก็ยังดีกว่าคนที่ตาบอด มองไม่เห็นอะไรเลย **คิดขั้นที่ ๓** สิ่งที่เห็นเป็นแค่รูป ผู้เห็นเป็นแค่นาม และทั้งรูปทั้งนามไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา และนึกถึงกฎแห่งกรรม นึกถึงเหตุปัจจุบัน นึกถึงวิปัสสนา

มงคลชีวิต 38 ประการ

1. การไม่คบคนพาล
2. การคบบัณฑิต
3. การบูชาบุคคลที่ควรบูชา
4. การอยู่ในถิ่นอันสมควร
5. เคยทำบุญมาก่อน
6. การตั้งตนชอบ
7. ความเป็นพหูสูต
8. การรอบรู้ในศิลปะ
9. มีวินัยที่ดี
10. กล่าววาจาอันเป็นสุภาษิต
11. การบำรุงบิดามารดา
12. การสงเคราะห์บุตร
13. การสงเคราะห์ภรรยา
14. การทำงานไม่ให้คั่งค้าง
15. การให้ทาน
16. การประพฤติธรรม
17. การสงเคราะห์ญาติ
18. ทำงานที่ไม่มีโทษ
19. ละเว้นจากบาป
20. สำรวมจากการดื่มน้ำเมา
21. ไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย
22. มีความเคารพ
23. มีความถ่อมตน
24. มีความสันโดษ
25. มีความกตัญญู
26. การฟังธรรมตามกาล
27. มีความอดทน
28. เป็นผู้ว่าง่าย
29. การได้เห็นสมณะ
30. การสนทนาธรรมตามกาล
31. การบำเพ็ญตบะ
32. การประพฤติพรหมจรรย์
33. การเห็นอริยสัจ
34. การทำให้แจ้งในพระนิพพาน
35. มีจิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม
36. มีจิตไม่โศกเศร้า
37. มีจิตปราศจากกิเลส
38. มีจิตเกษม

www.kapook.com

ต้อง**วางใจเป็น** คือมีอารมณ์อะไรเข้ามากระทบก็ตาม เราวางใจ ๓ ระดับนี้ได้ คือเรามีโยนิโสมนสิการ เราจะไม่มีติดลบเลย แต่ ณ ปัจจุบัน ฟังปุ๊บเชื่อปั๊บ ดูปุ๊บเชื่อปั๊บ คือเชื่อตาเนื้อ มีแต่ตาแต่หามีแววไม่ ตาปัญญาจะเกิดขึ้นได้ต้องมีโยนิโสมนสิการก่อน แต่โยนิโสมนสิการจะเกิดขึ้น ต้องมีเหตุมีปัจจัยก่อน

ปุจฉา : ข่าวที่กำลังร้อนมากที่สุด ก็เรื่องคดีเงินทอนวัด ในฐานะที่พวกเราเป็นพุทธศาสนิกชน จะนำโยนิโสมนสิการมาใช้ในเรื่องนี้อย่างไรเจ้าคะ

วิสัชนา : ต้องพิจารณาถึงกฎแห่งกรรม ไม่ได้มีแต่ปัจจุบันกรรมอย่างเดียว ยังมีอดีตกรรม ปัจจุบันกรรม พระหลายรูปทำดี แต่อดีตกรรมชาติก่อนๆ ไม่รู้ว่าทำอะไรไว้ อาจจะทำไม่ดี แล้วไปโยนความผิดให้คนอื่น ในชาติก่อนๆ ชาตินี้ไม่ได้ทำกรรมชั่ว แต่คนโยนมาให้ ก็ต้องรับไป ฉะนั้น ต้องมองไปถึงอดีตเหตุ

ครั้งหนึ่งในสมัยพุทธกาล มีโยมอุบาสกคนหนึ่ง มารักษาศีลที่วัด ตื่นเช้าก็ไปล้างหน้าที่บ่อน้ำ ชาวบ้านไล่ขโมยมา ขโมยก็วิ่งมาตรงบ่อน้ำพอดี แล้วก็เอาห่อทรัพย์วางตรงนั้น แล้วขโมยก็วิ่งไปหลังวัด ชาวบ้านมาถึงบ่อน้ำ ก็เห็นคนที่ถืออุโบสถศีลกำลังตักน้ำ แล้วข้างๆ กันนั้นก็เห็นห่อทรัพย์ เข้าใจว่าโยมที่มารักษาอุโบสถศีลคือขโมย ก็รุมจับตี ประชาทัณฑ์ พระก็ห้ามไม่อยู่ ชาวบ้านรุมประชาทัณฑ์จนโยมรักษาอุโบสถศีลคนนั้นเสียชีวิต

พระภิกษุไปกราบทูลถามพระพุทธเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โยมอุบาสกผู้นี้มารักษาศีลที่วัดทั้งคืน ไม่สมควรตายเลย พระพุทธองค์ก็ตรัสว่า ใช่แล้ว ภิกษุทั้งหลาย ชาตินี้เขาไม่สมควรตายแบบนี้ แต่กรรมที่เขาทำไว้ในชาติก่อน เขาทำกรรมอย่างนี้ๆ เอาไว้ แต่ชาตินี้เขาเป็นคนดี เพราะฉะนั้น เขา

ตายไป เขาก็ไม่ไปเกิดในทุคติ พระพุทธองค์ตรัสว่ากรรมไม่ใช่มีชาติเดียว ดังนั้น เราฟังข่าวเสพข่าวอะไรก็ตาม ต้องฟังหูไว้หู ใช้โยนิโสมนสิการ ถ้าไม่ฟังหูไว้หู ไม่ใช้โยนิโสมนสิการ ไม่ใช้ตาปัญญาในการมอง เราจะถูกหลอก

ปุจฉา : ถูกหลอกอย่างไรเจ้าคะพระอาจารย์

วิสัชนา : ก็คือพอเห็นข่าวไม่ดีก็เกิดโทสะ ไม่พอใจก่อนเลย ยังไม่ทันสืบสาวเลยว่าจริงหรือไม่จริง แล้วคนทำเขามีวัตถุประสงค์อะไร เหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น แล้วจะวางใจยังไงต่อไป คือเราขาดขันติ ขาดโยนิโสมนสิการ สิ่งต่อมา คือจะเอาคืนอาฆาตพยาบาท ก็คิดผิดหลักศาสนาพุทธ

ปุจฉา : เราไม่ควรตัดสินอะไร โดยไม่ได้พิจารณาถึงเหตุปัจจัยหรือยังไม่รู้จริง ใช่ไหมเจ้าคะ

วิสัชนา : หลักพุทธศาสนาต้อง *วิเจยยะ* สอดส่องต้องตรวจสอบว่า ใช่หรือไม่ใช่ จริงหรือไม่จริง แล้วสุดท้าย จะเกิดอะไรขึ้น ต้องพิจารณาหาเหตุหาผลอย่างละเอียด ตามหลัก*กาลามสูตร* หรือ *มหาปเทส ๔* มีหลักการไว้หมดแล้ว แต่ชาวพุทธไม่เอามาใช้ พอเจออะไรไม่ถูกใจ ฉันจะโกรธก่อน อะไรที่ถูกใจ ฉันจะชอบก่อน เพราะฉะนั้น อะไรเกิดขึ้นต้องพิจารณาก่อน ถึงเหตุถึงผล แต่การที่เราจะพิจารณาเป็น เราต้องมีโยนิโสมนสิการ ซึ่งเกิดด้วยเหตุ ๕ อย่าง จึงสรุปได้ว่า *ทุกคนไม่สามารถเกิดโยนิโสมนสิการได้ หากปล่อยให้อารมณ์ครอบงำ* นั่นคือทั้งสุตมยปัญญาน้อย จินตามยปัญญาน้อย ภาวนามยปัญญาน้อย จึงเกิดความไม่พอใจ มีการโต้ตอบในทางที่ไม่เหมาะสมต่างๆ ตามมา

ปุจฉา : ถ้าเราถูกกล่าวหาทั้งที่ไม่มีความผิด มีพระสูตรไหนที่สอนหลักการพิจารณาเรื่องนี้บ้างเจ้าคะ

วิสัชนา : วิธีการพิจารณาหากถูกกล่าวหา พระพุทธองค์ตรัสไว้ใน**พรหมชาลสูตร** ถ้าพระถูกกล่าวหาอย่างนี้ๆ อย่าเพิ่งโกรธเขา ฟังให้จบก่อนเขาว่าอะไร จบแล้วใช่ไหม จบแล้ว เราก็แถลงคืนที่คุณกล่าวอย่างนี้ ไม่จริงด้วยเหตุผลอย่างนี้ สิ่งที่จริงมีแค่นี้ สิ่งที่ไม่จริงเป็นอย่างนี้ ต้องชี้แจงให้ชัดเจน ถ้าเขากล่าวชมก็อย่าเพิ่งดีใจ ให้เขากล่าวชมให้จบก่อน ถ้าจบแล้ว ค่อยบอกว่าที่คุณกล่าวชมมามีจริงแค่นี้ ส่วนที่เกินความจริงคือตรงนี้ ฟังเขาให้จบก่อน อย่าเพิ่งดีใจ อย่าเพิ่งเสียใจ นี้คือหลักที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในพรหมชาลสูตร

ปุจฉา : หากโยมขอสรุปว่า ความมีกัลยาณมิตรคือเรามีที่พึ่งที่ยังไม่แน่ไม่นอน ยังเป็นเหมือนที่พึ่งภายนอก แต่เมื่อไรที่เรามีโยนิโสมนสิการ เราก็เหมือนมีกัลยาณมิตรอยู่ภายในตัวเราเอง ก็จะเป็นที่พึ่งที่มั่นคงแน่นอนดีกว่า ใช่ไหมเจ้าคะ

วิสัชนา : ใช่ๆ โยนิโสมนสิการคือกัลยาณมิตรภายใน กัลยาณมิตรภายนอกนั้น บางทีสิ่งแวดล้อมไม่เอื้อก็ต้องมีโยนิโสมนสิการมาช่วย โยนิโสมนสิการ ภาษาง่ายๆ เรียกว่า **"ฉุกคิด"** คือเราต้องฝึกคิดอย่างนี้บ่อยๆ พอเจอเหตุการณ์ขึ้นมา ปัญญาก็จะฉุกคิดขึ้นมาได้ เพราะเราเคยฝึกคิดเอาไว้ ฝึกคิดแบบ ๓ ขั้น แบบกุศลวิตก กุศลวิตกคือสัมมาสังกัปปะ ฝึกคิดในทางดี ฝึกคิดบวก ฝึกคิดแบบโยนิโสมนสิการ เราไม่สามารถจะให้โยนิโสมนสิการเกิดขึ้นได้ง่ายๆ ก็ต้องหมั่นฝึกโดยอาศัยเหตุปัจจุบัน

ปุจฉา : ถ้าเราใช้อารมณ์แก้ปัญหาอยู่บ่อยๆ ก็จะไม่เกิดโยนิโสมนสิการง่ายๆ ต้องฝึกสงบจิตให้ได้ ให้ปัญญามาทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช่ไหมเจ้าคะ

วิสัชนา : ใช่ ต้องฝึกสงบจิตให้ได้ มีอาตาปี สัมปชาโน สติมา มีขันติ มีความเพียร มีปัญญา นี้จะเป็นหลักสำคัญที่จะช่วยเอื้อให้โยนิโสมนสิการเกิดได้

ปุจฉา : สุดท้ายนี้ ขอความเมตตาพระอาจารย์ฝากข้อคิดอะไรให้ท่านผู้อ่านหน่อยเจ้าค่ะ

วิสัชนา : การศึกษาที่ยอดเยี่ยมที่สุดที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ คือ *สิกขานุตตริยะ* วิชาสำคัญที่สุดในชีวิตคือ **วิชาชีวิต** เราได้ชีวิตนี้มาเพราะบุญ คือรักษาศีล ๕ เราต้องเรียนรู้ศีล ๕ ลงมือปฏิบัติศีล ๕ ให้ได้ แล้วเกิดมาทั้งที จะให้ได้กำไรชีวิต คือการได้ทำสมาธิ แล้ววันไหนที่ได้รู้จักตัวเราว่า ร่างกายของเราก็เป็นแค่รูป จิตใจก็เป็นแค่นาม ทั้งรูปทั้งนามก็ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา แล้วแทงตลอดอริยสัจทั้ง ๔ นั่นแหละคือกำไรทองของชีวิต เพราะฉะนั้น ต้นทุนชีวิตคือ **ศีล ๕** กำไรชีวิตกำไรเงิน คือ **สมถะ** กำไรทอง คือ **วิปัสสนา** เกิดมาทั้งที ต้นทุนชีวิตอย่าได้หาย กำไรชีวิตอย่าได้หด การศึกษาที่สำคัญที่สุดคือการศึกษาวิชาชีวิต ขอเจริญพร

ธรรมปริทัศน์

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

รุ่งอรุณของการศึกษา

การศึกษาคือการพัฒนาคนให้มีชีวิตที่ดีงาม คำว่าชีวิตที่ดีงาม หมายรวมถึงความเป็นอยู่อย่างถูกต้อง มีคุณค่า เกื้อกูล เป็นประโยชน์ และมีความสุข อย่างน้อยไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เมื่อพูดว่า ดำเนินชีวิต ก็เท่ากับว่าเรามองการมีชีวิตอยู่ หรือการเป็นอยู่ของมนุษย์ เหมือนเป็นการเดินทาง อย่างที่เรียกว่า วิถีชีวิต หรือทางชีวิต การมีชีวิตคือการเดินทางสู่จุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง การศึกษาจึงเป็นการพัฒนาคนโดยทำให้คนนั้นก้าวไปในวิถีชีวิตที่ดีงาม สู่จุดมุ่งหมายยิ่งขึ้น

จุดหมายของชีวิตที่ดีงามนั้น ถ้าพูดตามหลักพุทธธรรมก็คือ ความดับทุกข์ หรือ ภาวะไร้ปัญหา คือการแก้ปัญหาได้ หรือการที่เรื่องราวและสิ่งต่างๆ ไม่เกิดเป็นปัญหาขึ้นแก่ชีวิต ตลอดจนชีวิตนั้นเองไม่เกิดเป็นปัญหา เพราะปฏิบัติต่อมันอย่างถูกต้อง และเพราะแก้ไขให้ปัญหาหมดไปได้ ซึ่งอาจจะเรียกว่า ความหลุดพ้น หรือ อิสรภาพ เพราะปลอดพ้น ปราศจากความบีบคั้นกดดัน จำกัดขัดข้อง หรือเรียกว่า สันติและความสุข

ทางหรือวิถีชีวิตที่ดีงามนั้น ในฐานะที่เป็นทางสายกลาง ซึ่งสมดุลและพอดีที่จะนำไปให้ถึงจุดหมาย เรียกว่า **มัชฌิมาปฏิปทา** ในฐานะที่เป็นการดำเนินชีวิตอย่างอุดมคติ เรียกว่า **พรหมจริยะ** แปลว่า จริยะอันประเสริฐ หรือจริยธรรมอันสมบูรณ์ และในฐานะที่เป็นทางชีวิตที่มีองค์ประกอบ ๘ ประการ เรียกว่า **มรรคมีองค์ ๘** หรือเรียกสั้นๆ ว่า **มรรค** การฝึกหัดพัฒนาคนและพัฒนาตนให้เดินอยู่ และเดินไปในวิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงามนั้น เรียกว่า **สิกขา** หรือ **การศึกษา** สิกขาหรือการศึกษานั้นมี ๓ ด้าน คือ ฝึกฝนพัฒนาในด้านการแสดงออกทางกายและวาจา พร้อมทั้งสัมมาชีพ **(อธิศีล)** ฝึกฝนพัฒนาในด้านคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพจิต **(อธิจิต)** และฝึกฝนพัฒนาในด้านปัญญา **(อธิปัญญา)** จึงเรียกว่า ไตรสิกขา หรือการศึกษา ๓ ด้าน คือ ๓ ส่วน

พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่**หลักปฏิบัติก่อนมรรค**หรือการนำเข้าสู่ทางนี้เป็นอย่างมาก โดยทรงแสดงหลักธรรมไว้หมวดหนึ่ง มี ๗ ข้อ เรียกว่า **บุพนิมิตแห่งมรรค** คือ สิ่งที่ส่อแสดงหรือเครื่องหมายนำหน้า ซึ่งส่อแสดงว่าการปฏิบัติตามมรรคกำลังจะเกิดขึ้น ใช้คำไทยง่ายๆ ว่า แสงเงินแสงทองของชีวิตที่ดีงาม ถ้าโยงเข้ามาหาการศึกษา ก็เรียกได้ว่าเป็น **รุ่งอรุณของการศึกษา** ธรรมหรือหลักปฏิบัติและคุณสมบัติ ๗ ประการนี้ เป็นทั้งตัวนำเข้าสู่ทางดำเนินชีวิตที่ดีงาม และเป็นตัวกำกับ ประคับประคอง ให้คนเดินหน้าไปด้วยดี ในทางดำเนินชีวิตที่ดีงามนั้น เป็นหลักประกันว่า การพัฒนาตนของบุคคลจะเริ่มต้นและดำเนินก้าวหน้าต่อไป เหมือนกับการปรากฏขึ้นของแสงเงินแสงทอง หรือรุ่งอรุณ เป็นหลักประกันว่า อาทิตย์จะอุทัย แล้วดำเนินไปตามวิถีโคจรในท้องฟ้า พร้อมด้วยแสงสว่างแห่งกลางวันจะตามมา

มีพุทธพจน์ตรัสไว้ว่า **ธรรมเหล่านี้ จะทำมรรคที่ไม่เกิดให้เกิดขึ้น และมรรคที่เกิดขึ้นแล้วก็จะเจริญเต็มบริบูรณ์** เป็นทั้งเครื่องช่วยนำเข้าสู่ทางและเป็นเครื่องช่วยในการเดินทางให้ได้ผลดีจนบรรลุถึงจุดมุ่งหมาย หรือเป็นทั้ง**ตัวนำ**และ**ตัวช่วย** ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการศึกษา แสงเงินแสงทองของชีวิตที่ดีงาม หรือ รุ่งอรุณของการศึกษา เป็นชุดขององค์ธรรม ๗ ประการ เหมือนดังลำแสงที่กระจายรัศมีเป็นสีทั้ง ๗ มีหัวข้อซึ่งได้เรียบเรียงไว้ให้จำได้ง่ายดังนี้

๑. รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี

๒. มีชีวิตอยู่ร่วมสังคมเป็นระเบียบด้วยวินัย

๓. พร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์

๔. มุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ

๕. ปรับทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล

๖. มีสติ กระตือรือร้น ตื่นตัวทุกเวลา

๗. แก้ปัญหาและพึ่งพาตนได้ด้วยความรู้คิด

จะอธิบายขยายความตามลำดับ ดังต่อไปนี้

๑. รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี พูดให้คลุมความกว้างขึ้นอีกว่า การมีและการได้กัลยาณมิตร เรียกเป็นคำศัพท์ว่า ***กัลยาณมิตตตา*** ความมีกัลยาณมิตรนี้ แยกความหมายได้เป็น ๒ ขั้น คือ

๑) การที่สังคมเป็นกัลยาณมิตร หรือจัดสรรกัลยาณมิตรได้ โดยเฉพาะผู้รับผิดชอบในสังคมทำหน้าที่จัดหา จัดสรร และทำตัวให้เป็นกัลยาณมิตรแก่เด็กหรือผู้เรียน

๒) การที่ตัวเด็กเองรู้จักเลือกคบหากัลยาณมิตร คือเด็กรู้จักเลือกคบคนดี รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้ที่ดี และรู้จักถือเอาแบบอย่างที่ดี หรือรู้จักเลือกบุคคลที่จะนิยมเป็นแบบอย่างในความประพฤติ หรือในการครองชีวิต เช่น รู้จักใช้ห้องสมุด รู้จักเลือกอ่านหนังสือ รู้จักเลือกรายการโทรทัศน์

รุ่งอรุณของการศึกษา เริ่มขึ้นแท้จริงในขั้นที่ ๒ คือ เริ่มขึ้นต่อเมื่อ เด็ก ผู้เรียน หรือตัวบุคคลนั้นเอง รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้น ก็เป็นหลักประกันที่ชัดเจน

ว่า เขากำลังก้าวเข้าสู่การศึกษา การพัฒนาตนกำลังจะตั้งต้น และชีวิตที่ดีงามกำลังจะตามมา

๒. มีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมเป็นระเบียบด้วยวินัย หมายถึง การรู้จักจัดระเบียบชีวิตและความสัมพันธ์ในสังคมให้เรียบร้อย เกื้อกูล เรียกตามภาษาทางธรรมว่า ความถึงพร้อมด้วยศีล หรือการทำศีลให้ถึงพร้อม ตรงกับคำศัพท์ว่า ***สีลสัมปทา*** ซึ่งการจัดระเบียบชีวิตของตน และอยู่ร่วมกับคนอื่นด้วยดีนั้น รวมตั้งแต่การมีความประพฤติส่วนตัวสุจริต ไม่เป็นที่น่ารังเกียจ ความมีระเบียบในการเป็นอยู่ ไม่สับสนวุ่นวาย

๓. พร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้สร้างสรรค์ หมายถึง การมีแรงจูงใจที่เกิดจากการรักความจริง รักความถูกต้องดีงาม เมื่อรักความถูกต้องดีงาม ก็อยากทำให้ความถูกต้องดีงามนั้นเกิดมีเป็นจริงขึ้น ความอยากรู้และอยากทำให้ถูกต้องดีงามนั้น ในภาษาทางธรรมเรียกว่า ฉันทะ หลักปฏิบัติข้อนี้ ท่านจึงเรียกว่า ความถึงพร้อมด้วยฉันทะ หรือการทำฉันทะให้ถึงพร้อม ตรงกับคำศัพท์ว่า ***ฉันทะสัมปทา***

การที่จะก้าวหน้าไปในการพัฒนาได้ ก็ต้องมีแรงจูงใจเป็นพลังที่จะชักจูงหรือผลักดันให้ก้าวไป ต้องเป็นแรงจูงใจที่ถูกต้องสอดคล้องกันด้วย ถ้ามีแรงจูงใจที่ผิด ก็อาจจะทำให้ติดเพลินอยู่กับที่เดิม หรือชักพาให้ก้าวไปในทิศทางอื่นกลายเป็นออกนอกลู่นอกทางไป

แรงจูงใจใหญ่ๆ ที่เด่นมาก มี ๒ อย่าง คือ

๑) *ความปรารถนาสิ่งบำรุงบำเรอปรนเปรอตัวตน* ซึ่งแสดงออกเป็นแรงจูงใจที่ใฝ่เสพใฝ่บริโภค แรงจูงใจประเภทนี้ ไม่คำนึงถึง ไม่ใส่ใจ และไม่พิจารณาว่า สิ่งที่พบเห็นเกี่ยวข้องต้องการนั้น จะมีคุณค่าเป็นประโยชน์แก่ชีวิตจริงหรือไม่ เกิดโทษแก่ชีวิตหรือไม่ จะส่งเสริมคุณภาพชีวิตหรือไม่ หรือว่าจะช่วยให้เกิดการพัฒนา นำไปสู่จุดหมายที่ดีงามหรือไม่ จึงเป็นแรงจูงใจที่ผิด เรียกว่า *ตัณหา* ซึ่งบางทีก็มาด้วยกันกับแรงจูงใจใฝ่โก้ ใฝ่หรูหรา ที่เรียกว่า *มานะ*

๒) *ความรักความจริง รักความดีงาม* ซึ่งแสดงออกเป็นความใฝ่รู้และใฝ่สร้างสรรค์ แรงจูงใจประเภทนี้ ทำให้ต้องคำนึง ใส่ใจ และพิจารณาอยู่ตลอดเวลาว่า สิ่งที่พบเห็น เกี่ยวข้องต้องการนั้น เป็นความต้องการแท้จริงหรือไม่ มีคุณค่า และความหมายเป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริงหรือไม่ จะส่งเสริมคุณภาพชีวิตหรือไม่ และจะช่วยให้เกิดการพัฒนานำไปสู่จุดมุ่งหมายที่ดีงามหรือไม่ ไม่มองแค่ ถูกตา ถูกหู ถูกใจ ไม่คิดแต่จะได้ จะเอา ไม่มุ่งแต่จะเสพจะบริโภค แต่มุ่งที่จะรู้จักและหาคุณค่าที่แท้จริงจากสิ่งเหล่านั้น แล้วพยายามสร้างสรรค์ให้เกิดผลที่ดีงามขึ้น เพื่อเป็นเครื่องสนับสนุนในการพัฒนาชีวิตยิ่งขึ้นไป

แรงจูงใจประเภทนี้เรียกร้อง**ปัญญา** เพราะต้องอาศัยปัญญาช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถ่องแท้ ชัดเจนยิ่งขึ้นไป จึงเป็นแรงจูงใจที่เจริญงอกงามคู่เคียงกันไปกับความเจริญงอกงามของปัญญา จึงเป็นแรงจูงใจที่ถูกต้อง ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนา เริ่มแต่ออกเดินก้าวไปในทางของชีวิตที่ดีงาม แรงจูงใจประเภทนี้ เรียกว่า **ฉันทะ** ในการศึกษาเล่าเรียน และในการพัฒนาชีวิตพัฒนาสังคม จะต้องมีแรงจูงใจที่ถูกต้องคือ ฉันทะ

๔. มุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ หมายถึง การมีจิตสำนึกเร้าเตือนใจอยู่เสมอ ในการที่จะพัฒนาตนให้เต็มที่ จนถึงความสมบูรณ์แห่งศักยภาพ เรียกสั้นๆ ด้วยภาษาทางธรรมว่า การทำตนให้ถึงพร้อม หรือเรียกเป็นคำศัพท์ว่า ***อัตตสัมปทา***

อนึ่ง พุทธธรรมมีหลักการสำคัญ คือหลักความเชื่อพื้นฐานที่เรียกว่า ตถาคตโพธิสัทธา หรือเรียกสั้นๆ ว่า โพธิสัทธา ซึ่งแปลว่า ความเชื่อในปัญญาตรัสรู้ของตถาคต หรือความเชื่อในปัญญาที่ทำให้มนุษย์ตรัสรู้เป็นพุทธะได้ ซึ่งทำให้เกิดความมั่นใจว่า มนุษย์สามารถจะพัฒนาตนไปได้จนถึงจุดหมายสูงสุด โดยมีพระพุทธเจ้าเป็นแบบอย่างนำทางไว้แล้ว

๕. ปรับทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล หมายถึง การมีความเชื่อ แนวความคิด ความเข้าใจ ทัศนคติ และค่านิยมที่ดีงามถูกต้อง สอดคล้องกับหลักความจริงแห่งความเป็นไปตามเหตุปัจจัย ในภาษาทางธรรม ท่านใช้ถ้อยคำที่สั้นกว่านั้นอีกว่า ความถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ หรือ ***ทิฏฐิสัมปทา*** ความเจริญงอกงามจะเกิดขึ้นได้ ด้วยการสร้างเหตุปัจจัยที่จะทำให้เจริญงอกงาม จึงทำให้ใช้ปัญญาวิเคราะห์ สืบสาวหาเหตุปัจจัย เพื่อทำ

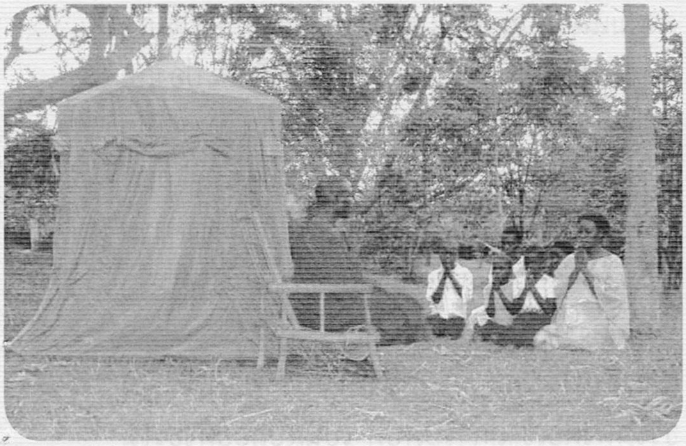

การแก้ไขปรับปรุงและสร้างสรรค์ให้ตรงตามเหตุปัจจัยนั้นต่อไป การมีท่าทีต่อประสบการณ์ทั้งหลายแบบเป็นการเรียนรู้ จึงเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งของการมองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัย หรือการมีทิฏฐิสัมปทา

ทัศนคติสำคัญซึ่งจะเกิดพ่วงมากับการมองตามเหตุปัจจัย ก็คือ ท่าทีแห่งการรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ทัศนคติที่มองตามเหตุปัจจัยก็จะพิจารณา สืบสาวค้นหาเหตุปัจจัยของความเสื่อมและความเจริญ ของความล้มเหลวและความสำเร็จนั้นอย่างถูกต้อง แล้วแก้ไขป้องกันหรือสร้างเสริมเพิ่มพูนให้ตรงตามเหตุปัจจัย ไม่ปัดความรับผิดชอบ ไม่เอาแต่โทษคนโน้นคนนี้ หรือสิ่งโน้นสิ่งนี้เรื่อยไป ไม่ฝากความหวังไว้กับโชคชะตาอย่างเลื่อนลอย ไม่หวังพึ่งปัจจัยภายนอก หรือรอคอยอำนาจดลบันดาล แต่พึ่งการกระทำของตนเอง มั่นใจในการกระทำดีของตนตามเหตุปัจจัย

ท่าทีการมองตามเหตุปัจจัยนี้ สัมพันธ์ในเชิงหนุนเสริมซึ่งกันและกันกับแรงจูงใจในการใฝ่รู้และสร้างสรรค์ กล่าวคือ เมื่อใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ ก็ส่งเสริมการมองหาเหตุปัจจัย เมื่อเห็นกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดผลดีและผลร้าย มองเห็นว่าผลดีมีคุณค่าอย่างไร ผลร้ายก่อโทษความเสียหายร้ายแรงเพียงใด ก็จะใฝ่ในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามมากยิ่งขึ้น

อนึ่ง ท่าทีแห่งการมองตามเหตุปัจจัยนี้ ส่งผลสัมพันธ์กันโดยตรงกับรุ่งอรุณข้อสุดท้ายคือ **โยนิโสมนสิการ** ด้วย คือ เมื่อมีท่าทีแห่งการมองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัยแล้ว ก็จะทำให้หันไปใช้โยนิโสมนสิการ เพื่อจะได้คิดพิจารณาสืบสาวหาเหตุปัจจัยให้มองเห็นชัดเจน และเมื่อใช้โยนิโสมนสิการ ก็จะทำให้เจริญยิ่งขึ้นไปในทิฏฐิสัมปทา

๖. ***มีสติกระตือรือร้นตื่นตัวทุกเวลา*** คือตื่นตัวที่จะกระตือรือร้น เร่งรัดจัดทำการต่างๆ ด้วยจิตสำนึกต่อกาลเวลาและความเปลี่ยนแปลง ไม่ปล่อยปละละเลย ทอดธุระ หรือนิ่งเฉย เฉื่อยชา ปล่อยเวลาล่วงเปล่า พูดสั้นๆ ว่า ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท หรือการทำความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม เรียกว่า ***อัปปมาทสัมปทา***

หลักธรรมสำคัญอย่างหนึ่ง ที่พุทธธรรมสอนย้ำบ่อยมาก ได้แก่ **อนิจจตา** คือ ภาวะที่สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยงแท้ ไม่คงที่ มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ความเปลี่ยนแปลงนี้ เป็นกฎธรรมชาติ เป็นไปตามธรรมดาของมัน ไม่ขึ้นต่อความปรารถนาของใคร ความรู้ เข้าใจ และความสำนึกต่อความเปลี่ยนแปลง จึงโยงไปหาความรู้ เข้าใจ และความสำนึกต่อความล่วงผ่านของกาลเวลา ผู้ที่ได้อบรมจิต ปัญญาดีแล้ว จะสัมผัสความเปลี่ยนแปลงด้วยปัญญาที่รู้เท่าทันคติแห่งธรรมดา และวางท่าทีของจิตใจต่อสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง ทำให้ไม่หวั่นไหวหวาดกลัว และมีจิตใจปลอดโปร่งผ่องใส เป็นอิสระด้วยความรู้สึกเท่าทันความจริงนั้น

อนึ่ง พร้อมกับกฎธรรมดาแห่งอนิจจตานี้ พุทธธรรมก็แสดงความจริงกำกับไว้ด้วยว่า ความเปลี่ยนแปลงนั้นมิใช่เป็นไปอย่างเลื่อนลอย แต่เป็นไปตามเหตุปัจจัย ดังนั้น ถ้ามนุษย์เข้าไปมีส่วนร่วม เป็นตัวแปรในกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยนั้น ด้วยการกระทำของตน วิถีแห่งความเปลี่ยนแปลง ก็จะเป็นไปตามความต้องการได้ ภายในวิสัยแห่งความเปลี่ยนแปลงของเหตุปัจจัย แม้แต่การพัฒนาตนของมนุษย์ที่เป็นไปได้ สำเร็จได้ ด้วยการกระทำที่เหตุปัจจัย (มิใช่ด้วยการอ้อนวอนหรือนอนรอคอย)

ทิฏฐิสัมปทานั้น ยังจะช่วยทั้งในแง่ของการ**รู้เท่าทันคติธรรมดา** ซึ่งทำให้เกิดใจปลอดโปร่งเป็นอิสระ ไม่บีบคั้น กระวนกระวาย และในแง่ของการที่จะสืบสาวค้นหาเหตุปัจจัย เพื่อทำการให้ตรงตามเหตุปัจจัยนั้นๆ อันจะทำให้เกิดผลขั้นสุดท้าย คือ มีปฏิบัติการแก้ไข ป้องกัน และสร้างสรรค์ปรับปรุง โดยที่พร้อมกันนั้น จิตใจก็มีความปลอดโปร่ง ผ่องใส เบาสบาย ไม่เร่าร้อน กระวนกระวาย เร่งทำงานด้วยใจสบาย ได้ทั้งงานและความสุข

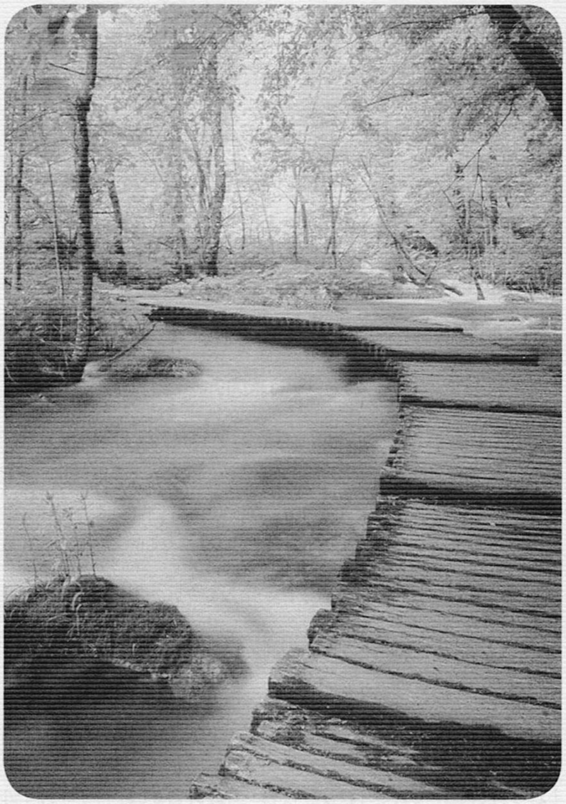
เมื่อจิตสำนึกต่อกาลเวลาและความเปลี่ยนแปลงมาโยงเข้ากับหลักความเปลี่ยนแปลงตามเหตุปัจจัย ก็ทำให้เกิดหลักปฏิบัติสำคัญข้อหนึ่งที่เรียกว่า **อัปปมาทะ** หรือความไม่ประมาท คือความตื่นตัวที่จะต้องกระตือรือร้นขวนขวายเร่งรัดทำการต่างๆ อย่างเอาจริงเอาจัง โดยไม่นิ่งนอนใจ ไม่ผัดเพี้ยน ไม่ปล่อยปละละเลย เฉพาะอย่างยิ่งไม่มัวเพลิดเพลิน หลงระเริง มัวเมา

คำสอนเกี่ยวกับความมีจิตสำนึกต่อกาลเวลาและความเปลี่ยนแปลง แล้วให้ไม่ประมาทนี้ โดยเฉพาะชีวิตของเรานี้ ไม่ยั่งยืน อยู่ได้ไม่นานนัก ก็จักต้องดับสลาย ความจบสิ้นจะต้องเกิดขึ้นแน่นอน แต่ก็ไม่แน่นอนว่า จะสิ้นสลายลงที่ไหนเมื่อไร ชีวิตจะเป็นอย่างไร อะไรจะเกิดขึ้นแก่ชีวิตนั้น ไม่มีใครรู้ ไม่มีใครกำหนดได้ แล้วแต่เหตุปัจจัยทั้งภายนอกและภายใน ทั้งวันคืนก็ผ่านไปไม่รอใคร เพราะฉะนั้น จะต้องไม่ประมาท

อะไรควรทำก็เร่งทำ อะไรควรแก้ไขก็เร่งแก้ไข เหตุปัจจัยส่วนไหน เรารู้ได้ ทำได้ ก็เรียนรู้ และทำให้เต็มที่ เร่งละชั่ว ทำดี เร่งทำกิจหน้าที่ ทำชีวิตนี้ให้มีคุณค่าเป็นประโยชน์ แม้แต่ปัจฉิมวาจา คือ พระดำรัสครั้งสุดท้าย ที่พระพุทธเจ้าตรัสฝากไว้แก่ศาสนิกชน เมื่อจะทรงปรินิพพาน ก็เป็นพุทธพจน์ตามหลักการนี้ ซึ่งมีเนื้อความว่า

"สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา (เพราะฉะนั้น) ท่านทั้งหลาย จงทำความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม"

หลักความไม่ประมาท หรืออัปปมาทะ จะคอยกระตุ้นเร้าเตือนใจให้มีความตื่นตัวต่อเหตุการณ์และสถานการณ์ต่างๆ ทำให้เป็นคนไวและไหวทันต่อความเปลี่ยนแปลง ทั้งในทางเสื่อมและในทางเจริญ โดยเฉพาะมีสติไวต่อการรับรู้และการเรียนรู้ เกี่ยวกับเหตุแห่งความเสื่อมและเหตุแห่งความเจริญ คอยระมัดระวังเหตุแห่ง

ความเสื่อมและเหตุแห่งความเจริญ มีอะไรเกิดขึ้นจะเป็นเหตุแห่งความเสื่อมก็รีบหลีกละป้องกัน หรือกำจัดเสีย มีปัญหาก็รีบพิจารณาหาทางแก้ไข มองเห็นอะไรจะเป็นเหตุให้เกิดความเจริญ ก็เร่งขวนขวายสร้างสรรค์ปฏิบัติจัดทำ รวมทั้งความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนให้ก้าวหน้าไปในวิถีชีวิตที่ดีงาม

อัปปมาทะ หรือความไม่ประมาทนี้ เป็นธรรมหัวต่อเข้าสู่การปฏิบัติ เป็นผู้ปล่อยตัวธรรมต่างๆ ลงสู่สนามปฏิบัติการ หรือเรียกสั้นๆ ว่า **ผู้ปล่อยตัวลงสนาม** จึงเป็นหลักธรรมที่ครอบคลุมการปฏิบัติทั้งหมด อย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า เป็นเหมือน**รอยเท้าช้าง** คือ รอยเท้าของสัตว์บกทั้งหลายรวมลงได้ในรอยเท้าช้าง ฉันใด ธรรมทั้งหลายก็รวมลงได้ในความไม่ประมาท ฉันนั้น ถ้าไม่ประมาทแล้ว ธรรมทุกข้อก็ได้รับการปฏิบัติ จะปล่อยตัวธรรมข้อใด ก็แล้วแต่เหตุปัจจัยที่จะต้องไปทำ หรือพูดสั้นๆ ว่า ตามเหตุปัจจัย

๗. แก้ปัญหาและพึ่งพาตนได้ด้วยความรู้คิด หมายถึง ความรู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักสำเหนียก กำหนดมองสิ่งทั้งหลายให้ได้คุณค่า คิดเป็น รู้จักคิดวิเคราะห์ สืบสาว ให้เข้าถึงความจริง ซึ่งทำให้สามารถแก้ปัญหาได้ และรู้จักริเริ่มทำการต่างๆ อย่างถูกต้องได้ด้วยตนเอง ในภาษาธรรม ท่านพูดสั้นๆ ว่า ความถึงพร้อมด้วยโยนิโส-มนสิการ หรือการทำโยนิโสมนสิการให้ถึงพร้อม เรียกว่า ***โยนิโสมนสิการสัมปทา***

ข้อที่ควรพิจารณาอยู่ที่ว่า **คิดเป็นนั้นคือคิดอย่างไร** ความคิดเป็นที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการนั้น มีวิธีคิดหลายวิธี โดยเฉพาะที่สำคัญ ได้แก่

คิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย - คิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ - คิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา - คิดแบบกระบวนการแก้ปัญหา - คิดแบบความสัมพันธ์เชิง

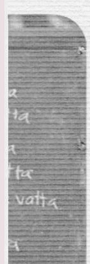
หลักการและความมุ่งหมาย - คิดแบบเห็นคุณโทษ (ข้อดี ข้อเสีย ข้อเด่น ข้อด้อย) และทางออก - คิดแบบคุณค่าแท้คุณค่าเทียม - คิดแบบอุบายปลุกเร้าคุณธรรม - คิดแบบอยู่กับปัจจุบัน - คิดแบบวิเคราะห์ทั่วตลอดและรอบด้าน ที่เรียกว่า วิภัชชวาท

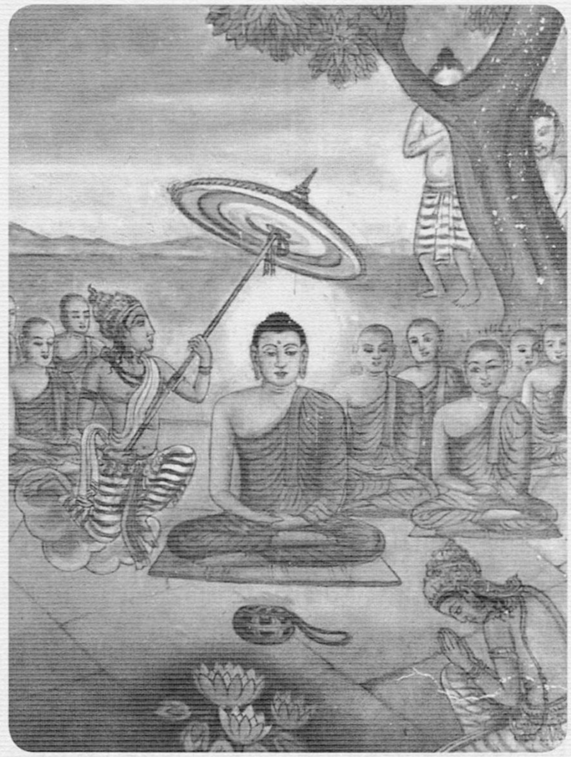
อย่างไรก็ตาม เมื่อว่าโดยสรุป โยนิโสมนสิการเหล่านี้ อาจจัดเป็นประเภทใหญ่ได้ ๒ อย่าง คือ

๑) *โยนิโสมนสิการแบบเสริมปัญญา* ใช้ในการคิดค้นหาความจริง ในกรณีที่ต้องการรู้ความจริงของสิ่งนั้นๆ เรื่องนั้นๆ หรือสิ่งที่พิจารณา เป็นเรื่องของการที่จะหาความจริงๆ เรียกง่ายๆ ว่าเป็น **การมองตามเป็นจริง** หรือมองตามที่มันเป็น

๒) *โยนิโสมนสิการแบบเร้ากุศล* ใช้ในการสร้างเสริมคุณธรรม หรือคุณภาพจิต การทำให้เกิดประโยชน์ หรือผลดีและความสุข ในกรณีที่ไม่ใช่เป็นเรื่องของการค้นหาความจริง หรือสิ่งนั้นมิได้กำลังถูกพิจารณาในแง่ของความจริง แต่เป็นเรื่องของอัตวิสัย ที่จะทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีงามเป็นกุศล หรือความรู้สึกที่ไม่ดี เป็นอกุศล เกิดความสุขหรือความทุกข์ เป็นคุณเป็นประโยชน์หรือเป็นโทษก็ได้ แล้วแต่จะมอง เรียกง่ายๆ ว่าเป็น **การมองในแง่ดี**

ในหลายกรณี โยนิโสมนสิการทั้งสองประเภทจะเกิดขึ้นแบบส่งต่อเสริมกันในเรื่องเดียวกัน เช่น ในกรณีเห็นคนแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าเก่าขาด ถ้าไม่ติดตันอยู่กับความรู้สึกรังเกียจหรือดูถูก และถ้าเกิดความรู้สึกสงสารเห็นใจ ก็อาจจะทำให้คิดค้นหาความจริงต่อไป เช่น สืบค้นหาเหตุปัจจัยที่ทำให้คนผู้นั้นยากจน ทั้งเหตุปัจจัยในด้านตัวบุคคลนั้นเองและปัจจัยในทางสังคม เป็นต้น หรืออาจโยงไปหาการพิจารณาแก้ไขปัญหาความยากจนของคนยากจนทั่วไป หรือของสังคมทั้งหมด

โยนิโสมนสิการ เป็นแกนนำและเป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุดในกระบวนการพัฒนา เมื่อคนต่างคน หรือคนเดียวกัน แต่ต่างครั้งต่างคราว ได้พบเห็นเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ เหตุการณ์ หรือสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง อาจเกิดความรู้สึก เกิดสภาพจิต ความรู้ความเข้าใจ ความคิด ได้คุณค่า หรือได้ประโยชน์จากกรณีนั้น ต่างรูป ต่างแบบ และมากน้อยต่างกันไปได้มากมาย สุดแต่จะมีโยนิโสมนสิการหรือไม่ และมีโยนิโสมนสิการในลักษณะใด

ได้กล่าวว่า อัปปมาทะ หรือความไม่ประมาท เป็นผู้ปล่อยตัวข้อธรรมต่างๆ ลงสู่สนามปฏิบัติการ เป็นตัวการที่ทำให้เกิดการปฏิบัติ หรือทำให้เกิดการกระทำ แต่**โยนิโสมนสิการ**ในข้อที่ ๗ นี้ เป็น**ตัวชี้นำ**และ**ควบคุม**ปฏิบัติการทั้งหมด ทั้งในสนามและก่อนลงสนาม

ในบรรดาองค์ประกอบ ๗ ประการ ที่เป็นแสงเงินแสงทองของชีวิตที่ดีงามนี้ ข้อที่ท่านให้

ความสำคัญเป็นพิเศษ มี ๒ ข้อ คือ **ความมีกัลยาณมิตร** และ **โยนิโสมนสิการ** ซึ่งเป็นข้อต้นและข้อสุดท้าย เรียกได้ว่า **เป็นตัวคุมหัวคุมท้ายขบวน** ความมี **กัลยาณมิตร** สำคัญที่สุด เป็นเอกในฝ่ายปัจจัย หรือองค์ประกอบภายนอก **โยนิโสมนสิการ** สำคัญที่สุด เป็นเอกในฝ่ายปัจจัยหรือองค์ประกอบภายใน

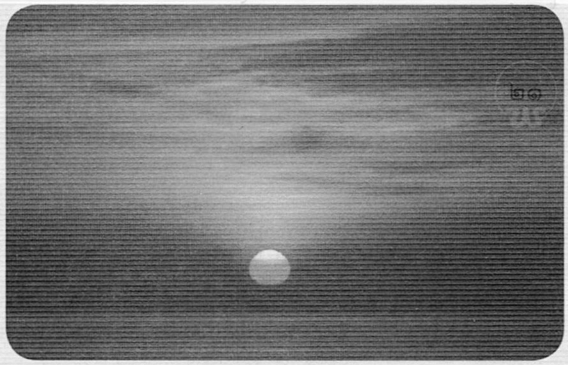
เพราะการพัฒนาปัญญาถือเป็นแกนกลางหรือเป็นสาระสำคัญของการศึกษาหรือการพัฒนาชีวิต ความรู้ ความเข้าใจ คิดเห็น เชื่อถือ และมีแนวความคิดถูกต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงอย่างน้อยตามหลักเหตุปัจจัยซึ่งเรียกว่า สัมมาทิฏฐิ จึงเป็นองค์ประกอบข้อแรกของทางชีวิตที่ดีงาม แสดงถึงการที่ชีวิตได้รับการพัฒนา เริ่มเข้าสู่ทางที่ถูกต้องแล้ว องค์ประกอบสำคัญทั้งสองคือ ความมีกัลยาณมิตร และโยนิโสมนสิการ เป็นปัจจัยแห่งการเกิดขึ้นของความรู้ความเข้าใจ ความคิดเห็นเชื่อถือถูกต้อง ที่เรียกว่า **สัมมาทิฏฐิ** นั้น

ปัจจัยภายนอก กับ ปัจจัยภายใน คือ ความมีกัลยาณมิตร กับ โยนิโสมนสิการนั้น เกื้อหนุนกันและทำงานต่อทอดกันให้ได้ผลสมบูรณ์ เริ่มแรกเราอาจได้กัลยาณมิตร โดยสังคมจัดสรรให้ หรือมีคนดีมาทำตนเป็นกัลยาณมิตรให้เราเอง หรือโยนิโสมนสิการของเราเอง อาจทำให้เราเลือกหาแหล่งความรู้ และแบบอย่างที่ดีที่เป็นกัลยาณมิตร เมื่อได้แหล่งความรู้และแบบอย่างดีงามที่เป็นกัลยาณมิตรแล้ว กัลยาณมิตรนั้นก็เอื้ออำนวยความรู้และความดีงามให้แก่เรา หรืออย่างน้อยเปิดโอกาสให้เราเข้าถึงแหล่งความรู้ และความดีงาม ตลอดกระทั่งว่ากัลยาณมิตรชั้นเยี่ยมอาจชี้แนะกระตุ้นนำ ให้เราเกิดมีหรือใช้โยนิโสมนสิการ เมื่อได้กัลยาณมิตร ต่อจากนั้นก็เป็นหน้าที่ของโยนิโสมนสิการ ที่จะทำให้เราได้ความรู้ ความเข้าใจ ได้ประโยชน์จากกัลยาณมิตร ในลักษณะใดและมากน้อยเพียงใด

สำหรับคนทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่เมื่อเริ่มต้นยังไม่มีโยนิโสมนสิการ ความมีกัลยาณมิตรซึ่งเป็นตัวคุมหัวขบวน จะมีบทบาทมาก โดยเป็นผู้ช่วยจัดเตรียม ชักนำ และกระตุ้นเร้าให้องค์ประกอบทั้งหลายที่เป็นรุ่งอรุณของการศึกษาหรือแสงเงินแสงทองของชีวิตที่ดีงามเหล่านี้ทั้งหมดเกิดขึ้นในตัวบุคคลตลอดทั้งขบวน รวมทั้งข้อแรกคือตัวมันเอง และข้อท้ายคือโยนิโสมนสิการด้วย โดยกัลยาณมิตรช่วยชี้แนะให้บุคคลหรือผู้เรียนนั้นรู้จักเลือกหากัลยาณมิตรได้เอง และรู้จักที่จะคิดเองเป็นต่อไป

แต่เมื่อใด บุคคลหรือผู้เรียน มีโยนิโสมนสิการแล้ว โยนิโสมนสิการที่เป็นองค์ประกอบภายใน จะเป็นเจ้าบทบาทในการคุมขบวนทั้งหมดเข้าสู่ทางชีวิตที่ดีงาม เริ่มแต่รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่เป็นกัลยาณมิตรเอง ไปจนถึงตื่นตัวไม่ประมาท คอยเร่งรัดส่งธรรมต่างๆ ลงสู่สนามปฏิบัติการ ให้เหมาะกับเหตุปัจจัยที่จะกำจัดหรือจะจัดทำต่อไป

ความมีกัลยาณมิตร เป็นจุดเริ่มสำคัญของกระบวนการพัฒนา ที่จะก้าวไปในทางชีวิตที่ดีงาม

ก็จริง แต่ตราบใดรุ่งอรุณของการศึกษายังต้องอาศัยความมีกัลยาณมิตรเป็นเจ้าบทบาทนำขบวนอยู่ ตราบนั้นการก้าวไปก็ยังอยู่ในลักษณะของการพึ่งพา ยังต้องอาศัยผู้อื่น ขึ้นต่อผู้อื่น บุคคลหรือผู้เรียนยังพึ่งตนเองไม่ได้ ยังไม่เป็นอิสระ และยังไม่ปลอดภัยแท้จริง เมื่อบุคคลหรือผู้เรียนรู้จักใช้โยนิโสมนสิการมากขึ้นๆ ใช้โยนิโสมนสิการตัวท้าย เป็นเจ้าบทบาทนำขบวนไปได้เอง การที่จะต้องคอยพึ่งพากัลยาณมิตรก็จะลดน้อยลง และย่อมจะพึ่งตนเองได้มากขึ้น เป็นอิสระมากขึ้น และมีความปลอดภัยที่จะอยู่จะเดินไปได้ด้วยตนเอง **โยนิโสมนสิการจึงเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้คนพึ่งตนเองได้ มีอิสรภาพ บรรลุจุดหมายของการศึกษาอย่างแท้จริง**

มองในแง่สังคม หรือมองจากข้างนอกเข้าไป ผู้บริหารบ้านเมือง ผู้บริหารการศึกษา และผู้นำในสังคมโดยทั่วไป ซึ่งเกี่ยวข้องกับคนส่วนใหญ่ จะหวังให้คนมีโยนิโสมนสิการเอง เอาแต่บอกให้เขารับผิดชอบตนเองไม่ได้ แต่จะต้องเริ่มลงไปจากหัวขบวน โดยถือหลักกัลยาณมิตตตาเป็นสำคัญ ต้องมุ่งมั่นสรรค์สร้างสภาพแวดล้อมทางสังคม ให้เป็นกัลยาณมิตร

โดยเฉพาะการผลิตครูอาจารย์ที่มีคุณภาพ ให้พ่อแม่หรือครอบครัวทำหน้าที่เป็นบูรพาจารย์ตามหลัก และมีสื่อมวลชนซึ่งตั้งตนอยู่ในคุณธรรม ทำหน้าที่ด้วยความปรารถนาดีต่อสังคม ช่วยกันจัดสรรและทำตนเป็นแหล่งความรู้ และแบบอย่างที่ดี พัฒนาช่องทาง ระบบ และรูปแบบต่างๆ ของความสัมพันธ์ การถ่ายทอด และการติดต่อสื่อสารในด้านดีมีประโยชน์ ให้สะดวก ชวนใจ และได้ผล ช่วยกันชักนำ กระตุ้นเร้า ให้องค์ประกอบที่เป็นรุ่งอรุณของการศึกษา หรือแสงเงินแสงทองของชีวิตที่ดีงาม เกิดตามกันมาให้ครบขบวน โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนและจริงจัง ว่าจะทำให้สำเร็จ จนถึงขั้นที่เด็กหรือบุคคลเหล่านั้นสามารถพัฒนาตัวนำฝ่ายองค์ประกอบภายใน คือโยนิโสมนสิการขึ้นมาจูงขบวนไปได้เอง จนทุกคนพึ่งตนเองได้ เป็นอิสระวางใจได้จริง แล้วทุกคนนั้นก็จะเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ซึ่งเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ประกอบกันเข้าเป็นสังคมที่มีความเป็นกัลยาณมิตรพร้อมอยู่เองในตัว ซึ่งเมื่อนั้น ทั้งหัวขบวนและท้ายขบวน จะประสานงานกันอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นหลักประกันอันมั่นคงว่า ดวงสุริยาแห่งการศึกษาจะอุทัยขึ้นมา และสาดส่องแสงอาทิตย์แห่งชีวิตที่ดีงามให้เจิดจ้าต่อไป

สิ่งทั้งหลายเกิดจากเหตุปัจจัย และเป็นไปตามเหตุปัจจัย เมื่อเหตุปัจจัยพรั่งพร้อมถึงที่แล้ว ไม่ต้องอ้อนวอนปรารถนา ผลก็เกิดขึ้นมาเอง **เมื่อองค์ประกอบ ๗ ประการข้างต้นนี้ เกิดขึ้นในตัวบุคคล ก็คือรุ่งอรุณของการศึกษา และแสงเงินแสงทองของชีวิตที่ดีงามได้เริ่มต้นแล้ว ถึงจะไม่เพียรพยายามและไม่ปรารถนา การศึกษาและการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ก็จะต้องเกิดมีตามมาอย่างแน่แท้** เหมือนดังคำอุปมาที่ว่า เมื่อแสงเงินแสงทองของรุ่งอรุณปรากฏแล้ว อาทิตย์ก็จะอุทัยอย่างแน่นอน

ที่มา : "รุ่งอรุณของการศึกษา" (ฉบับปรับปรุง) นี้ ปรารภไว้เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพเวที ซึ่งเป็นบทความสำคัญสำหรับหนังสือกฐินพระราชทาน พ.ศ. ๒๕๓๒ ของกระทรวงศึกษาธิการ พระมหาอินศร จินฺตาปญฺโญ (ปัจจุบันคือ พระมงคลธีรคุณ) ในนามของ สหธรรมิกเชียงราย ได้แสดงความประสงค์ขออนุญาตพิมพ์เป็นเล่มเผยแพร่ในวงกว้าง

พระธรรมเทศนา

พระอาจารย์ชยสาโร

สติ – โยนิโสมนสิการ ฐานของปัญญา

พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า **สติ** เป็นทางไปสู่อมตธรรม นำไปสู่ความไม่ตาย ความประมาทเป็นทางนำไปสู่ความตาย ผู้ที่ประมาทเหมือนผู้ที่ตายไปแล้ว สติคือความระลึกได้ แต่สติต้องมีเครื่องระลึกชัดเจน เช่น เราอยู่ในศาลา ถึงเวลานั่งภาวนาอันนี้ก็ชัดเจนแล้วว่า ลมหายใจ อารมณ์กรรมฐานคือเครื่องระลึกของสติ เป็นเครื่องอยู่ของจิต

แต่ในชีวิตประจำวัน เราจะให้ลมหายใจเป็นเครื่องระลึกของสติไม่ค่อยจะได้ โดยเฉพาะในเวลาที่เราต้องทำธุระต่างๆ ต้องพูดคุยสนทนา ต้องปรึกษาหารือ ต้องประชุมกัน เป็นต้น ในกรณีเหล่านี้ เราเจริญสติอย่างไร ในพื้นฐาน เราถือศีล ๕ เป็นเครื่องระลึกของจิต **ไม่ใช่ว่าต้องรักษาศีลก่อน จึงจะได้เจริญสติ แต่การรักษาศีลแต่ละข้อคือการฝึกสตินั่นเอง** เราอยู่ในสิ่งแวดล้อมอย่างนี้ เรามีการอธิษฐานว่า เราจะไม่เบียดเบียนใคร ไม่ว่าจะด้วยกาย หรือวาจา ดังนั้น การไม่เบียดเบียนเป็นเครื่องระลึกของสติกว้างๆ เราจะมีสิกขาบทแต่ละข้อเป็นเครื่องระลึกอยู่ในจิตใจตลอดเวลา เราจะเน้นที่ศีลข้อที่ ๔ ไม่โกหก ไม่พูดหยาบ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพ้อเจ้อ โดยที่เรายอมรับว่าข้อที่ ๔ (ไม่พูดเพ้อเจ้อ) นั้น เราคงจะต้องอนุโลมบ้าง แต่อย่างน้อยก็เป็นสิ่งที่อยู่ในสมอง บางทียังมีคำถามผุดขึ้นมาว่า ที่พูดมานี้เพ้อเจ้อเกินไปหรือเปล่า คือถ้าตัดการพูดเพ้อเจ้อเด็ดขาดไม่ได้ ก็ขออย่าให้เพ้อเจ้อจนเกินไป

บางทีเราก็ต้องยอมอนุโลมในระดับหนึ่ง เพื่อความสามัคคี เพื่อรักษาน้ำใจคนที่ไม่ปฏิบัติบ้าง เช่น เราปฏิบัติ แต่คุณพ่อคุณแม่ ท่านทั้งสองยังไม่ได้ปฏิบัติหรือยังไม่สนใจธรรมะ เราจะไป "ธัมมะธัมโม" กับท่าน ก็คงไม่เหมาะสม คือท่านอยากจะคุยเรื่องของท่าน ถือว่าเป็นลูกกตัญญู เป็นผู้ปรนนิบัติผู้รับใช้ เราก็ต้องยอมพูดเรื่องไร้สาระบ้าง เป็นส่วนหนึ่งของการทำสิ่งที่เหมาะสม ถูกต้องดีงาม แต่ถ้าคุณพ่อคุณแม่ ถึงจะเป็นผู้มีพระคุณก็ตาม ถ้าท่านจะชวนให้เราไปพูดนินทา

ลับหลัง หรือไปพูดว่าคนนั้นว่าคนนี้ เราก็ไม่ควรเอาด้วย เพราะพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า **การตอบแทนบุญคุณที่แท้จริง คือ**

๑) **ศรัทธา** พ่อแม่ยังไม่มีศรัทธา ด้วยการกระทำของเรา ด้วยวิถีชีวิตของเรา หรือบางกรณีด้วยคำพูดของเรา ถ้าเราสามารถทำให้พ่อแม่มีศรัทธาในคุณพระศรีรัตนตรัยมากขึ้น นั่นคือการตอบแทนบุญคุณโดยแท้

๒) **ศีล** ถ้าพ่อแม่เป็นผู้ทุศีล หรือว่ามีศีลบางข้อขาด หรือว่ามีการทะลุหรือด่างพร้อย เราก็ไม่สนับสนุน เช่น ท่านอาจจะชวนคุย ว่าคนนั้น ว่าคนนี้แบบแรงๆ เราก็ทำเฉยๆ คือไม่เอาด้วย คืออย่าไปสั่งสอนพ่อแม่ว่า อย่าพูดอย่างนั้น เป็นบาปเป็นกรรม (ก็พูดได้ใช่ไหม แต่มันจะไม่ค่อยได้ผล) แต่ถ้าเราเงียบๆ ไม่พูดไม่จา ท่านก็รู้เอง ว่าเราไม่ยินดีที่จะพูดในเรื่องนี้

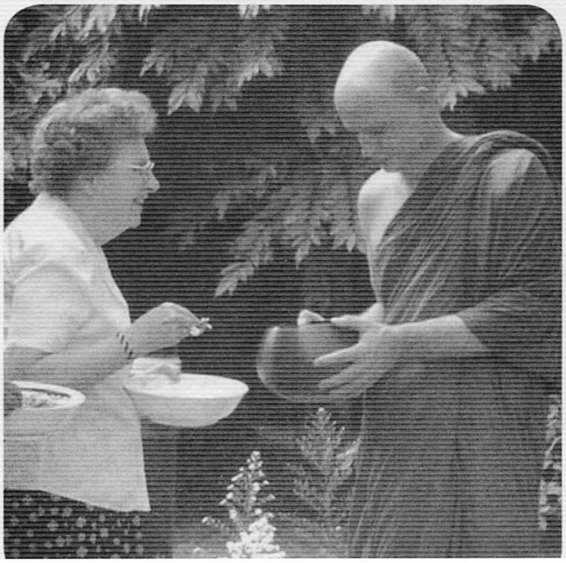
นี่ก็เป็นการตอบแทนบุญคุณ เพราะเป็นการสะกิด การเตือนสติโดยไม่ต้องพูด ท่านก็ต้องสงสัยว่า เอ๊ะ ทำไมลูกเงียบไป เลยนึกขึ้นได้ว่าลูกเป็นคนเข้าวัด ไม่ชอบว่าคนอื่น (ใช่ๆ แต่เรากำลังว่าคนอื่นอยู่) ท่านก็ได้ข้อคิดเอง โดยเราไม่ต้องพูด แต่ว่าไม่ยินดีกับสิ่งที่ไม่เหมาะสม ไม่ดีงามของท่าน ถือว่าช่วยทำให้ศีลธรรมของพ่อแม่ดีขึ้น โดยในการสนับสนุนให้พ่อแม่มีศีลเพิ่มมากขึ้น เราใช้วิธีการสั่งสอน การตักเตือนน้อยมาก แต่เรา**สอนด้วยการกระทำ** สอนด้วยการงดเว้นเป็นตัวอย่าง

๓) **จาคะ** ถ้าพ่อแม่ตระหนี่ เราก็พยายามพูดชักชวนพ่อแม่ให้ทำบุญที่โน่นที่นี่ ถ้าพ่อแม่ไม่มีศรัทธาและชอบพูดว่า อ่านในหนังสือพิมพ์พระไม่ดีมีเยอะแยะ ไม่ศรัทธาแล้ว ถ้าอย่างนั้นไม่เป็นไร เราชวนไปบริจาคที่มูลนิธิ หรือไปช่วยเด็กตาบอด เด็กหูหนวก เด็กพิการ หาอะไรที่ดีงามให้ท่านทำบุญ ที่ท่านบริจาคแล้วมีความสุขสำคัญคือ มีการเสียสละ มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีความคิดที่จะแบ่งปันให้คนอื่น

๔) **ปัญญา** ทำให้พ่อแม่มีปัญญามากขึ้น คือปัญญาไม่ใช่วิชาความรู้ แต่ **ปัญญาคือ ความรู้ที่ดับทุกข์ได้ ดับกิเลสได้** คำพูดที่ว่า รู้แต่ยังละไม่ได้ รู้แต่ยังปล่อยไม่ได้ อย่างนี้ไม่ใช่ปัญญา ตัวพิสูจน์ปัญญาคือ รู้แล้วปล่อย รู้แล้ววาง รู้แล้วดับได้

แต่ถ้าเรามีข้อคิดที่ฝากไว้กับท่านได้ หรือด้วยค่านิยม การตัดสิน และการเลือกวิถีชีวิตของเรา เพราะมันเป็นสิ่งที่ให้ข้อคิดที่ดีกับคุณพ่อคุณแม่ นี่แหละคือการตอบแทนบุญคุณ เพราะในการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร สิ่งที่จะกำหนดคุณภาพชีวิต ความสุข และความปลอดภัย ทั้งในชาติปัจจุบันและชาติหน้าก็คือ ศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา คุณธรรมที่จะนำมนุษย์ไปสู่โลกสวรรค์ก็คือ ศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา คุณธรรมที่จะนำมนุษย์ไปสู่โสดาปัตติมรรคก็คือ ศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา สิ่งเหล่านี้จะอยู่ในใจเรา และเราต้องระลึกอยู่ตลอดเวลาด้วย

ในชีวิตประจำวัน เรื่องการพูด เราจะเป็นกัลยาณมิตรกับคนรอบข้าง กับคุณพ่อคุณแม่ กับพี่น้อง กับสามี-ภรรยา หรือกับลูกหลาน ความเป็นกัลยาณมิตรแสดงออกชัดที่สุดก็อยู่ที่การพูด ถ้าเรา

เครียดที่โรงเรียนหรือที่ทำงาน แล้วก็กลับบ้าน เห็นสามี - ภรรยา เป็นถังขยะ อย่างนี้ก็ไม่เป็นกัลยาณ-มิตรกัน บางคนออกนอกบ้านเรียบร้อยมาก แต่ก็เรียบร้อยด้วยการเก็บกดทั้งวัน พอกลับถึงบ้านก็มาระบาย แต่ผู้ที่รับก็คือผู้ที่อยู่ใกล้ชิด

บางคนถ้าถามว่าทำไมจึงพูดหรือแสดงออกอย่างไม่น่ารักกับภรรยาหรือสามี ก็ตอบว่าเพราะเขารักเรา เขาไม่ถือสา ก็กลายเป็นเหตุผลแปลกๆ ว่าเราไม่น่ารักที่สุดกับคนที่เรารักที่สุด เพราะเป็นสิทธิของคนที่รักกัน ถ้าเป็นอย่างนั้นนานๆ เข้าความรักก็จะค่อยๆ เสื่อมไปได้เหมือนกัน เพราะเราประมาท ฉะนั้น การพูด การแสดงออก เป็นเครื่องแสดงออกของผู้เป็นกัลยาณมิตร หรือผู้เป็นปาปมิตรได้ชัดเจน ถ้าเรากำลังไม่พอใจใคร มีอคติต่อใคร ธรรมชาติคือเราไม่อยากเก็บความมีอคติไว้คนเดียว ต้องให้คนอื่นพลอยอคติไปด้วย นั่นคือการพูดส่อเสียด พูดให้ชุมชนแตกแยกกัน กลายเป็นยกตนข่มท่าน แต่สังเกตไหมว่าคนที่มองใครในแง่ร้ายจะมีลักษณะอย่างหนึ่งคือ เขาจะคิดว่าเขาคนเดียวที่เห็นความจริง คนอื่นถูกหลอกหมดเลย ธรรมดาคนที่มีโทสะ มีอคติ ก็จะมีทิฏฐิมานะว่า เขาเป็นคนเห็นความจริงคนเดียว นี้คือความจริงที่ว่า ความโลภ ความโกรธ ความหลง ทำให้เราโง่ตรงไหน

โง่ก็คือ มองไม่เห็นตามความเป็นจริง ดังนั้นการมีสติในชีวิตประจำวัน เริ่มต้นตั้งแต่ระดับศีลธรรมทางกาย วาจา ระมัดระวังในการแสดงออก พยายามแสดงออกอย่างเป็นมิตร ด้วยเมตตา กรุณา หวังดี บริสุทธิ์ใจ และคิดที่จะช่วย สิ่งที่ทำให้จิตใจเราหดหู่ที่สุดคือ ห่วงตัวเองตลอดเวลา ว่าเขาชอบเราหรือเปล่า เขารักเราไหม เขารักเรามากกว่ารักคนอื่นหรือเปล่า เขาให้เกียรติเราหรือเปล่า เขาให้ความสำคัญกับเราหรือเปล่า ถ้าเราต้องคอยห่วงสายตาคนอื่นตลอดเวลา คอยเป็นห่วงภาพพจน์ ภาพลักษณ์ของตัวเองอยู่ตลอดเวลา เราจะไม่มีวันสงบ ถ้าเราเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรม เชื่อในคุณพระศรีรัตนตรัย เราก็ทำสิ่งที่เห็นว่าดีว่างาม และก็ปล่อยวางในผล ถ้าเราเป็นคนไม่เห็นแก่ตัว คอยหวังดีต่อคนอื่น ไม่อคติต่อใคร เป็นคนเสียสละ เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นผู้ที่ให้เกียรติ ให้ความเคารพต่อคนทุกคน ก็ไม่ต้องสงสัยว่าจะต้องเป็นที่รัก คือ อย่างน้อย ต้องเป็นที่รักของคนดี แต่คนเรา จะเป็นที่รักของคนทุกคนได้หรือ ? ... มันเป็นไปไม่ได้

เราทำความดี คนรอบข้างจะรู้สึกอย่างไร กลุ่มหนึ่ง ชื่นชม อนุโมทนา กลุ่มที่สอง หมั่นไส้ กลุ่มที่สาม ประจบประแจง เพราะหวังผลประโยชน์ อนุโมทนา แต่ก็ไม่ได้อนุโมทนาด้วยใจจริง บางคนเห็นเราทำความดี เขาก็เฉยๆ บางคนเห็นเราทำความดี เขาก็อิจฉา บางคนเห็นเราทำความดี เขาก็ไม่ชอบ ธรรมชาติของคนมีกิเลสเป็นเช่นนั้น ในหมู่นักปฏิบัติด้วยกัน อัตราส่วนที่อนุโมทนาด้วยใจจริงอาจจะสูง แต่ยังไงก็ไม่ถึงร้อยเปอร์เซ็นต์ แม้แต่ในวัดก็เหมือนกัน แม้แต่พระฝรั่งอยู่ในวัดก็จะมีทั้งพระทั้งโยมชื่นชมมาก โอ้ มาจากเมืองนอกเมืองนา เสียสละทุกสิ่งทุกอย่าง คือ ดีทุกอย่าง แต่ก็ยังมีพระไทยที่อิจฉาก็มี ทำไมพระฝรั่งไป

ที่ไหนก็มีคนเคารพนับถือ หาว่าดี ไม่เห็นจะดีหรือมีอะไรที่พิเศษ อิจฉาก็มีนะ ไม่ชอบก็มี ก็เป็นเรื่องธรรมดาของคน ไม่ได้คาดหวังอะไรมาก อาตมาจึงขอร้อง อย่าไปพูดว่า พระฝรั่งเขาดีนะ ไม่เหมือนพระไทย พระฝรั่งน่าเลื่อมใสเหลือเกิน จะทำให้พระฝรั่งเดือดร้อน เพราะทำให้เพื่อนพระไทยบางรูปรู้สึกหมั่นไส้ก็มี รังเกียจก็มี อิจฉาก็มี พระที่ยังไม่หมดกิเลสก็มีเยอะเหมือนกันนะ แต่อาตมาถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา

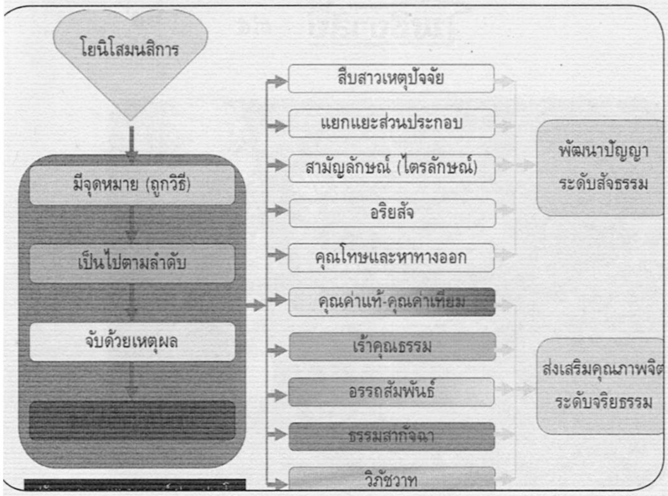
พระพุทธองค์ก็ตรัสไว้ในธรรมบทว่า คนพูดมากเขาก็นินทา คนพูดน้อยเขาก็นินทา คนไม่พูดเลยเขาก็นินทา ไม่มีใครในโลกนี้ที่พ้นการนินทา เมื่อเราเห็นอย่างนี้ เราจะคิดยังไง เมื่อเราอ่านแล้วพิจารณาว่า ในโลกนี้พูดมากเขาก็นินทา พูดน้อยเขาก็นินทา ไม่พูดเลยเขาก็นินทา ไม่มีใครพ้นจากนินทา ดังนั้นเราต้องคิดว่า ข้อที่หนึ่ง **เราจะไม่คาดหวัง จะไม่น้อยใจในเรื่องการถูกนินทา**

ข้อที่สอง **มีโยนิโสมนสิการ** ถึงแม้ว่าจะมีคนนินทาเรา ซึ่งเราห้ามไม่ได้ อย่างน้อยที่สุด เราจะเป็นคนไม่นินทาคนอื่น เป็นสิ่งที่เราจะให้ไว้กับโลก คนไม่นินทานี่ เป็นสิ่งที่โลกกำลังขาดอยู่ ถ้าเราเห็นมีการนินทาลับหลัง เป็นสิ่งที่น่าเกลียด เราจะไปห้ามเขาก็ห้ามไม่อยู่ แต่เราห้ามตัวเองได้ อย่างน้อยเราจะไม่มีส่วนร่วมในสิ่งนี้ เราเห็นอะไรในโลกที่ไม่ดี ไม่งาม คิดอย่างนี้มันดีมาก ถ้าเราพบคนเห็นแก่ตัว เราจะทำอย่างไร คนเห็นแก่ตัวมันมาก มองทางไหนก็เศร้า อย่างนี้เรียกว่า อโยนิโสมนสิการ คิดอย่างไรให้จิตใจรู้สึกเศร้า หมดกำลังใจ เราก็รู้ได้เลยว่า นี่เพราะความคิดไม่แยบคาย ถ้าเรายอมรับสภาวะตามความเป็นจริง และคิดว่า อย่างน้อยเราจะเป็นคนหนึ่งที่ไม่เป็นแบบนั้น เราจะพิสูจน์ให้คนรอบข้างได้เห็นว่า ไม่จำเป็นต้องเป็นอย่างนั้น ผู้ที่ไม่เป็นอย่างนั้นก็มีอยู่ และผู้ที่พยายามที่สุดที่จะไม่เป็นอย่างนั้นก็มีอยู่ นี่คือความพยายามเป็นกัลยาณมิตรกับคนรอบข้าง ใช่ ก็อาจจะมีสัญชาตญาณ มีแนวโน้มที่จะเป็นอย่างนั้น แต่มนุษย์เราก็ยังสามารถหลุดพ้นจากภาวะอย่างนั้นได้ และการตั้งจิตที่จะไม่เป็นอย่างนั้น จะฝึกตนไม่ให้เป็นอย่างนั้น นี่จะทำให้จิตใจเราสูงขึ้น และชีวิตเรามีคุณภาพมากขึ้น ในขณะเดียวกัน เป็นกำลังใจกับคนอื่นได้ด้วย

อาตมาเคยให้กำลังใจผู้ที่อยู่ในระบบราชการที่ไม่สะอาดบางแห่งว่า ถ้าหากว่าเราอยู่ในระบบนี้ แต่เราซื่อสัตย์สุจริต ก้าวหน้าในอาชีพ จะเป็นบุญเป็นกุศลมาก เพราะถ้ามีผู้น้อยเข้ามาใหม่ๆ เข้ามาเจอคอร์รัปชั่น เจอความลำเอียง ความไม่ยุติธรรมต่างๆ แต่ว่า ยังพอเห็นมีผู้ใหญ่แม้แต่คนเดียวที่สะอาด ที่สุจริต ก็จะเป็นกำลังใจกับคนดีจำนวนมากที่เริ่มเข้ามาทำงาน แต่ถ้าเห็นผู้ใหญ่สกปรกทุกคนนะ เขาก็จะเอาด้วย เพราะคิดว่าไม่มีทางเลือก แต่เราดีคนเดียว หนึ่งในร้อย ก็ยังมีอิทธิพลที่ดีต่อคนจำนวนมากทีเดียว เพราะเป็นการพิสูจน์ว่า มันไม่จำเป็น ไม่ใช่ข้อบังคับให้ต้องทำไม่ดี เราทุกคนยังมีทางเลือกอยู่นะ

เรื่องสติสัมปชัญญะ จะมีพวกที่ชอบตั้งจิตอธิษฐานว่า เราจะเป็นอย่างนี้ เราจะไม่เป็นอย่างนั้น เราจะถือหลักอย่างนี้ และสติจะเป็นผู้ระลึกอยู่ ไม่ลืมอุดมการณ์ การตั้งอุดมการณ์

เกิดจากโยนิโสมนสิการ แต่เราตั้งใจ ด้วยสัมปชัญญะ การรู้ตัว และสติมีหน้าที่คอยระลึกอยู่ในสิ่งนั้น เราจะไม่พูดเท็จเป็นอันขาด เราจะไม่หลอกลวงใครเป็นอันขาด เราจะไม่ส่งเสริมให้ใครแตกแยกกันเป็นอันขาด ถ้าเราพูดในทางที่กระตุ้นและยั่วยุจิตใจของใครในขณะนั้น ในเวลานั้น เราก็เป็นปาปมิตรของเขา แต่ถ้าในเวลาไหน อยู่กับใคร และพูดในทางที่ทำให้คนมีกำลังใจในการทำความดี เป็นคนที่พูดแล้ว เขามีความสุข มีกำลังใจเพิ่มมากขึ้น เราก็เป็นกัลยาณมิตรของเขา

ในการดำเนินชีวิต ขอให้คอยย้อนมองตัวเองให้มากให้เป็นนิสัย ดูกายดูใจบ่อยๆ และได้ข้อมูลเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อย่างเช่น กิเลสเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นที่จิตใจ แต่ว่ามักจะมีอาการทางกายโดยเฉพาะกิเลสแต่ละตัวไม่เหมือนกัน เราต้องสังเกตว่า เวลาอารมณ์นี้เกิดขึ้น กิเลสตัวนี้เกิดขึ้น มักจะมีอาการทางกายอยู่ในส่วนไหนของกาย ลักษณะอาการของมันเป็นอย่างไร สังเกตจดจำไว้ การจำไว้คือสัญญา แต่เมื่อมีสัญญาแล้ว เราระลึกได้ พอเราตื่นอยู่ในปัจจุบันมากขึ้น เมื่อเริ่มจะมีอาการทางกาย เราก็รู้ทันทีว่า นี่เรากำลังรำคาญ กำลังหงุดหงิด กำลังอิจฉา คืออาการทางกายมันหยาบกว่าทางใจ ถ้าเราเคยสังเกตและจำไว้ได้ เพราะมีอาการเป็นสัญญาณเตือนภัยว่า กำลังจะเป็นกิเลสแล้ว ให้ระมัดระวังนะ แต่ถ้าจิตใจของเรามัวแต่อยู่กับสิ่งนอกตัวตลอดเวลา ถึงจะมีสัญญาณเตือนภัย มีอาการต่างๆ เกิดขึ้นทางกาย เราก็ไม่ได้ยิน เพราะจิตใจมัวไปอยู่ที่อื่น

เราเข้าไปในที่ประชุม เราจะตั้งสติอย่างไร และเราจะปฏิบัติอย่างไร ก็ดูกายดูใจไปเรื่อยๆ เวลาคนอื่นพูด เรารู้สึกอย่างไร เราให้เกียรติเขาไหม หรือเราตัดสินเขาล่วงหน้าไหมว่า เขาพูดอะไรไม่ค่อยมีเหตุผล ขี้เกียจฟัง แล้วเราฟังด้วยสติไหม ฟังด้วยความเคารพไหม เรามีจิตวิเคราะห์วิธีพูด จับหลัก จับเหตุผลดีไหม ถ้าถึงเวลาที่เราพูดบ้าง เราจะเขินไหม เราจะมีอาการอะไรไหม อยากให้เขายอมรับเราไหม มันพองตัวไหม กลัวไหม นี่คือสิ่งที่เราจะคอยศึกษาไปเรื่อยๆ เวลาพูด เราพูดกระชับได้ไหม พูดตรงประเด็นไหม พูดมีเหตุมีผลมากน้อยแค่ไหน

เป็นการท้าทายตลอดเวลา เวลาเราพูดอะไรสักอย่าง คนบางคนแสดงออกอาการไม่เห็นด้วย เราจะรู้สึกอย่างไร เขาชมว่าพูดดี เรารู้สึกยังไง นี่ก็คือการปฏิบัติ เรารู้ตัวอยู่ในปัจจุบัน ก็จะมีอะไรเกิดขึ้น ให้เราได้ดูอยู่ตลอดเวลา ชวนให้ยินดี ชวนให้ยินร้ายก็มี ชวนให้หลงลืมตัวก็มี ชวนให้น้อยใจก็มี แต่ทั้งหมดที่เกิดขึ้นต้องย้ำคำว่า **แค่ชวน** แต่ไม่มีอะไรบังคับให้เรายินดีได้ ไม่มีอะไรบังคับให้เรายินร้ายได้ ไม่มีการกระทำ การพูดของใคร ที่จะบังคับให้เราเป็นทุกข์ได้

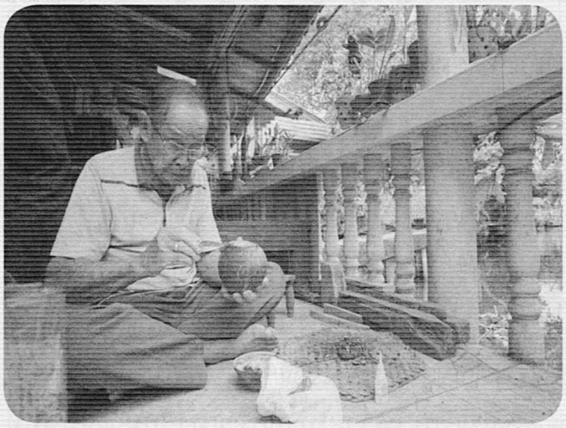
อาตมาได้วิเคราะห์คำถามที่ว่า เมื่อเหนื่อยจะทำให้รู้สึกหงุดหงิด อาตมาว่าต้องเติมคำว่า เมื่อเหนื่อย**และขาดสติ** จึงหงุดหงิด เมื่อมีใครพูดจาแบบไม่ให้เกียรติเรา หรือดูถูก ดูหมิ่นเรา และพอดีเราขาดสติ เราจึงรู้สึกน้อยใจ ไม่พอใจ แต่ไม่ใช่ว่าเราน้อยใจ ไม่พอใจ เพราะคำพูดของเขา แต่เราน้อยใจ เสียใจ ทุกข์ใจ เพราะเราฟังคำพูดของเขา เราเห็นกิริยาท่าทางของเขา **ด้วยจิตที่ขาดสติ**

นี่คือเงื่อนไขสำคัญมาก อยู่ที่จิตใจ ถ้าจิตใจเรามีสติ จิตใจเรามีสัมปชัญญะ รู้ตัวอยู่ในปัจจุบัน รับรองไม่ทุกข์หรอก ถ้าทุกข์ ทุกข์เพราะอะไร ทุกข์เพราะสมุทัย คำพูด การกระทำของคนอื่น เป็นเพียงปัจจัย แต่เหตุก็คือตัณหาและอวิชชา อย่าเพิ่งไปโทษใครเลย อย่าไปโทษสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมก็ดี บุคคลก็ดี เป็นปัจจัย ถ้าเราไม่ประมาท บางทีเราควรจะปรับปรุงแก้ไขเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ไม่ใช่ว่าเราต้องทำใจยอมรับทุกสิ่งทุกอย่างว่า ทุกข์อยู่ที่ใจ แก้ที่ใจพอแล้ว บางสิ่งบางอย่างต้องแก้ภายนอกด้วย แก้ที่กฎระเบียบ แก้ที่ข้อตกลงในชุมชน ก็มีอยู่บ้าง

เหตุที่เราต้องชัดเจนด้วยสัมมาทิฏฐิ คือ **ทุกข์เกิดเพราะสมุทัย ทุกข์ไม่เคยเกิดด้วยสาเหตุอื่น** สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น การกระทำของคนอื่น การกระทำของเราเองเป็นปัจจัย เหตุอยู่ที่ตัณหา ถ้าเราขาดสติ เราทุกข์ใจขึ้นมา คำถามที่ต้องตั้งไว้กับตัวเองคือโยนิโสมนสิการว่า ตอนนี้เรากำลังอยากได้อะไรบ้าง ตัณหาที่อยู่เบื้องหลังความทุกข์ เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ มีตรงไหน อย่างไร อย่างเช่น อยากได้อะไรสักอย่าง ไม่ได้สิ่งนั้นก็เป็นทุกข์ นี่ก็ชัดเจน เขาพูดไม่สุภาพ เราก็เป็นทุกข์มาก ความจริงไม่ใช่นะ เขาพูดไม่สุภาพก็เป็นความผิดของเขา เป็นกรรมของเขา แต่ที่เราเป็นทุกข์เพราะเราขาดสติ และเพราะเราต้องการให้เขาสุภาพ ต้องการให้เขาให้เกียรติ แต่เขาไม่ให้เกียรติเรา ทำให้เราไม่ได้ในสิ่งที่เราอยากได้ เราจึงเป็นทุกข์ นี้เป็นตัวเหตุ

เพราะฉะนั้น การที่เขาพูดไม่สุภาพ ไม่ไพเราะ ไม่ถูกต้อง อาจจะต้องมีการว่ากล่าวตักเตือน ในเรื่องของศีล เรื่องวาจา แต่นั่นคนละประเด็นกับความทุกข์ที่เกิดขึ้น ความทุกข์เกิดขึ้นเพราะเรามีการคาดหวัง มีความต้องการ แต่ไม่ได้สิ่งนั้น หรือเมื่อเราต้องอยู่กับสิ่งที่ไม่ชอบ ก็เป็นทุกข์ไม่อยากให้มันเป็นอย่างนี้เลย อย่างเวลาเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่อยากป่วยอย่างนี้เลย การไม่ยอมรับความจริง ไม่ต้องการให้เป็นอย่างนี้ ต้องการให้เป็นอย่างอื่นแทน นี้แหละเป็นเหตุแห่งทุกข์

ในชีวิตประจำวัน เราต้องตั้งสติ การศึกษาธรรมะต้องการดูตรงนี้ ดูความเกิดขึ้นของทุกข์ เมื่อเป็นทุกข์แล้วเพราะขาดสติ พยายามจับประเด็นให้ได้ว่า ตัณหาอะไรอยู่ตรงนี้จึงทำให้เป็นทุกข์ อยากได้อะไร ไม่ได้สิ่งนั้นก็ทุกข์ และคอยศึกษาตัณหาและโทษของมันในชีวิตประจำวัน

ความแตกต่างระหว่าง **ตัณหา** กับ **ฉันทะ** สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ท่านก็ยกข้อสังเกตไว้ว่า เวลาจิตใจมีตัณหา ท่าทีต่อคนรอบข้างจะเปลี่ยน เราจะแบ่งโลกหรือบุคคลรอบข้าง ออกเป็นสองกลุ่ม กลุ่มที่ ๑ คือ *คู่แข่ง* กลุ่มที่ ๒ คือ *เหยื่อ* อันนี้คือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในจิตใจของผู้มีตัณหา กำลังแสวงหาอะไรอยากได้อย่างแรง เพราะเราอยากได้นี้คือ ตัณหาอุปาทาน คือ ต้องได้ และเมื่ออยากได้ และถือว่าต้องได้ ก็ต้องเกิดความกลัวขึ้นมาว่า ถ้าสมมติว่าคนนั้นคนนี้ได้ไปก่อนเรา ก็จะมองคนอื่นเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ไม่ได้ เพราะตอนนี้จิตใจของเราหมกมุ่นอยู่กับสิ่งที่อยากได้ และก็จะมองคนอื่นว่า เขาจะห้ามเราได้ไหม เขาจะเป็นอุปสรรค

ไม่ให้เราได้สิ่งนั้นหรือเปล่า คือทุกสิ่งทุกอย่างจะผ่านการแสวงหาสิ่งที่อยากได้ทั้งหมด ถ้ารู้สึกว่าเขาให้เราได้ การเป็นพันธมิตรก็โอเค แต่ถ้าคนนั้นเขาอยากได้สิ่งที่เราอยากได้ ก็เป็นเพื่อนกันได้ยาก ถ้าเรารู้สึกว่าเรามีกำลังมากกว่าเขา บางทีมันอดไม่ได้ที่จะเหยียบย่ำทำลายโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง ฉะนั้น **ตัณหาก็ทำให้เราเป็นทุกข์ และทำให้เราสร้างความทุกข์ ความเดือดร้อน ให้กับคนอื่นด้วย** เพราะฉะนั้น ความสลดสังเวช (นิพพิทา) ความเบื่อหน่ายในกิเลส ต้องเกิดจากการดูบ่อยๆ ดูในใจเรา ดูใจคนอื่น คือถ้าเราดูเป็น ก็จะเห็นว่าไม่ได้เป็นเรื่องของตัวบุคคล แต่เห็นเป็นธรรม กุศลธรรม อกุศลธรรม

แม้จะอ่านข่าว ดูอะไรในสังคมที่ไม่ดีไม่งาม ถ้าดูเป็น เราจะไม่เศร้า ไม่กลุ้มใจ แต่จะเกิดนิพพิทาขึ้นแทนว่า โอ ถ้ากิเลสครอบงำจิตใจคนเราเมื่อไหร่ มันก็ยุ่งเหยิงอย่างนี้เองหนอ มันตรงกับสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงสอนจริงๆ เพราะคนบริหารจิตใจตัวเองไม่เป็น เพราะไม่รู้จักตัวเอง และไม่สนใจที่จะรู้จักตัวเอง เพราะอยู่ด้วยทิฏฐิ ด้วยมานะ ด้วยตัณหา ก็สร้างความทุกข์ ความเดือดร้อนให้กับสังคมมากเหลือเกิน คือความรู้สึกมันเย็น

ภาษาพระเรียกว่า **สลดสังเวช** แต่ไม่ใช่สลดใจ สังเวชใจเหมือนคนทั่วไป มันเป็นการเห็นความน่าเศร้าของธรรมดา ของธรรมชาติ แต่มันต่างกันมากกับการเห็นว่าคนนี้แย่มาก คนนี้ทำลายประเทศชาติบ้านเมือง ประวัติเขาไม่ดีเลย ทำไมเขาเป็นคนอย่างนี้ เพราะเราเห็นเป็นตัวบุคคล มันสลดใจด้วย ร้อนด้วย จิตใจเราเศร้าหมองด้วย แต่เมื่อเราไม่มองเป็นเรื่องตัวบุคคล แต่มาดูตัวกิเลสที่ขับเคลื่อนพฤติกรรมของคน จิตใจยอมรับความจริง และเย็นด้วย และจะเกิดนิพพิทา โอ วัฏสงสารมันเป็นอย่างนี้

โยนิโสมนสิการ ดีเหมือนกันนะ เพราะถ้าโลกนี้ มันยุติธรรม มองทางไหน คนดีได้ดี คนชั่วได้ชั่ว มองไปทางไหนมีแต่คนรักกัน หวังดีต่อกัน คนเราก็จะไม่มีวันเห็นโทษเห็นภัยในวัฏสงสาร ไม่มีใครคิดที่จะบรรลุมรรคผลนิพพานเลย การที่โลกเป็นอย่างนี้ก็ดีนะ ทำให้คนที่มีบารมีเกิดแรงบันดาลใจที่จะหาสิ่งที่สูงกว่าดีกว่า นี่เป็นวิธีคิดอย่างหนึ่ง

เรื่องของโยนิโสมนสิการ เมื่อเราเห็นว่าทุกข์เกิดเพราะการคิดผิด เราก็ฝึกในการคิดถูก ปัญญามีหน้าที่ดับกิเลส แต่ท่านเปรียบเทียบหน้าที่ของโยนิโสมนสิการ เหมือนคนถือมีดจะตัดหญ้า มือซ้ายจับต้นหญ้า มือขวาก็ตัด มือซ้ายที่จับหญ้าเปรียบเทียบกับโยนิโสมนสิการ มือขวาที่ตัดนี้คือตัวปัญญา ปัญญาก็ทำงานได้ กำหนดไตรลักษณ์ตัดกิเลสได้ เพราะโยนิโสมนสิการเตรียมไว้ให้ อยู่ในที่จะพิจารณาได้ดี และเราเปลี่ยนความคิด และเปลี่ยนอารมณ์ของเราได้

สมัยก่อนหลวงพ่อชาท่านชอบยกตัวอย่างเห็นชาวบ้านเดินตามถนนไปกับเพื่อน และอีกฟากถนนมีคนตะโกนร้องด่าอย่างหยาบคาย และคนที่โดนด่าก็โกรธ เพื่อนที่ไปด้วยกันก็บอกว่า อย่าไปถือสาเขาเลย คนนั้นเขาเป็นโรคจิต สติไม่ดี เขาทำไปโดยไม่รู้ตัว พอได้ยินดังนั้น คนที่โกรธก็ปล่อยวางได้ ทั้งๆ ที่คนที่เป็นโรคจิตก็ยังร้องตะโกนด่าอยู่อย่างนั้นไม่หยุด แต่เพราะคนที่โดนด่า เขาเข้าใจตามความเป็นจริงแล้ว เขาจึงไม่ถือสา

ดังนั้น เราต้องพยายามคิด พยายามมอง ฝึกจิตใจ ไม่ทำสิ่งต่างๆ ให้เป็นปัญหา พยายามคิดให้สอดคล้อง ตรงตามความจริง โยนิโสมนสิการยังไม่ใช่ตัวปัญญาที่จะดับกิเลสก็จริง แต่เป็นขั้นตอนของการเตรียมจิตให้พร้อมที่จะเกิดปัญญา พร้อมที่จะใช้ปัญญา เราคิดไว้ก่อน เพราะจิตพร้อมเมื่อไหร่ก็จะรู้เห็น ทะลุปรุโปร่งในกองสังขาร แต่ต้องให้คิด

ก่อน คิดในเรื่องความไม่เที่ยง ความไม่แน่ไม่นอน คิดในทุกข์ ก็คือ คิดในความไม่สมบูรณ์แบบของสิ่งทั้งหลาย การที่สิ่งทั้งหลายทั้งปวงมีความเกิดขึ้นดับไปเป็นธรรมดา มีความพร่องอยู่เป็นนิจ

เห็นสิ่งทั้งหลายเป็นอนัตตา ไม่มีเจ้าของ ไม่ใช่ของตายตัวแน่นอน เป็นตัวเป็นตน สิ่งทั้งหลายในโลกนี้เป็นกระแส กระแสแห่งเหตุปัจจัย เหมือนกับเราเอาไฟฉายยกขึ้นและหมุนเป็นวงกลมเร็วๆ ดูเหมือนเป็นวงกลม แต่ที่จริงไม่มีวงกลม อันนี้เราเห็นเป็นตัวเป็นตนก็คือเห็นเป็นวงกลม เห็นเป็นสิ่งที่เป็นจริงเป็นจัง แต่ที่จริงมันเป็นการเคลื่อนไหว แต่มันเคลื่อนไหวเร็ว เป็นภาพลวงตา อะไรๆ ก็เป็นไปตามเหตุตามปัจจัย นั่นคือ **อนัตตา**

คำว่า อนัตตา เป็นการปฏิเสธว่าสิ่งที่เราคิดว่ามีอยู่ มันไม่มี แต่ก็ไม่มีภาวะใดภาวะหนึ่ง ที่เรียกว่า อนัตตา ที่นักภาวนาจะเข้าถึง บางคนเปรียบเทียบว่า มีความเชื่อว่า บ้านนี้มีกัมมันตภาพรังสี และมีผู้เอาเครื่องมือมาสำรวจตรวจสอบดูว่ามีเสียงคลิกๆ ไหม ...ไม่มี.... ขึ้นมาส่องข้างบน สำรวจดู ห้องนอน ห้องน้ำ ขึ้นไปบนหลังคา สำรวจทุกตารางเมตร ไม่มีกัมมันตภาพรังสี เราจึงสรุปว่า ถ้ากัมมันตภาพรังสีมีจริง ต้องสำรวจเจอได้ ไม่ห้องข้างล่างก็ห้องข้างบน เมื่อเราสำรวจทุกที่

ที่มันน่าจะมีได้ แต่ไม่เจอ เราจึงสรุปออกมาได้ว่า ไม่มีกัมมันตภาพรังสี หรือว่าเราใช้แบบบาลีว่า "อกัมมันตภาพรังสี" แต่มันไม่ใช่ว่าผู้ที่เข้ามาในบ้านบุญจะสามารถค้นพบภาวะหนึ่ง ที่ว่า อกัมมันตภาพรังสี มันไม่มีอะไรที่เป็นภาวะอกัมมันตภาพรังสี มันเป็นเพียงแต่ว่าสิ่งที่เราเคยคิดว่ามี ดูแล้วไม่มีเท่านั้นเอง ไม่มีอะไรมากกว่านั้น

ดังนั้น อนัตตาที่เราเคยคิดว่า มีเจ้าของชีวิต ผู้คิด ผู้ทำ ผู้ถูกกระทำ เราคิดผิด ดูความจริงแล้ว ดูรูป ดูเวทนา ดูสัญญา ดูสังขาร ดูวิญญาณ ถ้าอัตตาตัวตนมีจริง มันต้องปรากฏในกาย ในใจ จะต้องเจอได้ ดูรูปไม่มี เวทนาไม่มี สัญญาไม่มี สังขารไม่มี วิญญาณไม่มี มันจะอยู่ที่ไหน มันไม่มี เหมือนเราจะสำรวจบ้านบุญนี่ ว่ามีกัมมันตภาพรังสีไหม สรุปแล้วคือไม่มี

คำว่า อนัตตา ไม่ใช่ภาวะลึกซึ้งอะไร เป็นเพียงศัพท์ที่ยืนยันว่า สิ่งที่เราเคยคิดว่ามี สิ่งที่เรายึดมั่นถือมั่นว่ามี จริงๆ แล้วมันไม่มี ฉะนั้น คำว่า อนัตตา เป็นคำที่ชวนให้เราสำรวจตรวจดูกายดูใจ สำรวจขันธ์ ๕ ของเราว่า ถ้ามีจริง มันอยู่ตรงไหน หาเจอได้ไหม

ดังนั้น เราภาวนา เราลองสังเกตดูว่า จิตใจเริ่มสงบ เริ่มอยู่กับลมหายใจเข้า ลมหายใจออกอยู่ดีๆ ความคิดผุดขึ้นมา ไม่รู้มาจากไหน สัญญาอะไรสักอย่าง เกี่ยวกับทางบ้าน ทางโลก ไม่รู้มาจากไหน ไม่ได้เชิญ มันมาเอง แล้วมันก็อยู่ตามเรื่องของมัน ถ้าเรารู้เฉยๆ มันก็ดับไป ที่อยากให้เราสังเกตคือ **ในขณะที่ความคิดผุดขึ้นมา ยังไม่มีผู้คิด ผู้คิดมาทีหลัง** ตามสามัญสำนึก ต้องมีผู้คิดจึงจะมีความคิดได้ แต่ในความเป็นจริง ถ้าเราดูภาวะที่เกิดขึ้น ความคิดเกิดขึ้นก่อน และผู้เป็นเจ้าของความคิดเกิดตามมาทีหลัง เป็นสิ่งที่เราปรุงแต่งขึ้นมา

ฉะนั้น อนัตตา เป็นการปฏิเสธว่า จะต้องมีผู้คิดจึงจะมีความคิดได้ **ที่จริงก็มีสักแต่ว่าความคิดเป็นอาการของจิต และมีการปรุงแต่งเจ้าของของมันทีหลัง** ผู้ภาวนาเท่านั้นที่จะพิสูจน์เรื่องนี้ได้ เพราะผู้ภาวนาเป็นผู้ที่มองด้านในและไม่ตัดสินอะไรล่วงหน้า จะดูข้อมูลสดๆ ที่ปรากฏให้เราเห็น เราจะเห็นความเปลี่ยนแปลงตามเหตุตามปัจจัย เห็นว่าไม่มีอะไรที่ตายตัวแน่นอน ที่เป็นเจ้าของประสบการณ์ มีแต่ประสบการณ์ล้วนๆ และมีการสร้างอัตตาตัวตนขึ้นมา อุปาทานในกาม ในทิฏฐิความคิดเห็น แล้วก็มี "อัตตวาทุปาทาน"

คำนี้น่าสนใจ พระพุทธองค์ไม่ได้ตรัสไว้ว่าเราจะยึดมั่นในอัตตา แต่เราจะยึดมั่นถือมั่นใน**อัตตวาทะ** คำว่า วาทะ ในที่นี้หมายถึง concept คือเราไม่สามารถยึดมั่นถือมั่นในอัตตาได้ เพราะอัตตามันไม่มี **แต่สิ่งที่เรายึดมั่นถือมั่นคือภาพของอัตตา** หรือว่า concept ของอัตตา ที่เราคิดปรุงแต่งขึ้นมาทีภายหลัง

ในชีวิตประจำวัน เราเอาความไม่เที่ยง ความไม่แน่นอน ความไม่สมบูรณ์แบบ หรือว่าความเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย เป็นข้อคิด ข้อพิจารณาอยู่ตลอดเวลา ในชีวิตประจำวัน ต้องการมีเครื่องระลึกสติที่ชัดเจน และเริ่มต้นที่ศีลธรรม นอกจากศีล ๕ แล้ว และยังสามารถกำหนดข้อวัตรปฏิบัติส่วนตัวเพิ่ม เพื่อเป็นการขัดเกลากิเลสโดยตรง และสังเกตจริตนิสัยของเราว่ามีจุดอ่อนตรงไหน ก็ให้เรากำหนดข้อวัตรปฏิบัติขัดเกลาตรงนั้น พอเรามีข้อวัตรปฏิบัติแล้ว จะเป็นที่ตั้งของเครื่องระลึกของสติขึ้นมาได้

สมมติเราเป็นคนชอบอวดดี ก็ไม่ถึงกับผิดศีล ๕ แต่เป็นนิสัยไม่ดี เราก็ตั้งเป็นข้อวัตรปฏิบัติของเราที่เราจะงดเว้นจากการอวดดี แล้วในชีวิตประจำวัน เวลาเรากำลังคิดจะอวดดี ก็จะนึกขึ้นมาได้ว่า ไม่ได้ เราจะเป็นผู้งดเว้นจากการอวดดีเป็นข้อวัตรปฏิบัติของเรา เราตั้งหลักการอะไรไว้เพื่อจะเป็นเครื่องระลึกของสติ เพื่อเป็นการฝึกพฤติกรรม ฝึกการรู้จักตัว เห็นเจตนาของตัวเอง พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า ศีลคือเจตนา หมายถึงหัวใจของศีลธรรมคือเจตนา และ กรรมคือเจตนา หัวใจของกฎแห่งกรรมคือเจตนา

ผู้ที่จะเลี่ยงกรรมชั่ว ทำแต่กรรมดี ผู้ที่จะชำระศีลของตนให้ขาวสะอาด ต้องเป็นผู้ที่รู้เท่าทันเจตนาของตน จะรู้เท่าทันเจตนาได้ต้องเฝ้าดูที่เกิดของเจตนา อยู่ที่จิตใจเรานี่เอง ต้องรู้จักอยู่กับตัวเองให้มาก เมื่อสติต่อเนื่องอย่างนี้ เราจะเริ่มชำนาญในการเลือกสิ่งที่จะเป็นเครื่องระลึกของสติ ตัวสตินี้คงที่ แม้สิ่งที่เป็นเครื่องระลึกของสติเปลี่ยนแปลงไป ถ้าสติของเราต่อเนื่อง พอถึงเวลานั่งสมาธิภาวนา จิตใจจะพร้อมได้ง่าย เพราะในชีวิตประจำวันเราไม่ปล่อยให้จิตมีมลทิน ไม่ปล่อยให้จิตฟุ้งซ่านวุ่นวาย เหมือนบ้านของเราสะอาด ก่อนจะทำกิจกรรมอะไร ก็ไม่ต้องปัดกวาด เช็ดถูกันบ่อยๆ เพราะบ้านสะอาดอยู่แล้ว ประหยัดเวลา พอนั่งสมาธิ จิตใจก็พร้อมได้ง่าย

สติต่อเนื่องคือสมาธิ สมาธิคือความตั้งมั่น สมาธิคือจิตใจที่พ้นจากนิวรณ์ จิตใจที่มั่นคง เยือกเย็น สงบ ผ่องใส เบิกบาน มีกำลัง และที่สำคัญที่สุดคือ ภาวะควรแก่การงาน *กัมมนีโย* งานในที่นี้หมายถึง งานของปัญญา สติต่อเนื่องกลายเป็นสมาธิ สมาธิที่เป็นสัมมาสมาธิ มีคุณสมบัติสำคัญคือ *กัมมนีโย* พร้อมที่จะเป็นฐานของการเจริญปัญญา

ที่มา : แสดงธรรมเทศนา ที่ บ้านบุญ ปากช่อง นครราชสีมา วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๖

พระไพศาล วิสาโล

อรุณรุ่ง แห่ง การตื่นรู้

เช้านี้เป็นช่วงสุดท้ายของการภาวนาของพวกเรา ขณะเดียวกันก็เป็นวันใหม่ในชีวิตของเราด้วย ขอให้เราระลึกว่าการปฏิบัติครั้งนี้ ไม่ใช่เป็นการปฏิบัติครั้งสุดท้ายของเรา แต่จะเป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตอีกช่วงหนึ่งของเรา ที่จะนำสิ่งดีๆ มาให้แก่จิตใจของเราด้วย และอาจจะรวมถึงการนำพาสิ่งดีๆ มาให้แก่ชีวิตของเราด้วย

อีกไม่นานพระอาทิตย์ก็จะขึ้น เป็นสัญญาณว่าวันใหม่กำลังจะเริ่มต้น พร้อมกับภารกิจการงานต่างๆ ที่ตามมา ขอให้เราต้อนรับวันใหม่ด้วยความรู้สึกสดชื่น เบิกบาน และตื่นรู้ ไม่ใช่ตื่นแต่ตัว แต่ว่าใจก็ตื่นด้วย คือ **ตื่นด้วยความรู้สึกตัว** จะทำให้ชีวิตของเราเป็นชีวิตที่ตื่นรู้อย่างแท้จริง

คนจำนวนมาก แม้จะตื่นมาพร้อมกับเช้าวันใหม่ แต่ในแง่ความรู้สึก ก็เหมือนคนครึ่งหลับครึ่งตื่น คือตื่นแต่ตัว แม้จะเดินเหินไปไหนมาไหนแต่ว่าใจลอย หมกจมอยู่กับเรื่องราวความทุกข์ในอดีต หรือไม่ก็กังวลกับสิ่งที่ยังมาไม่ถึง ไม่ได้มีชีวิตอยู่กับปัจจุบันอย่างเต็มร้อยเลย หากเราไม่ได้มีชีวิตอยู่กับปัจจุบันอย่างเต็มร้อย ก็พูดไม่ได้ว่าเป็นชีวิตที่ตื่นอย่างแท้จริง

การตื่นอย่างแท้จริง จะต้องตามมาด้วยความรู้ หรือรู้สึกตัว แต่ก็นั่นแหละ **รู้สึกตัว** ไม่ได้หมายความเพียงแค่ว่า เปิดตาและตอบสนองต่อสิ่งเร้าภายนอกได้ ใครถามก็ได้ยินและตอบได้ อันนั้นยังไม่ใช่ความรู้สึกตัวอย่างแท้จริง แม้ทางการแพทย์จะเรียกว่าเป็นความรู้สึกตัว เช่น คนที่ฟื้นจากสลบไสลหรือฟื้นจากโคม่า ก็เรียกว่ารู้สึกตัวแล้ว แต่นั่นยังไม่ใช่การตื่นรู้ หากเขายังจมอยู่กับความทุกข์ ใจล่องลอยไปกับสิ่งปรุงแต่ง อย่างนี้แม้จะเรียกว่ารู้สึกตัว แต่ก็รู้สึกตัวไม่เต็มที่ รู้สึกตัวเต็มที่ก็ต้องอยู่กับปัจจุบัน ใจอยู่กับเนื้อกับตัว ทำให้เกิดความตื่นรู้ขึ้นมา

ขอให้เราเริ่มต้นเช้าวันใหม่ด้วยใจที่ตื่นรู้ ซึ่งจะนำมาซึ่งความโปร่งเบาและเบิกบาน แม้จะตระหนักรู้ว่า ข้างหน้ามีอุปสรรค รู้ว่าอะไรๆ ก็ไม่เที่ยง รู้แม้กระทั่งว่า ตัวเองก็ต้องแก่ ต้องเจ็บ และต้องตาย แต่ก็ไม่ได้ทำให้เรารู้สึกหดหู่ เศร้าหมอง หรือหวาดผวาเลย ยังเบิกบานอยู่ได้ เพราะรู้เท่าทันความเป็นธรรมดาของชีวิตและยอมรับมันได้

เมื่อระลึกเช่นนี้แล้ว เราก็ยิ่งต้องต้อนรับวันใหม่ เพราะว่านี่คือโชค นี่คือของขวัญ ที่เราได้รับ

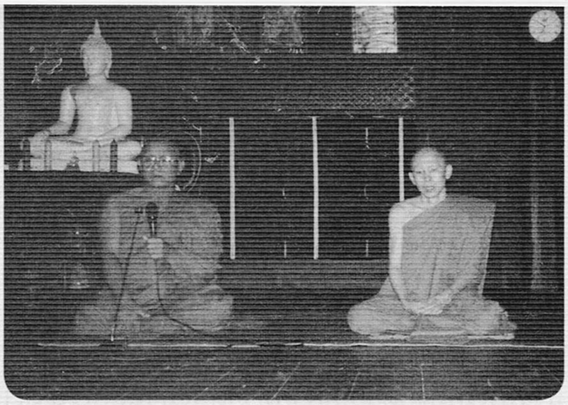
คนจำนวนไม่น้อย ไม่มีโอกาสที่จะตื่นขึ้นมารับเช้าวันใหม่อย่างพวกเราตอนนี้ เพราะว่าชีวิตของเขาสิ้นสุดเพียงเท่านั้น การที่เราตื่นขึ้นมาแล้วรู้ว่ามีวันใหม่อีกหนึ่งวัน เป็นสิ่งที่น่ายินดี ขอให้ถือว่าเป็นโชค คนจำนวนไม่น้อยแม้ตื่นขึ้นมาและรู้ว่าตัวเองยังมีชีวิตอีกหนึ่งวัน ก็ไม่ได้ตระหนักเลยว่านี่เป็นโชคอย่างไร เพราะเขาไม่ได้ตระหนักถึงเรื่องอนิจจัง เขาไม่ได้ระลึกว่าความตายจะมาถึงเมื่อไหร่ก็ได้ เขาอาจคิดว่าเขาจะอยู่ไปได้เรื่อยๆ ไม่มีวันตาย เพราะเขาอยู่อย่างลืมตาย เขาจึงคิดว่ามีวันนี้แล้วก็ต้องมีพรุ่งนี้ มีพรุ่งนี้ก็ต้องมีมะรืนนี้ มีมะรืนนี้แล้ว ก็ต้องมีอีกวันต่อๆ ไป ไม่มีที่สิ้นสุด คิดแบบนั้น ก็เลยไม่คิดว่าการมีเช้าวันใหม่อีกหนึ่งวันเป็นสิ่งประเสริฐ เป็นโชคที่ไม่ควรเพิกเฉย

เช้าวันใหม่อย่างนี้ จะมีคุณค่า มีความสำคัญมาก ถ้าหากเราตระหนักว่า นอกจากคนจำนวนไม่น้อยจะไม่มีโอกาสลืมตาตื่นมาพบเช้าวันใหม่แล้ว **วันนี้อาจจะเป็นวันสุดท้ายของเราก็ได้** ถ้าเราตระหนักว่าวันนี้อาจจะเป็นวันสุดท้ายของเรา หรืออาจจะเป็นวันรองสุดท้าย หรืออาจจะเป็นวันแรกในสามวันสุดท้ายก็ได้ ความหมายของวันนี้จะเปลี่ยนไป วันนี้จะกลายเป็นสิ่งที่มีค่ามากขึ้น เราไม่มีทางรู้ว่า วันนี้จะเป็นวันสุดท้ายของเรา หรือจะมีอีกหนึ่งพันวันหรือหนึ่งหมื่นวันตามมา เราไม่รู้ แต่ถ้าเราระลึกไว้ว่า อะไรๆ ก็ไม่แน่ เราก็จะตระหนักว่า เช้าวันใหม่เป็นสิ่งมีค่า มีความสำคัญ เราจะเห็นคุณค่าของวันนี้มากขึ้น ตั้งแต่วินาทีแรกที่ตื่นมาพบกับเช้าวันนี้ ซึ่งก็จะทำให้เราใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท พยายามใช้เวลาทุกขณะทุกวินาทีอย่างมีค่า ให้เกิดประโยชน์ถึงพร้อม

อย่างที่พระพุทธองค์ได้ตรัสเป็นปัจฉิมโอวาทว่า *"สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงทำความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด"* บางท่านก็แปลความหมายให้ชัดเจนกว่านั้นว่า *"ท่านทั้งหลายจงทำประโยชน์ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด"* อันนี้ชัดเจนมากขึ้นว่าเราต้องทำประโยชน์ให้ถึงพร้อม คือทั้งประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน สร้างกุศล หมั่นทำความดี หนีความชั่ว แล้วก็ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ สร้างความตื่นรู้ เพื่อให้เกิดความเบิกบาน โปร่งเบา และที่สำคัญคือ **เป็นอิสระจากความทุกข์** คนเราเกิดมาแล้ว ต้องแก่ ต้องเจ็บ และต้องตายก็จริง แต่เราสามารถเป็นอิสระ คือมีจิตที่อยู่เหนือความแก่ ความเจ็บและความตายได้

คนเราต้องพานพบกับสิ่งไม่น่าพอใจก็จริง และต้องพลัดพรากจากสิ่งที่พอใจก็จริง ไม่มีใครหนีพ้น แม้แต่พระราชามหากษัตริย์ เป็นเศรษฐี มียศ ทรัพย์ บริวารมาก ก็ต้องเจอสิ่งเหล่านี้ คือประสบกับสิ่งที่ไม่พอใจ และพลัดพรากจากสิ่งที่พอใจ พลัดพรากจากคนรัก พลัดพรากจากสิ่งรัก แต่เราก็มีความสามารถที่จะเป็นอิสระจากความทุกข์ อันเนื่องจากความพลัดพรากสูญเสียได้ ถ้าหากว่าเรารู้ทันธรรมดา คือรู้ว่ามันเป็นธรรมดาของชีวิต รู้แล้วก็ละวางความยึดติดถือมั่น ว่าเป็นเรา เป็นของเรา หากทำเช่นนี้ได้ ก็ไม่มีอะไรที่จะทำให้เราเป็นทุกข์ได้ แต่จะทำได้ก็ต่อเมื่อเราเริ่มปฏิบัติเสียแต่วันนี้ หรือเริ่มต้นเสียแต่เดี๋ยวนี้

ชีวิตของคนเรา ย่อมมีวันที่จะพัฒนาจากความหลงไปสู่ความรู้ คือปัญญา เหมือนกับที่กลางคืนอันมืดมิด ย่อมเปลี่ยนเป็นรุ่งอรุณที่สว่างไสว เราทุกคนมีศักยภาพที่จะวิวัฒน์พัฒนาไปสู่ความสว่างไสวในทางจิตใจได้ พระพุทธองค์ตรัสว่า *"โลกุตตรธรรมอันประเสริฐ เป็นทรัพย์ประจำตัวของทุกคน"* โลกุตตรธรรมคือธรรมที่ทำให้เป็นอิสระจากความทุกข์ เป็นอิสระเหนือโลก เหนือโลกธรรม ไม่ว่าโลกจะผันผวนแปรปรวน

อย่างไรก็ไม่อาจแผ้วพาน หรือไม่กระทบใจจนเป็นทุกข์ได้ อย่างสำนวนของคนโบราณภาคใต้ที่ว่า *"ฝนตกไม่ต้อง ฟ้าร้องไม่ถึง"* นั่นก็คือ โลกธรรมใดๆ ก็ไม่อาจแผ้วพานได้ แม้เราจะอยู่ในโลกที่ผันผวนปรวนแปร แต่ก็ไม่ทุกข์เพราะความผันผวนปรวนแปรนั้น

พยายามใช้วันนี้ให้มีคุณค่ามากที่สุด เพราะว่ามันเป็นสิ่งเดียวที่เราแน่ใจว่ามีอยู่จริงๆ เป็นของเราจริงๆ ส่วนวันพรุ่งนี้นั้น เราไม่อาจแน่ใจได้ว่าจะได้พบหรือมีวันพรุ่งนี้หรือไม่ แม้แต่วันนี้เราก็แน่ใจแต่เพียง ชั่วโมงนี้ หรือนาทีนี้เท่านั้นว่าเป็นของเรา พ้นจากช่วงวันนี้ไป ก็ไม่แน่ว่าจะได้พบหรือเป็นเจ้าของหรือไม่ พูดว่า "เจ้าของ" คงไม่ถูกนัก เพราะเหมือนกับว่ามันเป็นของเรา แต่จริงๆ ก็ไม่ใช่ของเรา เพียงแต่ผ่านเข้ามาให้เราได้ใช้ประโยชน์ จะใช้ประโยชน์ได้แค่ไหน ก็ขึ้นอยู่กับว่า เรามี "**อัปปมาทธรรม**" แค่ไหน คือถ้ามีความไม่ประมาท เราก็สามารถใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ ทำให้ชีวิตของเรามีคุณค่าขึ้นมา เป็นชีวิตที่ดีงาม เป็นชีวิตที่ประเสริฐ

ท่านอาจารย์พุทธทาสสรุปได้ดีมากว่า ชีวิตที่ดีงาม คือชีวิตที่ "**สงบเย็น และเป็นประโยชน์**" สงบเย็น และ เป็นประโยชน์ สองวลีนี้คลุมความหมายของชีวิตที่ดีงามไว้ครบถ้วน จะสงบเย็นได้เพราะอะไร สงบเย็นได้เพราะมีจิตที่ผ่องแผ้วบริสุทธิ์ จะทำเช่นนั้นได้ก็เพราะหมดสิ้นความเห็นแก่ตัว หรือละวางความยึดติดถือมั่นในตัวกูของกูได้ คือถ้ายังมีความเห็นแก่ตัวอยู่ ยังมีกิเลสอยู่ ยังมีความยึดติดในตัวตนอยู่ ก็สงบเย็นได้เป็นพักๆ หรือแย่กว่านั้นก็คือ เร่าร้อน เพราะถูกแผดเผาด้วยความโกรธ ด้วยความโลภ ด้วยกิเลสด้วยความทุกข์ จะสงบเย็นได้ ก็ต้องหมดกิเลสอย่างแท้จริงหรือไม่มีความเห็นแก่ตัว จะลดละความยึดติดถือมั่นได้ ก็เพราะว่ามีปัญญาเห็นว่า ตัวกูของกูนี้ ไม่มีอยู่จริง เป็นเพียงมายาภาพ จะเข้าถึงความสงบเย็นอย่างแท้จริง ก็ต่อเมื่อได้เห็นความจริงที่ลึกซึ้ง ที่หลบซ่อนในมุมที่ลึกที่สุด ก็คือ ความจริงที่ว่า ตัวเราไม่มีอยู่จริง

จะเห็นความจริงอย่างนี้ได้ก็ต้องมีปัญญา ปัญญาจะเกิดขึ้นได้ก็เกิดจากการไตร่ตรอง หรือพิจารณาความจริงของกายและใจอย่างไม่หยุดหย่อน ไม่ลดละ จนกระทั่งเห็นความจริงที่ลึกซึ้งที่สุดข้อนี้ ไม่มีความจริงข้อไหนที่ลึกซึ้งมากกว่าข้อนี้ คือไม่มีอะไรที่เป็นตัวตน ไม่มีอะไรที่ยึดถือว่าเป็นตัวเราได้เลยสักอย่าง แม้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างจะจับต้องได้ สัมผัสได้ แต่ว่าโดยแก่นแท้แล้ว ไม่มีตัวตนเลยแม้แต่น้อย รวมทั้งกายและใจนี้ด้วย

เมื่อเห็นเช่นนี้ด้วยปัญญา ใจก็จะเป็นอิสระอย่างแท้จริง เมื่อใจเป็นอิสระแล้ว ก็มีแต่ความสงบเย็น ไม่มีความทุกข์แผ้วพาน ไม่มีกิเลสที่จะแผดเผาใจให้เร่าร้อนได้ นี่คือความหมายที่แท้จริงของคำว่าสงบเย็น ไม่ใช่สงบเพราะว่าอยู่ในที่สงบสบาย หรือเพราะไม่มีอะไรมากระทบจิตกระทบใจ แม้จะมีสิ่งมากระทบ แต่ก็ไม่กระเทือนถึงใจเลย คือยังสงบเย็นได้ กระทบเท่าไหร่ ใจก็ไม่ทุกข์ ใจไม่ร้อน แม้กายจะป่วย แม้กายจะเจ็บ แต่ใจก็ยังสงบเย็นได้

สงบเย็นนี้เองที่เป็นพื้นฐานให้ชีวิตเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง เป็นประโยชน์ก็คือ เกื้อกูลผู้อื่นด้วยเมตตา คือความรักอย่างไม่มีการเลือกที่รักมักที่ชัง รักอย่างไม่มีประมาณ ไม่ได้ทำ

เพื่อตัวเอง แต่ทำเพื่อผู้อื่นอย่างแท้จริง ไม่ได้ทำเพราะปรารถนาจะได้ชื่อว่าเป็นคนดี เป็นคนเสียสละ เป็นคนใจบุญ ไม่ได้ทำด้วยแรงจูงใจอย่างนั้นเลย แต่ทำเพราะนึกถึงประโยชน์ของผู้อื่นอย่างแท้จริง จะทำเช่นนี้ได้ก็ต้องไม่มีความเห็นแก่ตัว หรือมีความเห็นแก่ตัวน้อยมาก เป็นกรุณาที่ไม่มีประมาณ

จิตใจสงบเย็นด้วยปัญญาและทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นได้ด้วยกรุณา ปัญญากับกรุณาจึงเป็นธรรมข้อสำคัญมาก และเป็นองค์คุณสำคัญของพระพุทธองค์ คือ ทรงเปี่ยมด้วยพระปัญญาคุณและพระกรุณาคุณ จากนั้นพุทธคุณข้ออื่นจึงตามมา เช่น *สุคะโต* เป็นผู้ไปแล้วด้วยดี *โลกวิทู* เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง *พุทโธ* เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรม รวมทั้ง *สัตถาเทวมนุสสานัง* เป็นครูผู้สอนของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พุทธคุณเหล่านี้ตามมา หลังจากที่ทรงเปี่ยมด้วยพระปัญญาคุณ และพระกรุณาคุณ พระวิสุทธิคุณก็เช่นกัน

ดังนั้น เราจึงควรเจริญรอยตามพระองค์ ด้วยการเจริญปัญญาให้งอกงาม บ่มเพาะกรุณาให้ถึงพร้อม ด้วยการ **ฝึกตนตามหลักไตรสิกขา** ไม่ได้มีอะไรมากกว่านั้น ปฏิบัติ ศีล สมาธิ ปัญญา เจริญไตรสิกขาให้ถึงพร้อม ก็จะทำให้ชีวิตนี้เป็นชีวิตที่สงบเย็นและเป็นประโยชน์ได้ อันนี้คือคุณค่า คือสาระของชีวิตที่ได้เกิดมาในโลกนี้

ขอให้เราตั้งจิตปณิธานว่า ทุกครั้งที่ได้ลืมตาพบวันใหม่ ไม่ใช่เฉพาะเช้าวันนี้ แต่รวมถึงเช้าวันต่อๆ ไป หากเรายังมีโชคหรือได้รับพรที่จะมีชีวิตพบวันใหม่ ให้เราตั้งปณิธานว่าจะดำเนินชีวิตให้มีคุณค่า นั่นคือ สงบเย็นและเป็นประโยชน์ พยายามเข้าถึงพระปัญญาคุณ หรือน้อมนำพระกรุณาคุณให้สถิตตั้งมั่นในจิตใจ ซึ่งจะทำได้โดยการดำเนินชีวิตด้วยความตื่นรู้ มีสติอยู่เสมอ ให้แต่ละขณะของเราเป็นการอยู่อย่างมีสติ เป็นการปฏิบัติธรรมในทุกขณะ แม้แต่การอาบน้ำ ถูฟัน ทำครัว กินข้าว ล้างจาน ก็ขอให้เป็นการปฏิบัติธรรมพร้อมไปด้วย อย่าคิดว่าต้องมาหลีกเร้น เข้าวัดหรือเข้าป่า ถึงจะปฏิบัติธรรมได้ เราสามารถปฏิบัติธรรมพร้อมไปได้ตลอดเวลาที่ลืมตา หรือพูดให้ชัดเจนกว่านั้นคือ ปฏิบัติธรรมได้ทุกขณะที่มีลมหายใจ

เมื่อเรามีชีวิตอยู่ด้วยความรู้สึกตัวและมีสติ ข้ออื่นก็จะตามมา เช่น ความเพียร ความเมตตา ความอดทน ไม่ว่าจะเป็นพรหมวิหาร หรือว่าสังคหวัตถุ ก็จะค่อยๆ ลำเลียงออกมาจากจิตใจสู่คำพูดและการกระทำของเรา ทำให้เราสามารถดำเนินชีวิตที่เป็นประโยชน์ เกื้อกูลต่อเพื่อนมนุษย์และเพื่อนร่วมโลก ทำให้ชีวิตของเราเป็นเสมือนสมบัติอันมีค่าของโลกได้

พระพุทธองค์ตรัสว่า คนดีก็เหมือนกับสระน้ำที่ผู้คนได้ใช้สอย สระน้ำนั้นสะอาดและบริสุทธิ์ได้ก็เพราะมีการถ่ายเทอยู่เสมอ น้ำที่ไม่ถ่ายเทหวงแหน ไม่ยอมให้ ย่อมกลายเป็นน้ำเน่า ส่วนน้ำที่มีการถ่ายเท ไม่หวงแหน พร้อมที่จะเผื่อแผ่ให้ถิ่นอื่นได้พึ่งพาอาศัย จึงจะเป็นน้ำที่ใสสะอาดและเป็นประโยชน์

ขอให้เราบำเพ็ญตนอย่างนี้ ให้ตั้งปณิธานว่าทุกเช้า เมื่อตื่นและลืมตาขึ้นมา จะต้อนรับวันใหม่ด้วยใจที่เบิกบาน ขอบคุณที่เรายังมีวันนี้ ขอบคุณที่เรายังมีวันใหม่ ขณะเดียวกันก็ตระหนักด้วยว่าวันนี้อาจจะเป็นวันสุดท้ายของเรา จึงขอให้เราใช้วันนี้ให้มีคุณค่าที่สุด ทั้งเพื่อความสงบเย็นและเป็นประโยชน์เท่าที่จะทำได้

ที่มา : ธรรมะรับอรุณแสดงแก่ทีมงานชมรมกัลยาณธรรม ที่ตาดภูทอง ภูหลง เมื่อครั้งไปเก็บตัวภาวนาที่วัดป่ามหาวัน อ.แก้งคร้อ จ.ชัยภูมิ เมื่อปลายเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๓

ปัญญาปริทัศน์

ธรรมะ ๓๓ : (ตอน ๒)
มัชฌิมาปฏิปทา

ธีรปัญโญ

ถึงเวลานำการศึกษากลับคืนมาสู่สวรรค์ตัวเลข ๓๓ หรือ ตาวติงสะ นั้น ขอสรุปความจากฉบับที่แล้วว่า เป็นชื่อของมฆมาณพและเพื่อนๆ รวมทั้งหมด ๓๓ คน ก็ได้ เป็นชื่อของสวรรค์บนเขาสุเมรุก็ได้ จะเป็นจำนวนอักขระในภาษาบาฬีก็ได้ หรือเป็นชื่อจำนวนพยางค์ในธรรมบทหนึ่งคาถาก็ยังได้ โดยรวมก็หมายถึงความไม่ประมาท หรือบ่งบอกถึงการศึกษาอย่างต่อเนื่องนั่นเอง

ฉบับนี้มาดูความหมายของเลข ๓๓ กันต่อว่ามีความหมายอะไรได้อีกบ้าง ที่อาจซ่อนอยู่ในเลขสวรรค์ตัวนี้

ในสมัยพุทธกาล ช่วงอายุกัปของมนุษย์คือ ๑๐๐ ปี ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นสามช่วงวัยเท่าๆ กัน คือ ๓๓ ปีแรก เป็นช่วงเวลาแห่งปฐมวัย จัดเป็นวัยที่ยังหนุ่มยังสาว มีกำลัง เป็นวัยแห่งการแสวงหา ถ้าตามเกณฑ์สมัยก่อน พอครบอายุ ๑๖ ปี ก็ถือว่าจบศิลปศาสตร์ต่างๆ หาเลี้ยงชีพได้ ออกเรือน มีครอบครัว ปีถัดไปก็มีลูกชายคนแรก พอลูกชายมีอายุครบ ๑๖ ปี พึ่งตนเองได้ สามารถออกเรือนไปสร้างครอบครัวเองได้แล้ว ในช่วงนี้คุณพ่อก็มีอายุได้ ๓๓ ปีพอดี มีผมหงอกขึ้นเป็นเส้นแรก เทวทูตเริ่มมาเตือนแล้ว จึงสามารถมอบภาระต่างๆ ในบ้านให้ลูกชายคนโต ส่วนตนเองก็ออกแสวงหาโมกขธรรมต่อไปได้ ซึ่งได้เคยอธิบายไว้แล้วในเรื่องเนกขัมมธรรม ประวัติของมฆเทวะ *(ธรรมะ ๓๗ ตอน ๒ ในวารสารฉบับที่ ๒๕)*

มวยพระเกศา ๓๓

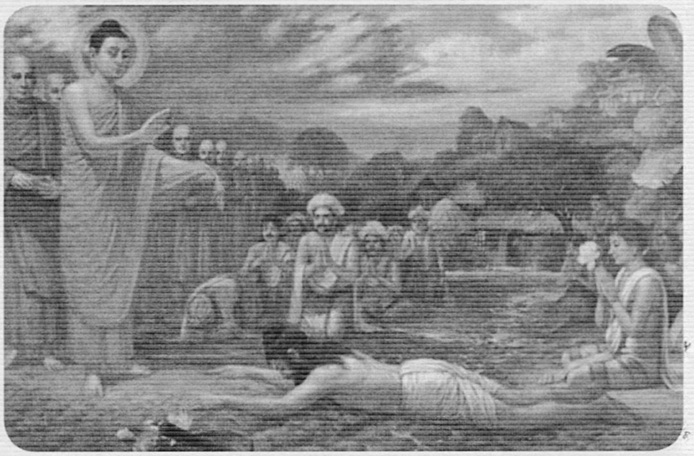
มาทบทวนดูชีวประวัติของเจ้าชายสิทธัตถะ อายุของพระองค์ตอนออกบวชคือ ๒๙ ปี เมื่อนำมาบวกกับเทวทูตทั้ง ๔ (แก่-เจ็บ-ตาย-สมณะ) ที่พระองค์ทรงพบ อันเป็นเหตุให้ตัดสินใจออกบวช ก็จะได้ตัวเลข ๓๓ พอดีอีก เลข ๓๓ นี้ จึงแทน

สัญลักษณ์ของเนกขัมมะได้ด้วย อาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้**พระเมาลี** (มวยผม) **ของพระโพธิสัตว์ถูกเก็บไว้ที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หรือ ๓๓ นี้** ตอนเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวช พระองค์ทรงตัดมวยพระเกศาที่ริมฝั่งแม่น้ำอโนมา แล้วอธิษฐานจิตว่า ถ้าการผนวชครั้งนี้จะเป็นครั้งสุดท้าย ไม่หวนกลับคืนมาเป็นเพศฆราวาสอีกจนกว่าจะได้ตรัสรู้ ขอให้มวยพระเกศานี้ทรงอยู่ในอากาศ ไม่ตกลงมา ท้าวสักกะ (พระอินทร์) มารับเอามวยพระเกศาของพระโพธิสัตว์ แล้วสร้างเจดีย์จุฬามณีครอบเก็บไว้ ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

มาดูนัยอื่นกันต่อ เราคงจะพอคุ้นเคยกับอาการ ๓๒ กันมาบ้าง ในวัดป่าเราจะสวดกันทุกเช้ามืด เวลาทำวัตรเช้าที่เรียกว่า *ทวตฺตึสาการ* หรืออาการสามสิบสอง มี ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นต้น ไล่เรียงมาจนถึงสมอง เป็นอันที่สามสิบสอง เคยคิดไหมว่า อวัยวะพิเศษที่ลอยอยู่เหนืออาการทั้งสามสิบสองนี้คืออะไร สิ่งนั้นก็คือ มวยผมของเจ้าชายสิทธัตถะ ที่สื่อถึงความเชื่อมั่นในโลกุตตรธรรมนั่นเอง หรือว่าศรัทธาที่มั่นใจว่า พระนิพพานต้องมีจริง ความดับทุกข์ต้องมีจริง จึงสละทุกอย่างได้ เพื่อออกบวช แสวงหาสิ่งประเสริฐสูงสุดนี้ ดังนั้น ศรัทธาหรือความเชื่อนี้ จะเรียกว่า มวยเกสาตาวติงสา อวัยวะที่สามสิบสามบนสวรรค์ ก็คงได้ดังปรากฏในพุทธวงศ์ จริยาปิฎก ย้อนหลังไปสี่อสงไขยแสนมหากัป ในสมัยที่พระโพธิสัตว์เกิดเป็นสุเมธดาบส บำเพ็ญพรตอยู่ในป่า เพราะได้เกิดความดำริขึ้นมาอย่างนี้ว่า

ทุกฺโข ปุนพฺภโว นาม สรีรสฺส จ เภทนํฯ
ชาติธมฺโม ชราธมฺโม พฺยาธิธมฺโม จหํ ตทา
อชรํ อมตํ เขมํ ปริเยสิสฺสามิ นิพฺพุตึฯ

การเกิดในภพใหม่ และการแตกไปแห่งสรีระเป็นทุกข์ ความหลงตาย เป็นทุกข์ ชีวิตถูกชราย่ำยี

ก็ครั้งนั้น เรามีความเกิด ความแก่ ความป่วยไข้เป็นธรรมดา เราจักแสวงหาพระนิพพาน ที่ไม่แก่ ไม่ตาย เป็นแดนเกษม

ยํนูนิมํ ปูติกายํ นานากุณปปูริตํ
ฉฑฺฑยิตฺวาน คจฺเฉยฺยํ อนเปกฺโข อนตฺถิโกฯ

เอาเถิด เราควรเป็นผู้ไม่มีความห่วงใย ไม่มีความต้องการ ละทิ้งร่างกายที่เปื่อยเน่าเต็มไปด้วยซากศพต่างๆ นี้ไปเสีย

อตฺถิ เหหิติ โส มคฺโค น โส สกฺกา น เหตุเย
ปริเยสิสฺสามิ ตํ มคฺคํ ภวโต ปริมุตฺติยาฯ

มรรคนั้นไม่อาจจะไม่เป็นเหตุ มรรคนั้นที่มีอยู่ก็จักมี

เราจักแสวงหามรรคนั้น เพื่อหลุดพ้นไปจากภพ

ยถาปิ ทุกฺเข วิชฺชนฺเต สุขํ นามปิ วิชฺชติ
เอวํ ภเว วิชฺชมาเน วิภโวปิ อิจฺฉิตพฺพโกฯ

เมื่อความทุกข์มี ชื่อว่าความสุขก็ต้องมี ฉันใด

เมื่อภพมีอยู่ วิภพก็จำต้องปรารถนา ฉันนั้น

ยถาปิ อุณฺเห วิชฺชนฺเต อปรํ วิชฺชติ สีตลํ
เอวํ ติวิธคฺคิ วิชฺชนฺเต นิพฺพานํ อิจฺฉิตพฺพกํฯ

เมื่อความร้อนมี ความเย็นอย่างอื่นก็ต้องมี ฉันใด

เมื่อไฟ ๓ อย่างมีอยู่ นิพพาน (ความดับ) ก็จำต้องปรารถนา ฉันนั้น

ยถาปิ ปาเป วิชฺชนฺเต กลฺยาณมฺปิ วิชฺชติ
เอวเมว ชาติ วิชฺชนฺเต อชาติปิจฺฉิตพฺพกํฯ

เมื่อความชั่วมี แม้ความดีก็ต้องมี ฉันใด เมื่อความเกิดมีอยู่ ความไม่เกิดก็จำต้องปรารถนา ฉันนั้น

ยถา คูถคโต ปุริโส ตฬากํ ทิสฺวาน ปูริตํ
น คเวสติ ตํ ตฬากํ น โทโส ตฬากสฺส โสฯ

บุรุษผู้ตกไปในหลุมคูถ เห็นสระน้ำเต็ม ไม่เข้าไปยังสระน้ำนั้น นั่นไม่ใช่ความผิดของสระน้ำ ฉันใด

เอวํ กิเลสมลโธว วิชฺชนฺเต อมตนฺตเฬ
น คเวสติ ตํ ตฬากํ น โทโส อมตนฺตเฬฯ

เมื่อสระน้ำอมฤตมีอยู่ บุคคลไม่แสวงหาสระน้ำนั้น อันเป็นที่ชำระมลทินคือกิเลส นั่นก็ไม่ใช่ความผิดของสระน้ำอมฤต ฉันนั้น

สุเมธคาถา (พุทธวํส ปาฬิ ๓๐๗)

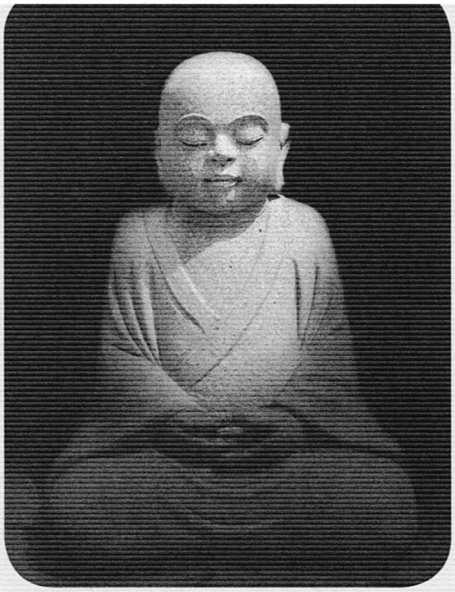
สรุปให้จำง่าย สุเมธดาบสคงได้รำพึงกับตนเองเป็นทำนองว่า :

ทุกข์จริงหนอ ต้องเกิดต่อ ในภพใหม่
อีกกายไหม้ แตกทำลาย หน่ายทุกข์หนี
ต้องหลงตาย งมงายต่อ พอกันที
ทุกข์กายนี้ มันแทงทิ่ม ไม่อิ่มเอม
เกิดแก่เหน็บ เจ็บไข้ ไหวเป็นนิตย์
มุ่งหาทิศ นิพพาน ทางเกษม
ไม่ต้องแก่ ไม่ต้องตาย หมายปรีดิ์เปรม
แดนเกษม นิพพานนี้ ที่หมายปอง
ไฉนหนอ ไม่ต่อเอา กายเน่านี้
อันเป็นที่ ฝังซากศพ จบสยอง
ทางหลุดพ้น จักมีแน่ แค่ต้องลอง
หลุดจากข้อง พ้นจากภพ จบทุกข์ภัย
เมื่อ "ทุกข์" มี "สุข" ย่อมมี นี้เป็นคู่
"ภพ" มีอยู่ "พ้น" จักรู้ อยู่ที่ไหน
มีน้ำ "ร้อน" "เย็น" ย่อมอยู่ คู่กันไป
เหมือน "กองไฟ" บรรลัยยับ "ดับ" ย่อมมี
"ความชั่ว" มี "ความดี" ย่อมมีด้วย
"ความเกิด" ช่วย ให้ "พ้นเกิด" ประเสริฐศรี
เปรียบบุรุษ ตกหลุมคูถ ไยรอรี
รีบวิ่งรี่ เข้าสระน้ำ ล้างมลทิน
จะถือโทษ สระน้ำ จะถูกไหม
เหตุอันใด ไม่เสาะหา น่าติฉิน
ทางรอดมี จากไหน เพียงได้ยิน
สละสิ้น ทุกสิ่งยุ่ง มุ่งนิพพานฯ

เห็นหรือยังว่า เลข ๓๓ นี้ มีความหมายได้ลึกซึ้งเพียงใด

ตัวเลข ๓๓ นี้ ยังมาสัมพันธ์กับ **อริยมรรคทางสายกลาง** ได้อีกด้วย สัมพันธ์กันยังไง ? ลองคิดดูนะว่า ถ้าเรากำลังหลงทาง กำลังแสวงหาทางออกจากป่า แล้วมาเจอทางสามแพร่ง เราจะเลือกทางไหน ? ถ้ามีทางผิดสองทาง มีทางถูกแค่ทางเดียว โอกาสที่จะเลือกเดินได้ถูก มีเท่าไร ลองคำนวณดูก็จะได้ ๓๓ % ใช่ไหม ทีนี้ ทุกๆ การตัดสินใจของเรา เมื่อเดินมาเจอทางแยกสามแพร่งก็ต้องพยายามเลือกทางสายกลางให้ได้ตลอดเวลา ถ้าอยากออกจากป่า โดยพยายามอย่าให้ตกไปในทางผิดสองทางที่จะทำให้เขวออกไป เพราะถ้าเลือกผิดแม้เพียงครั้งเดียว ก็คงจะไม่ถึงที่ๆ เราจะไป ต้องวนเวียนอยู่ในวัฏฏะต่อไปนั่นเอง จึงไม่แปลก ที่ดาวดึงส์ (๓๓) จะเป็นชื่อของสวรรค์ด้วยที่บ่งถึง **มัฆะ** หรือทางสายกลางนั่นเอง เป็นบุคคลาธิษฐานที่แยบยลมาก **มัฆมาณพ** หรือ **มฆมาณพ** ทำทางไปสวรรค์ ก็คือดำเนินบนทางสายกลางนี้นี่แหละ

ทางสายถูกสายหนึ่ง ที่อยู่ระหว่างทางสองสายนั้น อาจจะเป็น *มัชเฌนธัมมเทศนา* ซึ่งอยู่

รูปอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต ๑ อนาคต ๒ หรือปัจจุบัน ๓ เป็นภายใน ๔ หรือภายนอก ๕ หยาบ ๖ หรือละเอียด ๗ ทราม ๘ หรือประณีต ๙ ทั้งที่อยู่ไกล ๑๐ หรือใกล้ ๑๑ **รูป** ทั้งหมดนั้น เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า "นั่นไม่ใช่ของเรา (๑)" "เราไม่เป็นนั่น (๒)" "นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา (๓)" [เปลี่ยน **รูป** เป็น **เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ** ให้ครบทั้งห้าขันธ์]

การนำเอาอุปาทานขันธ์ห้า ทั้ง ๑๑ ปริจเฉท แต่ละปริจเฉทมาพิจารณาให้เห็นชัดทั้ง ๓ ลักษณะ ว่า (๑) "ไม่ใช่ของเรา" (คือให้เห็นทุกข์ เพื่อคลายตัณหา) (๒) "เราไม่เป็นนั่น" (ให้เห็นอนิจจัง เพื่อคลายมานะ) และ (๓) "นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา" (ให้เห็นอนัตตา เพื่อคลายทิฏฐิ)

ให้สังเกตหน้าที่ต่อทุกข์ที่ว่า **ทุกขํ ปริญฺเญยฺยํ** "ทุกข์ท่านให้ปริญญา" นั้น *ปริ* ข้างหน้า *ญา* ก็มาจาก *ปริจเฉท* ซึ่งแปลว่ากำหนดนี่เอง **ทุกข์ ท่านให้กำหนดรู้** กำหนดอย่างไร ? ก็กำหนดขอบเขตอุปาทานขันธ์ทั้งห้า โดย อดีต..อนาคต...ปัจจุบัน...ภายใน...ภายนอก...หยาบ...ละเอียด...ทราม...ประณีต...ไกล...ใกล้ ทั้ง ๑๑ ปริจเฉทนี้ แต่ละปริจเฉท ให้เห็นว่า "ไม่ใช่เรา" "ไม่เป็นเรา" "ไม่ใช่ตัวตนของเรา" เพื่อให้จิตสามารถคลายตัณหา - มานะ - ทิฏฐิ แล้วเป็นอิสระหลุดพ้นจากอุปาทานขันธ์เหล่านี้ได้นั่นเอง

รูป - นามนั้นเป็นของ **ธรรมชาติ** มีอาการเป็นไปตามธรรมดาของมัน รูปเป็นธรรมชาติที่ต้องเข้าไปกำหนดรู้เฉยๆ ส่วนนามนั้นเป็นธรรมชาติที่บางอย่างต้องละ (เช่น ความโลภ โกรธ หลง) เป็นธรรมชาติที่บางอย่างต้องเจริญ (เช่น ศีล สมาธิ ปัญญา) เมื่อเห็น เข้าใจธรรมชาตินั้น ตามความเป็นจริงแล้ว ก็จะเลิกยึดมาเป็นเรา มาเป็นของเรา

ระหว่างคู่สัสสตทิฏฐิ (ตายแล้ว ตัวตนเที่ยง) กับอุจเฉททิฏฐิ (ตายแล้ว ตัวตนขาดสูญ) หรือ *มัชฌิมาปฏิปทา* ซึ่งอยู่ระหว่างคู่กามสุขัลลิกานุโยค (หมกมุ่นในกาม) กับ อัตตกิลมถานุโยค (ทรมานตนให้ลำบาก) หรือทางฝ่ายกรรมไม่ดำไม่ขาว ที่ไม่ใช่ทั้งฝ่ายกรรมดำ (กัณหะ) และฝ่ายกรรมขาว (สุกกะ) เป็นทางเพื่อการสิ้นกรรมทั้งดำทั้งขาว เป็นทางอิสระ เพื่อตัดวัฏฏะแห่งกิเลส กรรม และวิบาก ได้โดยเด็ดขาด

ทางสายไม่ดำไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรมดำและขาว คือ**ทางสายวิปัสสนา**นั่นเอง อารมณ์ของวิปัสสนาก็คือ อุปาทานขันธ์ทั้ง ๕ ที่เรายึดเอาไว้เพราะไม่รู้ มีทั้งหมด ๑๑ ปริจเฉท ซึ่งต้องกำหนดรู้ให้ชัดทั้ง ๓ ลักษณะ ตาม *ปัญจวัคคิยสูตร* (หรือที่รู้จักกันในนาม *อนัตตลักขณสูตร*) ดังนี้คือ

วิปัสสนา ๓๓

ยังกิญจิ **รูปัง** อะตีตานาคะตะปัจจุปปันนัง, อัชฌัตตัง วา พะหิทธา วา, โอฬาริกัง วา สุขุมัง วา หีนัง วา ปะณีตัง วา, ยันทูเร สันติเก วา, สัพพัง **รูปัง**, "เนตัง มะมะ" "เนโสหะมัสฺมิ" "นะ เมโส อัตตา"ติ, เอวะเมตัง ยะถาภูตัง สัมมัปปัญญายะ ทัฏฐัพพัง (เปลี่ยน **รูปัง** เป็น **เวทนา**, **สัญญา**, **สังขารา**, **วิญญาณัง**)

หรือมาเป็นอัตตาของเรา **ชาติ**ก็สิ้น (**ธรรม~~ชาติ~~**) เหลือแต่**ธรรม**ล้วนๆ ไม่มีอุปาทานในขันธ์เหล่านี้เกิดขึ้นได้อีกต่อไป ใจก็จะเป็นอิสระ เข้าถึงพระนิพพาน สิ้นทุกข์ สุขสงบแท้ในธรรม

ผู้ที่กำลังพิจารณาอยู่อย่างนี้ รวม ๑๑ x ๓ ได้ ๓๓ หรือ ตาวติงสะ ก็เท่ากับว่าเขาหรือเธอกำลังเพลิดเพลินธรรมะขั้นวิปัสสนา ๓๓ ถอดถอน ตัณหา - มานะ - ทิฏฐิ อยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นี้นี่เอง

ทางสายกลางนี้จึงไม่ดำไม่ขาว เพราะใสสว่างโปร่งโล่ง เป็นทางที่นำไปสู่การไม่มีตัวเราให้มาดำมาขาว มาเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป เป็นทางที่มีอยู่ แม้ไม่มีผู้เดินบนทางนั้น

มีเรื่องตอนหนึ่งในพระพุทธประวัติบางฉบับที่กล่าวว่า พระอินทร์เสด็จมาดีดพิณสามสายให้พระโพธิสัตว์ขณะที่ทำความเพียรฟัง สายที่หย่อนไปดีดได้ไม่ดัง สายที่ตึงไปก็อาจจะขาดได้ ส่วนสายที่ปรับให้พอดี ไม่ตึงไปไม่หย่อนไป หรือทางสายกลางนั้น สามารถเล่นเพลงได้ไพเราะจับใจ แต่เรื่องนี้ถ้าตามคัมภีร์พระไตรปิฎกฝ่ายเถรวาทแล้ว เป็นเรื่องอุปมาที่พระพุทธองค์ทรงแสดงแก่พระโสณะโกฬิวิสะ ที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะดี มีฝ่าเท้าบาง มุ่งมั่นทำความเพียรตึงเกินไปจนฝ่าเท้าแตก คิดจะลาสิกขา ให้พระโสณะได้สติกลับมาดำเนินความเพียรอย่างพอดี ไม่ตึงหรือหย่อนเกินไป จนได้บรรลุอรหัตตผลในที่สุด

มาดูอีกนัยหนึ่ง มฆมาณพ เป็นชื่อเดิมของพระอินทร์ที่ครองสวรรค์ชั้นตาวติงสะ (ดาวดึงส์) ในปัจจุบัน (พระอินทร์จึงมีอีกชื่อหนึ่งว่า มฆวาน) ชื่อ มฆะ นั้น ขอสันนิษฐานในที่นี้ว่าเป็นคำเดียวกับ มัคคะ นั่นเอง (เห็นตัวอักษรอาจจะดูต่างกันแต่ขอให้ลองออกเสียงดังๆ ให้เพื่อนข้างๆ ฟังดูจะพบว่าเสียง “มะฆะ” กับเสียง “มัคคะ” ใกล้เคียงกันมาก) มฆมาณพนั้นได้รวบรวมเพื่อนรวมเป็นทั้งหมด ๓๓ ตน ชำระที่ กวาดทาง สร้างถนน บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ จนได้มาเกิดเป็นพระอินทร์ในสวรรค์ชั้นที่ชื่อว่า ๓๓ ในที่สุด พูดอีกอย่างหนึ่งได้ว่าเขาคือนักพัฒนาสร้างทาง หรือคือมรรคมาณพนั่นเอง (มรรค แปลว่า ทาง บาลีใช้ มัคคะ; มาณพ แปลว่า ชายหนุ่ม) คือเขาได้ชักชวนเพื่อนๆ ให้ช่วยกันทำทางตั้งแต่ตอนที่ยังเป็นรูปธรรม จนถึงทางที่เป็นนามธรรม หรือทำทางที่เป็นโลกียมรรค พัฒนาขึ้นมาเป็นลำดับจนถึงทางที่เป็นโลกุตตรมรรคได้ในที่สุด พวกเราคงจะเคยได้ยินกันแต่อริยมรรคมีองค์ ๘ ใช่ไหม แต่อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้ ถ้าเรานำมาขยายรายละเอียดแบบพิสดาร ในแต่ละองค์มรรคให้กระจายออกโดยครบถ้วนสมบูรณ์ จะได้จำนวนเท่าไร ลองทายสิ ? ... มานับกันดูเลย

มรรค ๓๓

สัมมาทิฏฐิ ทุกเขญาณัง................................๑
สมุทเยญาณัง................................๒
นิโรเธญาณัง................................๓
นิโรธคามินีปฏิปทาญาณัง............๔

สัมมาสังกัปโป เนกขัมมะสังกัปโป....................๕
อัพยาปาทสังกัปโป....................๖
อวิหิงสาสังกัปโป........................๗

สัมมาวาจา มุสาวาทา เวรมณี..........................๘
ผรุสายวาจาย เวรมณี..................๙

ปิสุณายวาจาย เวรมณี.........๑๐
สัมผัปปลาปา เวรมณี..........๑๑

สัมมากัมมันโต ปาณาติปาตา เวรมณี..........๑๒
อทินนาทานา เวรมณี..........๑๓
กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี.....๑๔

สัมมาอาชีโว มิจฉาอาชีวังปหายะ....๑๕ - ๒๑
(ก็คือสัมมาวาจาและสัมมากัมมันโตที่เกี่ยวกับอาชีพ ๗)

สัมมาวายาโม สังวรปธาน...........................๒๒
ปหานปธาน...........................๒๓
ภาวนาปธาน..........................๒๔
อนุรักขนาปธาน.....................๒๕

สัมมาสติ กายานุปัสสนา...............................๒๖
เวทนานุปัสสนา..............................๒๗
จิตตานุปัสสนา...............................๒๘
ธัมมานุปัสสนา...............................๒๙

สัมมาสมาธิ ปฐมฌาน.................................๓๐
ทุติยฌาน.................................๓๑
ตติยฌาน.................................๓๒
จตุตถฌาน...............................๓๓

จะเห็นได้ว่าถ้านับมรรคแบบกระจายรายละเอียดทั้งหมด จะได้ ๓๓ พอดี ไม่ใช่แต่เฉพาะอริยมรรคเท่านั้นที่สามารถนับได้ ๓๓ แม้แต่โพธิปักขิยธรรม ที่พวกเราคุ้นเคยกันดีว่า มี ๓๗ หรือเรียกกันว่าโพธิปักขิยธรรม ๓๗ นั้น ถ้าเราลองนับธรรมชุดสุดท้ายคือ มรรค ๘ แบบครอบคลุม โดยรวมเป็นอริยสัจทั้ง ๔ (แทนที่จะนับเฉพาะมรรค) ก็จะได้เลข ๓๓ อีก ตามนี้

โพธิปักขิยธรรม ๓๓

สติปัฏฐาน ๔

กายานุปัสสนา ๑
เวทนานุปัสสนา...๒
จิตตานุปัสสนา..๓
ธัมมานุปัสสนา..๔

สัมมัปปธาน ๔

สังวรปธาน...๕
ปหานปธาน ๖
ภาวนาปธาน..๗
อนุรักขนาปธาน ๘

อิทธิบาท ๔

ฉันทิทธิบาท..๙
วิริยิทธิบาท...๑๐
จิตติทธิบาท ๑๑
วิมังสิทธิบาท...๑๒

อินทรีย์ ๕

สัทธินทรีย์..๑๓
วิริยินทรีย์..๑๔
สตินทรีย์... ....๑๕
สมาธินทรีย์...๑๖
ปัญญินทรีย์...๑๗

พละ ๕

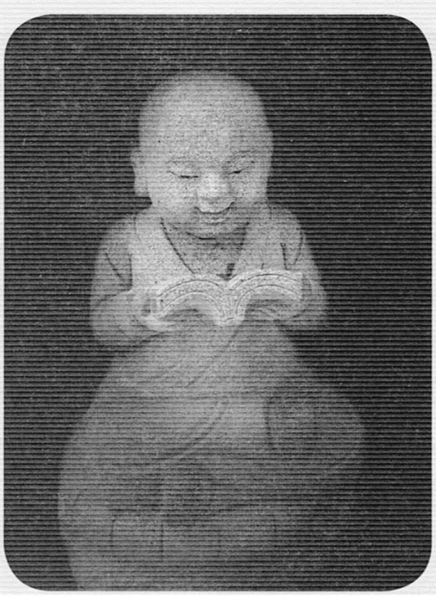
สัทธาพละ ๑๘
วิริยพละ ๑๙
สติพละ...๒๐
สมาธิพละ..๒๑
ปัญญาพละ...๒๒

โพชฌงค์ ๗

สติสัมโพชฌงค์......................................๒๓
ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์...............................๒๔

การนับแบบนี้ จะเห็นได้ว่าในอริยสัจ ๔ (ข้อสุดท้าย) มีมรรค ๘ ส่วน ในมรรค ๘ (ข้อแรก สัมมาทิฏฐิ) ก็มี อริยสัจ ๔ สัจจะ และ มรรค มีอยู่ในกันและกัน สัจจะ ต้องอาศัยมรรค (ในการเข้าไปรู้) ส่วน มรรค ก็ต้องอาศัยสัจจะ (ในการมีจริงให้ถูกรับรู้ได้)

ได้อรรถะของเลข ๓๓ มามากพอสมควรแล้ว แต่เลข ๓๓ แสดงมรรคเท่านั้นก็ยังไม่พอ เลข ๓๓ นี้ยังเป็นตัวเลขที่แสดงจำนวนไวพจน์ (ชื่อเรียกต่างๆ) ของพระนิพพาน ที่มีทั้งหมด ๓๓ ชื่อได้อีกด้วย (นิพพานมีหนึ่งเดียวก็จริง แต่สามารถเรียกได้หลายชื่อ) ตามหลักฐานที่มาใน *อสังขตสูตร สพายตนวรรค สังยุตตนิกาย* รวบรวมไว้เป็นคาถาได้ดังนี้

นิพพาน ๓๓

อสงฺขตํ[๑] อนตํ[๒] อนาสวํ[๓]
สจฺจญฺจ[๔] ปารํ[๕] นิปุณํ[๖] สุทุทฺทสํ[๗]
อชชฺชรํ[๘] ธุวํ[๙] อปโลกิตํ[๑๐]
อนิทสฺสนํ[๑๑] นิปฺปปญฺจ[๑๒] สนฺตํ[๑๓]ฯ
อมตํ[๑๔] ปณีตญฺจ[๑๕] สิวญฺจ[๑๖] เขมํ[๑๗]
ตณฺหากฺขโย[๑๘] อจฺฉริยญฺจ[๑๙] อพฺภุตํ[๒๐]
อนีติกํ[๒๑] อนีติกธฺมมํ[๒๒]
นิพฺพานเมตํ[๒๓] สุคเตน เทสิตํฯ
อพฺยาปชฺโฌ[๒๔] วิราโค[๒๕] จ
สุทฺธิ[๒๖] มุตฺติ[๒๗] อนาลโย[๒๘]
ทีโป[๒๙] เลณญฺจ[๓๐] ตาณญฺจ[๓๑]
สรณญฺจ[๓๒] ปรายนนฺติ[๓๓]ฯ

ไวพจน์ของพระนิพพาน ๓๓ คำ แต่ละคำ สามารถแยกธาตุและปัจจัย ศึกษาความหมายได้ดังนี้

๑) **อะสังขะตัง** (น สํ กร กรเณ ต) ธรรมที่ไม่ถูกปัจจัยปรุงแต่ง

๒) **อะนะตัง** (น นมุ ต) ธรรมที่ไม่มีการน้อมไปด้วยตัณหา

๓) **อะนาสะวัง** (น อาสว) ธรรมที่ไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะ

๔) **สัจจัง** (สต สาตจฺเจ จ) ธรรมที่เป็นปรมัตถสัจจะ คือสภาวธรรมอันจริงแท้ที่สิ้นทุกข์

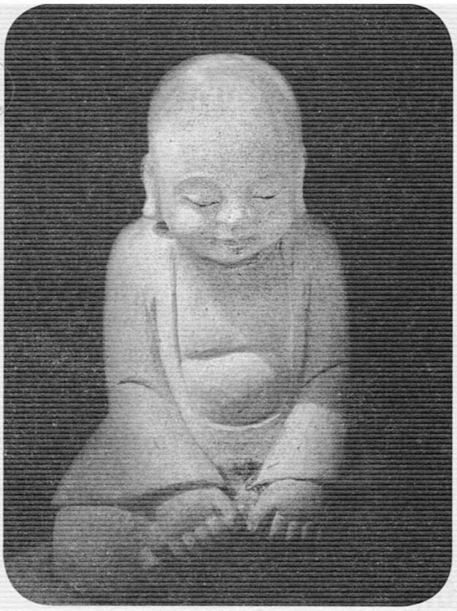
๕) **ปารัง** (ปาร สมตฺถิยํ อ) ธรรมที่อยู่อีกฝั่งจากวัฏฏะ ระงับความเร่าร้อนแห่งทุกข์ในสังสาร

๖) **นิปุณัง** (นิ ปุ โสเธ ยุ) ธรรมที่ละเอียดอ่อนเกินกว่าวิสัยปุถุชนจะพึงรู้ได้

๗) **สุทุททะสัง** (สุ ทุ ทิส เปกฺขเณ ข) ธรรมที่เห็นได้ยากยิ่ง

๘) **อะชัชชะรัง** (น ชร ชรายํ ชร) ธรรมที่ไม่ชำรุดด้วยความชรา

๙) **ธุวัง** (ธุ เถริเย ว) ธรรมอันเที่ยงแท้มั่นคง

๑๐) **อะปะโลกิตัง** (น ป ลุช นสฺสเน อิ ต) ธรรมที่ไม่เลือนหาย ไม่เสื่อม ปราศจากการแตกดับโดยสิ้นเชิง

๑๑) **อะนิทัสสะนัง** (น นิ ทิส เปกฺขเณ ยุ) ธรรมที่มองไม่เห็นด้วยตาเนื้อ รู้ชัด ประจักษ์แจ้งด้วยตาปัญญา

๑๒) **นิปปะปัญจะ** (นิ ป ปจิ วิตฺถาเร อ) ธรรมที่ออกจากกิเลส เครื่องยังสัตว์ให้เนิ่นช้าทั้งหลาย

๑๓) **สันตัง** (สมุ อุปสเม ต) ธรรมที่สงบจากกิเลสทั้งปวง

๑๔) **อะมะตัง** (น มร ปาณจาเค ต) ธรรมที่ไม่มีความตายอีกต่อไป

๑๕) **ปะณีตัง** (ป นี ปาปุณเน ต) ธรรมที่นำไปสู่ความประเสริฐ

๑๖) **สิวัง** (สิ เสวายํ ว) ธรรมอันควรเสพ

๑๗) **เขมัง** (ขี ขเย ม) ธรรมที่เกษม ไม่มีภัยจากกิเลสและสังสารทุกข์

๑๘) **ตัณหากขะโย** (ตณฺหา ขี ขเย อ) ธรรมที่สิ้นตัณหาความทะยานอยากอันเป็นต้นเหตุแห่งทุกข์

๑๙) **อัจฉะริยัง** (อา จร คติภกฺขเณ อ) ธรรมที่บุคคลควรประพฤติให้ยิ่ง ธรรมที่น่าอัศจรรย์

๒๐) **อัพภุตัง** (น ภู สตฺตายํ ต) ธรรมที่ไม่เคยมีแล้ว

๒๑) **อะนีติกัง** (น อีติ ก) ธรรมที่ไม่มีความจัญไร คือขันธ์ ๕

๒๒) **อะนีติกะธัมมัง** (น อีติ ก ธมฺม) ธรรมเป็นเหตุให้ไม่มีจัญไร

๒๓) **นิพพานัง** (นิ วาน) ธรรมที่ออกจากวานะเครื่องร้อยรัดคือตัณหา

๒๔) **อัพฺยาปัชโฌ** (น พฺยาพชฺฌ) ธรรมที่ทุกข์เบียดเบียนไม่ได้

๒๕) **วิราโค** (วิ รํช ราเค อ) ธรรมอันสำรอกออกจากราคะ ความกำหนัด

๒๖) **สุทธิ** (สุธ โสเจยฺเย ติ) ธรรมเครื่องชำระมลทินมีราคะเป็นต้น

๒๗) **มุตติ** (มุจ โมจเน ติ) ธรรมอันหลุดพ้นจากภพสาม

๒๘) **อะนาละโย** (น อาลย) ธรรมที่ไม่มีอาลัย

๒๙) **ทีโป** (ทีป ทิตฺติยํ ณ) ธรรมเป็นที่เกาะที่พึ่งพิง

๓๐) **เลณัง** (ลี นิลียเน ยุ) ธรรมเป็นที่หลีกเร้นจากภัยในสังสาร

๓๑) **ตาณัง** (ตา รกฺขเณ ยุ) ธรรมเครื่องต้านทานรักษาไว้ ไม่ให้ตกไปในวัฏฏะ

๓๒) **สะระณัง** (สร หึสายํ ยุ) ธรรมเป็นที่พึ่งที่เบียดเบียนกิเลส เป็นเครื่องกำจัดทุกข์ภัย

๓๓) **ปะรายะนัง** (ปร อิ → เอ → อาย คติมฺหิ ยุ) ธรรมที่เป็นไปในเบื้องหน้าของพระอริยเจ้าทั้งหลาย

แสดงว่า เลข ๓๓ หรือ ตาวติงสะนั้น อมความหมายไว้ได้มากมายทีเดียว ทวนอีกที ตามคัมภีร์ท่านวิเคราะห์ศัพท์ได้ว่า

เตตฺตึส ชนา นิพฺพตฺตนฺติ เอตฺถาติ เตตฺตึโส ภพเป็นที่เกิดของบุคคล ๓๓ คน จึงเรียกว่า ตาว-ตึส (*เตตฺตึส* บทหน้า *อ* ปัจจัย, แปลง *เต* เป็น *ตาว*, ลบ *ต*)

เราอาจจะตั้งวิเคราะห์ใหม่ให้คำนี้หมายรวมเอาพระนิพพานด้วยก็จะได้ว่า **เตตฺตึส มคฺคงฺคา อุปฺปชฺชนฺติ อารพฺภ ยนฺติ เตตฺตึสํ, นิพฺพานํ**

นิพพาน (เป็นอารมณ์) ที่อาศัยเกิดขององค์มรรค ๓๓ จึงเรียกว่า ตาวตึส หรือ **เตตฺตึส มคฺคงฺคา สมุปฺปชฺชนฺติ เอตสฺมาติ เตตฺตึสํ, นิพฺพานํ**

องค์มรรค ๓๓ ย่อมเกิดพร้อม จากที่นั่นเพราะเหตุนั้น เตตฺตึส (นิพพาน) จึงชื่อว่า เป็นแดนเกิดพร้อม (แห่งองค์มรรคทั้ง ๓๓)

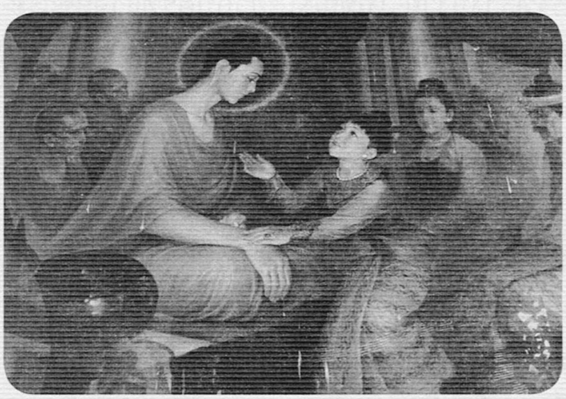
ดังนั้น ที่เราเคยได้ยินว่า 'ขอให้ถึงสวรรค์เมืองแก้ว อย่าให้แคล้วพระนิพพาน' อรรถะของเลข ๓๓ ก็สามารถจะกินความครอบคลุมได้หมด ถ้าเราเข้าใจ จึงหวังว่าคราวต่อไป ถ้าผู้อ่านได้พบกับคำว่า ดาวดึงส์ ๓๓ คงจะทราบความหลากหลายของนัยต่างๆ ที่ตัวเลขมหัศจรรย์นี้หมายถึงได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

๓๓ กับการศึกษา

ทีนี้มาดูความสำคัญของสวรรค์ชั้นนี้กันในอีกมุมหนึ่ง ตามปกติแล้ว บุคคลทั่วไปเมื่อมาเกิดที่ภูมิใดก็จะต้องละสังขารของตนลงที่ภูมินั้นๆ เช่น พวกเราๆ ท่านๆ ก็คงจะทอดสังขารลงบนมนุษย์ภูมินี่เอง ที่ไหนก็ไม่รู้ได้ ส่วนพระอรหันต์ที่รู้เวลาที่ท่านจะปรินิพพาน ก็อาจเลือกที่ที่จะปรินิพพานได้ เช่น พระอัญญาโกณฑัญญะ ท่านเลือกปรินิพพานที่สระฉันทันต์ ในป่าหิมพานต์ (ทิ้งให้ช้างป่าที่คอยดูแลอุปัฏฐาก ร้องไห้กันทั้งโขลง) พระสารีบุตรท่านเลือกที่จะปรินิพพานที่บ้านโยมแม่ของท่านในห้องที่ท่านได้เกิด (เพื่อจะได้มอบอมตธรรมแก่โยมแม่เป็นโอกาสสุดท้าย) หรือพระอานนท์เลือกปรินิพพานกลางอากาศ บนแม่น้ำโรหิณี โดยเหาะขึ้นไปกลางอากาศ นั่งสมาธิ เข้าอภิญญาเตโชกสิณ แล้วปรินิพพาน เป็นการทำฌาปนกิจสรีระของท่านเองให้เสร็จภายในตัว (เพื่อให้อัฐิของท่านได้กลายเป็นพระธาตุ ตกลงสองฝากฝั่งแม่น้ำ ให้ญาติทั้งสองฝ่ายได้แบ่งไปบูชาเท่าๆ กัน) ในกรณีนี้ แม้พระอานนท์จะปรินิพพานในที่ที่ไม่เคยมีสัตว์ตายมาก่อน (คือในกลางอากาศ) แต่ก็ยังอยู่ในภูมิเดิมเหมือนกัน

จะมีพิเศษอยู่รูปเดียวเท่านั้น เท่าที่เคยอ่านพบในพระไตรปิฎกก็คือ **พระราหุล** เหตุที่ท่านแปลกกว่าใครเพื่อน ก็คือ **ท่านเกิดที่ภูมิมนุษย์ แต่กลับเลือกที่จะขึ้นไปปรินิพพานบนภูมิสวรรค์ชั้นดาวดึงส์** บนพระแท่นบัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ อันเป็นที่ประทับของพระอินทร์ ท่านต้องการจะสื่อถึงอะไร ? มาลองวิเคราะห์กันดู พระราหุลนั้นท่านเป็นพระโอรสโดยสายโลหิตของพระพุทธเจ้า เมื่ออายุ ๗ ขวบ พระมารดายโสธราพิมพาส่งพระราหุลกุมารให้ไปทูลขอพระราชทานทรัพย์แห่งรัชทายาทกับพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงพิจารณาแล้วเห็นว่า ทรัพย์ที่ราหุลทูลขอนั้น เป็นโลกียทรัพย์ ยังเป็นไปกับวัฏฏะ ประกอบไปด้วยความคับแค้น อริยทรัพย์ย่อมจะประเสริฐกว่า จึงทรงมุ่งหมายที่จะมอบโลกุตตรทรัพย์ให้แทน

พระพุทธองค์ทรงมอบราหุลกุมารให้แก่พระสารีบุตร เพื่อบรรพชาให้เป็นสามเณร (มีพระมหาโมคคัลลานะปลงพระเกศา และถวายผ้าย้อมน้ำฝาด พระสารีบุตรถวายไตรสรณคมน์ พระมหากัสสปะเป็นพระอาจารย์ผู้ให้โอวาท) นับตั้งแต่วันที่บวช ทุกๆ เช้า สามเณรราหุลจะลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ กอบทรายขึ้นมาเต็มกำมือ แล้วตั้งปรารถนาว่า '*ในวันนี้ ขอเราพึงได้โอวาทและพระอนุสาสนี มีประมาณเท่าทรายนี้ จากพระศาสดาและพระอุปัชฌาย์อาจารย์*' ท่านมีความ

เคารพในการศึกษาและพระอุปัชฌาย์มาก จนพระพุทธองค์ได้ทรงแต่งตั้งท่านไว้ในตำแหน่ง**เอตทัคคะทางผู้ใคร่ในการศึกษา**

เรื่องที่น่าสังเกตคือ **ราหุลกับรัฐปาล** เป็นเพื่อนสนิทกันมาในอดีตชาติอันยาวนาน ได้เคยเกิดเป็นคฤหบดี ที่ชอบให้ทานด้วยกันทั้งคู่ ได้ตั้งความปรารถนามาพร้อมๆ กัน ในพระศาสนาของพระพุทธเจ้าปทุมุตตระ โดยในตอนนั้น ราหุลเกิดเป็นพญานาคราช และรัฐปาลเกิดเป็นท้าวสักกะเทวราช ราหุลเห็นพระโอรสของพระพุทธเจ้าปทุมุตตระแล้วประทับใจ ส่วนรัฐปาลเห็นภิกษุผู้บวชด้วยศรัทธาแล้วประทับใจ ทั้งสองสหายได้สั่งสมบารมีเรื่อยมา จนในชาติสุดท้าย ราหุลเกิดเป็นพระโอรสของเจ้าชายสิทธัตถะ และรัฐปาลเกิดในสกุลผู้สมานรัฐที่แตกแยก ภายหลังฟังธรรมออกบวช แล้วได้เป็นเอตทัคคะของผู้ออกบวชด้วยศรัทธา (ถึงขนาดว่าถ้าไม่ได้บวชก็ยอมตายเสียดีกว่า) **ตัวอย่างของสองสหายนี้นับว่าน่าสนใจ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการศึกษาและศรัทธา ที่เป็นสหายอย่างแนบแน่นกันมาโดยตลอด** แบบศรัทธาแต่ไม่ศึกษา หรือศึกษาแต่ไม่ศรัทธาคงหาไม่มีในสมัยก่อน จะมีก็แต่สมัยใหม่นี้แหละ ที่ศรัทธาหรือศึกษา มาเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างเดียวได้ **ขอย้ำว่าศรัทธาและการศึกษาจะต้องมาคู่กันเสมอ** การศึกษาจะชำระไม่ให้ศรัทธางมงาย ในขณะเดียวกันศรัทธาจะชำระการศึกษาให้บริสุทธิ์ ไม่ใช่ศึกษาเพื่อหวังลาภสักการะ แต่ศึกษาเพื่อความสงบ เพื่อจุดจบ คือพระนิพพาน

ขอเสนอว่า การที่ท่านพระราหุลเลือกปรินิพพานที่แท่นพระที่นั่งของพระอินทร์ ก็เพื่อที่จะฝากย้ำอนุชนรุ่นหลังให้เห็นความสำคัญของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นี้เองว่า ให้เป็นภูมิสถานที่ ที่สื่อถึงการศึกษา (ไตรสิกขา - สิกขาสาม) ก็คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และ อธิปัญญาสิกขา หรือก็คือ มรรคมีองค์ ๘ หรือจะขยายเป็นมรรค ๓๓ ตามที่แสดงไว้แล้วนั่นเอง ดังนั้นพวกเราทุกคนก็อาจเป็นพุทธชิโนรสเหมือนพระราหุลได้ ถ้าก้าวเดินบนเส้นทางแห่งการสิกขา คือเป็นโอรสทางธรรมของพระพุทธองค์ สวรรค์ที่เป็นอุดมคติของชาวพุทธนั้น จึงมิใช่สถานที่ที่เอาไว้ใช้เสพสุข ที่เป็นวิบากผลของกรรมดีเท่านั้น แต่เป็นสถานที่ที่ไว้ให้ศึกษา เพื่อปฏิบัติตนให้พ้นทุกข์ ตามแนวทางของอริยมรรค คือทางสายกลางด้วย อันมีพระนิพพานเป็นที่หมายสูงสุดนั่นเอง

ข้อปฏิบัติ คือ **ไตรสิกขา** จะต้องทำให้เกิดขึ้นให้มีขึ้น ถ้าใครไม่สามารถทำไตรสิกขาให้มีขึ้นภายในตนได้ ก็ถือว่าพลาดจากพระศาสนานี้ ไตรสิกขาจึงเป็นอีกชื่อของพระศาสนา เพราะคำสอนของพระผู้มีพระภาคตลอด ๔๕ พรรษา ก็ประชุมรวมลงในไตรสิกขานั่นเอง ดังที่ก่อนที่พระพุทธองค์จะทรงปรินิพพาน ก็ได้ตรัสพระวาจาสุดท้ายเรื่องความไม่ประมาทไว้ ในการยังกุศล (คือสิกขาสาม) ทั้งปวงให้ถึงพร้อม เพราะฉะนั้น **ถ้าเราไม่เจริญไตรสิกขา ก็เท่ากับเราไม่ได้อะไรจากพระศาสนานี้เลย** ถ้าเราปล่อยชีวิตไปตามยถากรรม เวลาส่วนใหญ่ก็จะถูกอกุศลนิวรณ์ท่วมทับ การไม่ปฏิบัติ ก็เท่ากับปล่อยให้กุศลของเรา ค่อยๆ เสื่อมหายไปนั่นเอง และเราก็จะถอยห่างจากพระศาสนาออกไปเรื่อยๆ

คำสอนเป็นสมบัติของพระพุทธเจ้า แต่การปฏิบัติหรือการเจริญไตรสิกขาเท่านั้น จึงจะจัดเป็นสมบัติของเราได้อย่างแท้จริง ส่วนการที่เราจะปฏิบัติได้มากหรือน้อยนั้น ไม่สำคัญเท่ากับการที่เราได้เริ่มต้นเดินบนทางแห่งมัคคมาณพ ทางสายกลางแห่งการศึกษา ทางมรรคาสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ได้เริ่มขึ้นแล้ว (โปรดติดตามอ่านตอนต่อไป)

วศิน อินทสระ

หัวใจการศึกษาพระพุทธศาสนา

คุณค่าของปัญญา

พูดถึงชีวิตกับการศึกษา สุตะคือการเล่าเรียน เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญญา ท่านเรียกว่า สุตมยปัญญา แปลว่า ปัญญาที่ได้จากการศึกษาเล่าเรียน การสดับตรับฟัง ผู้มีสุตะมาก ท่านเรียกว่า **พหูสูต**

ผู้เป็นพหูสูต จะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ ๕ ประการ คือ

๑. ศึกษามาก ฟังมาก *(สุตธโร)*

๒. จำข้อความได้มาก *(ธตา)*

๓. ว่าได้คล่อง *(วจสา ปริจิตา)*

๔. ใคร่ครวญด้วยใจ คือ หมั่นใคร่ครวญ ขบคิด *(มนสานุเปกฺขิตา)*

๕. เข้าใจทะลุปรุโปร่ง *(ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา)*

(นาถกรณธัมมสูตร ทสกนิบาต อังคุตตรนิกาย ๒๔/๒๕)

มีผู้ถามพระพุทธเจ้าว่า นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวว่า "มีชีวิตอย่างไร จึงจะเป็นชีวิตที่ประเสริฐที่สุด" พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า "นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวว่า ผู้มีชีวิตอยู่ด้วยปัญญา เป็นชีวิตที่ประเสริฐที่สุด *(ปญฺญาชีวึ ชีวิตมาหุ เสฏฺฐํ)*

(อาฬวกสูตร สังยุตตนิกาย สคาถวรรค ๑๕/๓๑๕)

มีพระอรหันต์เถระรูปหนึ่ง ชื่อพระมหากัปปินะ เคยเป็นพระราชาเสด็จออกบวช เมื่อสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว ได้กล่าวข้อความอันน่าจับใจว่า

"มีปัญญาแต่ไม่มีทรัพย์ พออยู่ได้

มีทรัพย์แต่ไม่มีปัญญา ไม่ขอมีชีวิตอยู่"

(มหากัปปินเถรคาถา ๒๖/๕๙)

รวมความว่า การศึกษาก็เพื่ออบรมตนให้เป็นคนดีและมีปัญญา มีปัญญาดีแล้วจะได้ความสุข ตรงตามพระพุทธพจน์ที่ว่า

"สุโข ปญฺญาปฏิลาโภ

แปลว่า การได้ปัญญาทำให้เกิดสุข"

(ขุททกนิกาย ธรรมบท ๒๕/๕๙)

มนุษย์เราโดยมาก มุ่งหน้าสู่ความสุข แต่ไม่ค่อยแสวงหาปัญญา อันเป็นเหตุให้ได้ความสุขที่บริสุทธิ์และถาวร มักแสวงหาแต่ ลาภ ยศ ชื่อเสียง และกามคุณ ซึ่งเป็นสุขอันไม่ถาวร และเจือด้วยทุกข์ ต้องขวนขวายมาก ต้องลงทุนลงแรงมาก แต่ผลได้ไม่คุ้มเสีย เพราะมัวไปแสวงหาคุณค่าเทียม แทนการแสวงหาคุณค่าแท้ของชีวิต

คุณค่าแท้และคุณค่าเทียม

มนุษย์เราจะต้องศึกษาให้เข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมของชีวิต แยกแยะให้ถูกว่าอะไรเป็นคุณค่าแท้ อะไรเป็นคุณค่าเทียม เกี่ยวกับปัจจัย ๔ นี้ **สิ่งที่เป็นคุณค่าแท้ คือสิ่งที่ทำเพียงเพื่อบำบัดทุกข์ ไม่ต้องแสวงหาความสุขก็ได้** อย่างนี้เรียกว่าเข้าถึงคุณค่าแท้ของชีวิต

ถ้าคนจำนวนมากคิดได้อย่างนี้ เราจะประหยัดได้อีกมาก ปัญหาทางเศรษฐกิจจะน้อยลง จนอาจจะไม่มีปัญหาเลยก็ได้ เพราะมีของเหลือเฟือ แต่ไม่มีคนต้องการ เขามาอยู่เพียงเพื่ออยู่ พออยู่ได้ แต่ละคนก็เอาแค่พออยู่ได้เท่านั้น

ต้องพยายามคำนึงถึงคุณค่าแท้ ถ้าทุกคนเป็นอยู่โดยหวังว่าเราจะเข้าถึงคุณค่าแท้ของชีวิต การศึกษา การใช้จ่าย การเศรษฐกิจ อะไรต่างๆ จะได้แต่สิ่งที่เป็นสาระไปจริงๆ ไม่ใช่ถือเอาสิ่งที่เป็นอสาระว่าเป็นสาระแล้วก็ไพล่ไปยึดถือ เอาสิ่งที่ไม่เป็นสาระมาเป็นสาระ ถ้ามีความคิดผิดหรือความดำริผิดมาเป็นทางดำเนินเสียแล้ว การที่จะเข้าถึงสาระก็หาได้ยาก เป็นไปได้ยาก

ครูกับการศึกษา

จะเป็นครูสอนหนังสือเด็ก ครูสอนศาสนา หรือจะเป็นอะไรก็แล้วแต่ ผู้ที่จะเป็นครูจะต้องไม่เพียงแต่สอนหนังสืออย่างเดียว ครูที่ดีต้องเป็นครูที่สมบูรณ์แบบ **ครูที่ดีและสมบูรณ์แบบจะต้องใช้แนวทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้องด้วย** ไม่ใช่เป็นแค่เพียงสอหนังสืออย่างเดียว

ที่จริงครูทุกคนเป็นครูสอนศีลธรรมโดยการทำเป็นตัวอย่าง เป็นการสอนโดยการกระทำให้ดู เป็นอยู่ให้เห็น เหมือนพ่อแม่อยู่ที่บ้าน ก็เป็นครูของลูก เป็นครูคนแรกของลูกด้วยซ้ำไป เป็นบุพพาจารย์ สอนศีลธรรม สอนทุกอย่างให้เด็ก ถ้าจะเป็นครูที่สมบูรณ์แบบก็ต้องเป็นตัวอย่าง

นอกจากนี้ ยังต้องให้ผู้เรียน**มีโยนิโสมนสิการ** คือ คิดเป็น พูดเป็น แก้ปัญหาเป็น นี่พูดกันอยู่เสมอ โสเครติส นักปรัชญาชาวกรีกสมัยโบราณ ท่านบอกว่า **จริยธรรมสอนไม่ยาก ที่สอนยากเพราะไม่มีตัวแบบ** ถ้ามีตัวแบบก็สอนไม่ยาก เพราะว่าตัวแบบนั่นแหละ เป็นครูสอนไปในตัว ผมเคยพูดที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อได้มีเอกสารบางอย่างมาให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรบ้าง บอกว่า **หลักสูตรที่ดีที่แท้จริง ก็คือตัวครูนั่นแหละ** ถ้าเราได้ครูดี แม้หลักสูตรจะไม่ค่อยดีเท่าไหร่มันก็ดีได้ แต่ถ้าหลักสูตรดีเยี่ยม ร่างกันอย่างยอดเยี่ยม เอาผู้มีปัญญาหัวสมองอย่างดีที่สุดของประเทศมาร่างหลักสูตร แต่เราได้ครูไม่ดีไปสอน มันก็ไม่ค่อยได้ให้อะไรแก่ผู้เรียนผู้ศึกษา นี่คือปัญหาการศึกษา

การฝึกฝนตนเอง

การฝึกฝนตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งผู้สอนผู้เรียน ต้องถือว่าอยู่ในระยะที่ฝึกฝนตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ผู้เรียนนี่ต้องถือว่าไปฝึกฝนตนเอง ไม่ใช่เอาความรู้จากหนังสืออย่างเดียว ไปฝึกฝนตนเองให้เป็นคนสุภาพเรียบร้อย ให้เป็นคนรู้จักกาลเทศะ ให้เป็นคนรู้จักกาลเวลา รู้ว่าเวลาไหนควรคุย เวลาไหนไม่ควรคุย นี่เป็นการฝึกฝนตนเอง บังคับตนเองให้เป็นคนดีไปด้วย

เมื่อผมสอนนิสิตในมหาวิทยาลัย ชั่วโมงแรก ผมจะเน้นเสมอว่า **พวกเธอมาเรียนหนังสือ ไม่ใช่มาเรียนหนังสืออย่างเดียว มาทำบุญด้วย** ก็พูดบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ข้อให้เขาฟัง ในการเข้าเรียนหนังสือแต่ละชั่วโมง **เธอได้ทำบุญอย่างไร ให้มีจิตใจอย่างไร บุญกิริยาวัตถุ แปลว่า ที่ตั้ง หรือเหตุแห่งบุญ** ถ้าเรียนไปโดยไม่ได้ฝึกตนเอง ปริญญาที่ได้ไปก็ไม่มีค่าอะไร ครูก็อยู่ในระยะฝึกฝนตนเอง รู้จักระงับความโกรธ รู้จักวางเนื้อวางตัว **ผู้สอนก็ไปสอนเพื่อจะเอาบุญ ผู้เรียนก็ไปเรียนเพื่อจะได้บุญ บุญก็คือการฝึกฝนตนเองนั่นแหละ**

พุทธศาสนาเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ เป็น **ทัมมะ** แปลว่า คนที่ฝึกได้ มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ พระพุทธเจ้าทรงเป็น **อนุตตโร ปุริสทมฺมสารถิ** เราท่องสวดมนต์กันอยู่บ่อยๆ ในพุทธคุณข้อหนึ่ง คือ สารถี คล้ายๆ คนขับรถ บางทีเปรียบพระพุทธเจ้าเป็นเหมือนนายกองเกวียนที่นำเกวียนไปสู่ที่ปลอดภัย พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ที่ฝึกคนที่ควรฝึก *ปุริสทมฺม* แปลว่า ฝึกคนที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม แต่คนที่ถูกฝึก ต้องรับการฝึก ถ้าไม่รับการฝึก พระพุทธเจ้าก็ฝึกไม่ได้

การฝึกของพระพุทธเจ้ากับการฝึกม้าฝึกช้าง

คนที่เขาฝึกช้าง ฝึกม้า ท่านทั้งหลายก็ทราบว่าเขาฝึกเพื่ออะไร เขาฝึกเพื่อประโยชน์ของคนฝึก เมื่อฝึกได้แล้วจะใช้งานได้ตามที่ต้องการ **แต่พระพุทธเจ้าทรงฝึกคน ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของพระองค์เอง ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของผู้ฝึก แต่เพื่อประโยชน์ของผู้ที่ถูกฝึก** ครูก็เหมือนกัน ฝึกเด็ก ฝึกคน เพื่อประโยชน์ของคนที่ได้รับการฝึก คนฝึกม้าบอกว่า ถ้าฝึกไม่ได้ เขาก็ฆ่ามันเพื่อไม่ให้มันสืบพันธุ์ต่อไป พระพุทธเจ้าตรัสว่า ถ้าฝึกไม่ได้ ท่านก็ฆ่าเหมือนกัน แต่วิธีฆ่าของท่านคือไม่สอน เลิกสอนสำหรับคนนี้ เพราะฝึกไม่ได้ ไปฝึกคนที่สมควรได้รับการฝึกดีกว่า

มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ ขอให้ฝึกตัวเอง หมายความว่าเขาต้องการรับการฝึก ถ้าเขาไม่รับการฝึก เขาฝึกไม่ได้ แล้วพระพุทธเจ้าตรัสว่า *ทนฺโต เสฏฺโฐ มนุสฺเสสุ* บรรดามนุษย์ด้วยกัน มนุษย์ผู้ที่ฝึกตนแล้วเป็นผู้ประเสริฐที่สุด

(ขุททกนิกาย ธรรมบท นาควรรค ๒๕/๕๗)

เรามักได้ยินได้ฟังเสมอจากวิชาชีววิทยา หรือจากวิชาสังคมศาสตร์ว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ประเสริฐ แต่พระพุทธเจ้าไม่ได้ตรัสอย่างนั้น ท่านตรัสว่า**มนุษย์ที่ฝึกตนแล้วเป็นผู้ประเสริฐที่สุด** ถ้ายังไม่ได้รับการฝึกก็ไม่ประเสริฐ และอาจจะเลวร้ายกว่าสัตว์โลกอื่นๆ ก็ได้

มนุษย์ที่จะประเสริฐได้ ดีได้ จะต้องได้รับการฝึกตนแล้วด้วยวิธีที่ถูกต้อง ไม่ใช่ฝึกเพื่อเห็นแก่ตัว เป็นมนุษย์ที่ไม่สะอาด การศึกษาเพื่อจะได้พัฒนาชีวิตหรือว่าเป็นเครื่องมือหาเงินกันแน่ หรือเพื่อเปลี่ยนฐานะทางสังคม นั่นเป็นคุณค่าเทียม แต่ถ้าศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น ให้สูงขึ้น นั่นแหละเป็นการเข้าถึงคุณค่าแท้ของชีวิต

การศึกษาหรือปริยัติตามแนวพระพุทธศาสนา

ในพระสูตรหนึ่งเรียกว่า **อลคัททูปมสูตร** แปลว่า พระสูตรที่เปรียบด้วยงูพิษ อลคัททะ แปลว่า งูพิษ พระอรรถกถาจารย์ได้กล่าวถึงการศึกษา ๓ แบบ

แบบที่ ๑ **อลคัททูปมปริยัติ** แปลว่า การศึกษาเล่าเรียนที่เปรียบเหมือนงูพิษ คือผู้ที่ศึกษาเล่าเรียนเพื่อมุ่งลาภสักการะ ชื่อเสียง ศึกษาเพื่อยกตนข่มผู้อื่น อย่างนี้การศึกษาเป็นพิษ จะกลับมากัดผู้ศึกษาให้ย่อยยับไป คือ**ศึกษาเพื่อยกตนข่มผู้อื่น ไม่ใช่เพื่อกำจัดกิเลส ไม่ใช่เพื่อฝึกฝนตนเอง แต่เพื่อลาภสักการะ เพื่อชื่อเสียงต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งยกตนข่มผู้อื่น อันนี้เรียกว่าเป็นการศึกษาแบบงูพิษ** เป็นสิ่งที่ควรระวังอย่างยิ่ง

แม้ในหมู่พระสงฆ์ ควรต้องระวังในเรื่องนี้ คนดีคนเก่ง ยิ่งศึกษาสูง มีความรู้มาก ก็ยิ่งต้องอ่อนน้อม

ถ่อมตน ถ้ายิ่งเก่งยิ่งแข็งทื่อ กระด้าง เป็นคนที่เคารพใครไม่เป็น เป็นคนที่อ่อนน้อมใครไม่เป็น ถ้าอย่างนั้นแม้จะมีการศึกษาสูงโดยปริยัติ แต่ก็ถือว่าไม่มีคุณค่า ไม่มีคุณสมบัติภายใน คนใดยิ่งศึกษามาก ยิ่งมีความรู้มาก ยิ่งอ่อนน้อมถ่อมตน มีความประพฤติดี สุภาพเรียบร้อย จะพูดจาอะไรก็ระมัดระวัง ไม่ยกตนข่มผู้อื่น อย่างนี้ก็เป็นคนที่มีคุณธรรมอยู่ภายใน ทั้งกิริยา วาจา ข้อความที่พูด ก็ดูดีไปหมด

แบบที่ ๒ **นิสสรณัตถปริยัติ** แปลว่า การศึกษาเพื่อจะสลัดตนออกไปจากวัฏฏทุกข์ คือศึกษาเล่าเรียนเพื่อปฏิบัติขัดเกลา ให้ตนเองได้พ้นจากความทุกข์ โดยที่สุดคือทุกข์ในสังสารวัฏ ฝึกฝนตนเองไป ศึกษาไป แล้วก็เผื่อแผ่แบ่งปันความรู้ให้แก่ผู้อื่นตามสมควรแก่ความรู้ความสามารถ

แบบที่ ๓ **ภัณฑาคาริกปริยัติ** แปลว่า การศึกษาเพื่อเป็นขุนคลัง คล้ายๆ เป็นผู้ถือกุญแจ เก็บข้าวของไว้ ไม่ใช่เพื่อตนเอง แต่เพื่อคนอื่นที่จำเป็นหรือมีความต้องการ ก็ไขกุญแจให้ นัยอย่างสูง ท่านหมายถึงการศึกษาของพระอรหันต์ เป็นพระอเสขะ ไม่ต้องศึกษาปฏิบัติเพื่อการละกิเลสแล้ว แต่ท่านยังต้องศึกษาเล่าเรียนพระพุทธพจน์ เพื่อต้องการจะให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

ในสังคมไทยเวลานี้ คนที่เป็นภัณฑาคาริกหมายถึงคนที่เป็นพหูสูต มีความรู้มาก ในแง่ปริยัติธรรม มีความเข้าใจถูกต้อง จะเป็นประโยชน์แก่สังคมมาก เวลานี้ผู้ที่สนใจศึกษาเล่าเรียนจริงๆ เพื่อรู้จริงๆ หาได้น้อยลง ผู้ที่มีความรู้จริงและเข้าถึง เข้าใจจริงๆ ก็จะเป็นภัณฑาคาริกของคนทั้งหลาย ใครๆ ก็มาขอความรู้ ให้ช่วยค้นนั่นค้นนี่ หานั่นหานี่ ให้ช่วยอธิบายสิ่งนั้นสิ่งนี้ ก็พากันเหนื่อยตามๆ กันไป สำหรับคนที่มีความรู้ เป็นคนที่วางใจของสังคม ก็เหนื่อยมากหน่อย จะบ่นอะไรมากก็ไม่ได้ เพราะว่าเดินเส้นทางนี้ก็ต้องเป็นอย่างนี้ ผลมันสมควรแก่เหตุ ถ้าไม่มีความรู้เสียก็ไม่ต้องเหนื่อย คนที่เดินเส้นทางไหน ก็ต้องพบกับสิ่งนั้นเป็นธรรมดา

การศึกษาเพื่อปริญญาทางพระพุทธศาสนา

ถ้าการศึกษานั้นคือปริญญา พระพุทธศาสนาได้ให้หลักความรู้เกี่ยวกับปริญญาไว้ ๓ อย่าง ปริญญาทางพระพุทธศาสนา คือ

๑. **ญาตปริญญา** ศึกษาในขั้นรู้ รู้ว่าสิ่งนั้นคืออะไร เช่น ขันธ์ ๕ คืออะไร พอรู้ว่าขันธ์ ๕ คืออะไร ทั้งจำได้ และเข้าใจความหมายของขันธ์ ๕ แต่ละอย่าง หรืออริยสัจ ๔ คืออะไร ก็รู้ นี่คือญาตปริญญา รู้ในขั้นรู้

๒. **ตีรณปริญญา** พิจารณาว่าควรทำอย่างไรกับสิ่งนั้น เช่น ขันธ์ ๕ นี้ควรทำอย่างไร ควรกำหนดรู้ว่า ขันธ์ ๕ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา หรือควรทำอย่างไรกับอริยสัจ ๔ เป็นต้น

๓. **ปหานปริญญา** รู้ขั้นละ ละสิ่งที่ควรละได้ บำเพ็ญสิ่งที่ควรบำเพ็ญได้ เช่น ละความยึดติดในขันธ์ ๕ ละความยึดติดในสิ่งที่มีโทษได้ นี่เรียกว่าปหานปริญญา

จากความจริงของขันธ์ ๕ เป็นหลักสูตรทางปริญญา ตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง *"ภิกษุทั้งหลาย เราจะแสดงปริญญาและปริญไญยธรรมแก่เธอทั้งหลาย"* ปริญไญยะ คือหลักสูตรแห่งปริญญา หมายถึง สิ่งที่ควรรู้ เพราะรอบรู้ในขันธ์ ๕ แล้ว ก็จะได้ปริญญา คือ ความสิ้นราคะ **ราคักขโย** ความสิ้นโทสะ **โทสักขโย** ความสิ้นโมหะ **โมหักขโย** นี่คือปริญญา

ปริญญาของพระพุทธเจ้านี่ถึงยาก ทำยาก ไม่เหมือนปริญญาทางโลก หลักสูตรเพื่อปริญญา คือ ขันธ์ ๕ ตัว ปริญญา ก็คือความสิ้นราคะ ความสิ้นโทสะ ความสิ้นโมหะ **หัวใจของการศึกษาพระพุทธศาสนา กล่าวโดยย่อที่สุดคือ การนำความรู้ตามหลักพระพุทธศาสนามาปฏิบัติให้เกิดผลตามที่ประสงค์**

เรื่องชุดพุทธบริษัท

พุทธสาวิกา

กัลยาณมิตรแห่งชีวิต

มีพุทธพจน์ตรัสถึงบุพนิมิตของการศึกษาแห่งชีวิต ที่จะนำไปสู่ชีวิตที่ดีงามตามครรลองคลองธรรม หนึ่งในนั้นคือ **ความมีกัลยาณมิตร** ดังนี้

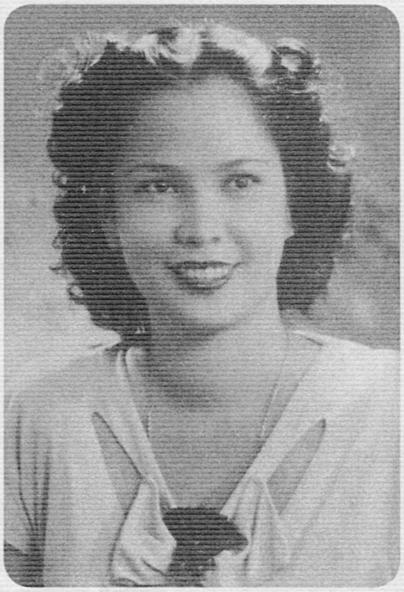
กัลยาณมิตตตา (ความมีกัลยาณมิตร มีมิตรดี คบหาคนที่เป็นแหล่งแห่งปัญญา และแบบอย่างที่ดี)

บุพนิมิตแห่งมรรค ธรรมที่เป็นเครื่องหมายบ่งบอกล่วงหน้าว่า มรรคมีองค์ ๘ ประการอันประเสริฐ จะเกิดขึ้นแก่ผู้นั้น ดุจแสงอรุณเป็นบุพนิมิตของการที่ดวงอาทิตย์จะอุทัย, แสงเงินแสงทองของชีวิตที่ดี หรือ รุ่งอรุณของการศึกษา

ความมีกัลยาณมิตร เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งที่จะช่วยให้บุคคลมีชีวิตที่ดีงามได้ ชื่อขององค์ธรรมนี้ แม้จะสั้นแค่ไม่กี่พยางค์ แต่กินความหมายลึกซึ้งนัก

สำหรับผู้ที่ผ่านชีวิตมานานหลายทศวรรษอย่างผู้เขียน ได้พบเห็น ได้มีประสบการณ์ว่าความมีกัลยาณมิตรนั้นสำคัญที่สุดในการมีชีวิตที่ดีมีความเจริญรุ่งเรือง ได้ประสบความสำเร็จในชีวิตที่มุ่งหวัง และเป็นคนมีความสุข เพราะคิดเป็นหรือมี**โยนิโสมนสิการ** ซึ่งเป็นอีกองค์ธรรมหนึ่งคู่กันกับการมีกัลยาณมิตร และเป็นรุ่งอรุณของการศึกษาเช่นกัน

ผู้เขียนโชคดีที่เกิดในครอบครัวที่พ่อแม่ชอบอ่านหนังสือ โดยเฉพาะคุณแม่ จะเป็นหนอนหนังสือระดับแนวหน้า คืออ่านหนังสือหมดทุกเล่มที่มี หรือที่หาได้ อ่านได้ทุกประเภท ตั้งแต่นวนิยายไปจนสารคดี และเนื่องจากท่านเป็นคนมีการศึกษา จบปริญญาตรี เกียรตินิยมอันดับสองจาก Santo Thomas ประเทศฟิลิปปินส์ เมื่ออายุสิบเก้าปีเท่านั้น เพราะสมัยเรียนชั้นมัธยมได้ข้ามชั้นสองครั้ง ทำให้เรียนได้เร็ว แต่ท่านก็มีอุปสรรคในการเรียนคือ เป็นโรคหอบหืด ต้องหยุดเรียนบ่อยๆ ปีหนึ่งๆ หยุดเรียนเป็นเดือน แต่ก็ยังสอบได้ ภายหลัง เมื่อมาอยู่ประเทศไทยแล้วได้เรียนต่อระดับปริญญาโทและเอก ในโครงการร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยอินเดียน่า กับวิทยาลัยการศึกษาประสานมิตร ท่านเป็นคนเดียวที่ได้รับคัดเลือกให้ไปศึกษาต่อในระดับดุษฎีบัณฑิต

ณ มหาวิทยาลัยอินเดียน่า ที่เมืองบลูมิงตัน สหรัฐอเมริกา จบแล้วยังได้รับการเชื้อเชิญให้เป็นอาจารย์สอนที่นั่น แต่คุณแม่ปฏิเสธไป เพราะท่านห่วงครอบครัวที่เมืองไทย ตอนนั้นคุณแม่มีลูกแล้วสามคน

ดังที่เกริ่นมาแล้วว่า คุณแม่เป็นคนชอบอ่านหนังสือมาก โดยเฉพาะวรรณกรรมเอกของโลกแทบทุกเล่ม เพราะฉะนั้น คุณแม่จะแตกฉานคำศัพท์ยากๆ ที่คนทั่วไปไม่เคยใช้ หรือแม้แต่จะเห็น

คุณแม่ได้ถ่ายทอดความรู้พวกนี้ให้แก่ผู้เขียน โดยจะเล่าถึงวรรณกรรมคลาสสิกของโลก เรื่องโน้น เรื่องนี้ มากมาย จนผู้เขียนมีความรู้เรื่องวรรณคดีอังกฤษดีทีเดียว เพราะได้ยินได้ฟังมาอย่างโชกโชน ภายหลังเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่มากแล้ว ได้มีโอกาสคุยกับท่านที่จบปริญญาเอกทางวรรณคดีมาจากสถาบันเดียวกันกับที่คุณแม่จบมา เขากล่าวชมเชยผู้เขียนว่า ความรู้ทางวรรณคดีของผู้เขียนนั้น ดีกว่าอาจารย์มหาวิทยาลัย ที่สอนวิชาวรรณคดีอย่างน่าประหลาดใจ

นอกจากความรู้ทางวรรณคดีอังกฤษแล้ว สิ่งที่ผู้เขียนได้รับมาจากคุณแม่คือ การรักการอ่านหนังสือ

ผู้เขียนจะชอบอ่านหนังสือตั้งแต่อ่านหนังสือออกเป็นต้นมา สามารถอ่านหนังสือได้ทั้งวันโดยไม่รู้สึกเบื่อหน่าย บัตรห้องสมุดที่โรงเรียนมอบให้นักเรียนทุกคน หนึ่งบัตรในหนึ่งปี ของผู้เขียนใช้ถึงสามบัตร คือ เมื่อบัตรแรกหมด ก็ต่อบัตรที่สองและสาม ตามลำดับ

คุณแม่ของผู้เขียนเป็นคาทอลิก จึงพาผู้เขียนไปโบสถ์ตั้งแต่เป็นเด็กยังไม่รู้ความ จนรู้ความ และสอนให้ผู้เขียนสวดมนต์แบบคริสต์ จนสวดได้คล่อง

แต่เมื่อผู้เขียนอ่านพบธรรมะในพระพุทธศาสนา จำได้ว่า เป็นเพราะอ่านหนังสือนิยายหมดแล้ว ไม่มีอะไรจะอ่าน เลยไปอ่านธรรมะ ของหลวงพ่อปัญญา, กฎแห่งกรรม ของ ท.เลียงพิบูลย์ หนังสือของ สุชีพ ปุญญานุภาพ, วศิน อินทสระ ท่านพุทธทาส ฯลฯ เมื่ออ่านมากเข้า ก็รู้สึกเลื่อมใสศรัทธาคำสอนในพระพุทธศาสนา จึงไปบอกคุณแม่ว่าต่อไปจะเป็นพุทธศาสนิกชนแล้ว คุณแม่ท่านไม่ว่าอะไร บอกว่าตามใจ แต่อย่ามาชวนแม่ให้เป็นพุทธด้วยนะ เพราะแม่ไม่มีวันจะเปลี่ยนศาสนา

เล่ามาทั้งหมดเพียงอยากบอกว่า ความรู้ทั้งหลายที่ได้มาจากคุณแม่ และการอ่านหนังสืออย่างหนักในวัยเด็ก เป็นเสมือนกัลยาณมิตรที่เปิดโลกทัศน์ใหม่ให้แก่ผู้เขียน ทำให้ผู้เขียนรู้จักคิด รู้จักเลือก ด้วยความมั่นใจว่า ชีวิตของตนเองจะไปทางไหน อย่างไร ไม่สับสน วุ่นวายใจ เหมือนตัวเอก โฮลเด้น คลอฟิลด์ ในหนังสือ The Catcher in the Rye ของ J. D. Salinger ซึ่งตัวเอกเป็นเด็กวัยรุ่นที่เรียนในโรงเรียนประจำของคนรวยแห่งหนึ่งใน New York เขาพบแต่ความไม่จริงใจในโรงเรียน มีความเบื่อหน่ายผู้คนและการเรียน จึงหนีออกจากโรงเรียนไปผจญภัย ในที่สุดก็พบว่าเขาอยากเป็น The Catcher in the Rye หรือคนที่ปกป้องพวกเด็กๆ ที่เล่นกันในทุ่ง ไม่ให้ได้

รับอันตราย เพราะเด็กนั้นบริสุทธิ์นัก ไม่ควรจะได้รับอันตรายใดๆ ทั้งจากมนุษย์ด้วยกัน และจากภัยอันตรายอื่นๆ

ผู้เขียนเลือกที่จะมาทำงานหนังสือพิมพ์ เริ่มต้นด้วยการทำข่าว และเขียนคอลัมน์ต่างๆ และจากการที่สนใจในคำสอนของพระพุทธศาสนา มีความเลื่อมใสว่าเป็นสิ่งประเสริฐ จึงคิดอยากเปิดคอลัมน์เกี่ยวกับธรรมะ ในนิตยสารที่ผู้เขียนทำงานอยู่

มีเพื่อนคนหนึ่งนำหนังสือ **"พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม"** มาให้ ผู้เขียนอ่านหนังสือเล่มนี้แล้วชอบมาก พกติดตัวไปไหนมาไหน ไว้ที่หัวนอน อ่านทุกคืน วันละคำสองคำ และพกไปเวลาไปต่างจังหวัด ไม่เคยห่างตัวเลย นอกจากนั้นยังไปหาหนังสือเล่มอื่นของผู้เขียนท่านเดียวกันคือ **"หนังสือพุทธธรรมฉบับเดิม"** ที่ท่านเขียนให้โครงการตำรา ในหนังสือชุดวรรณไวทยากร ตอนนั้น ท่านมีสมณศักดิ์ที่ พระศรีวิสุทธิโมลี (ป.อ. ปยุตฺโต) (ปัจจุบันคือ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์)

เมื่อได้อ่านหนังสือเล่มนี้ ยิ่งเลื่อมใสคำสอนในพระพุทธศาสนามากขึ้นเรื่อยๆ เมื่อมาทำหนังสือพิมพ์เช่นนี้ ก็อยากเปิดคอลัมน์ศาสนาขึ้นมา เพื่อนำเสนอความรู้ทางศาสนาที่ทันสมัย ทันเหตุการณ์ อ่านเข้าใจง่าย จึงได้เดินทางไปหาท่านผู้เขียนหนังสือพุทธธรรม เพื่อปรึกษาหารือเรื่องนี้ว่า เราจะทำอย่างไรให้คนมาสนใจธรรมะ

ขณะนั้นท่านกำลังเขียนหนังสือพุทธธรรมฉบับขยายความ ให้กับธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขณะเดียวกัน ก็ตอบปัญหาต่างๆ ที่ข้าพเจ้าไปถาม เพื่อจะนำมาตีพิมพ์ในคอลัมน์ศาสนาที่ผู้เขียนตั้งขึ้น

จากวันเป็นเดือนเป็นปี เป็นหลายปี ผู้เขียนได้เห็นปฏิปทาและจริยาวัตรอันงดงามของท่าน ท่านได้รับการเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชวรมุนี ได้เขียนหนังสืออีกมากมายหลายร้อยเรื่อง ซึ่งผู้เขียนมีส่วนช่วยให้หนังสือต่างๆ สำเร็จเป็นรูปเล่ม เป็นงานอาสาสมัครที่ทำด้วยศรัทธา

ที่กุฏิของท่านจะมีผู้คนมากหน้าหลายตามาเยี่ยมเยือน บ้างก็มากราบ บ้างก็มาปรึกษา บ้างก็มาถามปัญหา นักศึกษาปริญญาโท ปริญญาเอกทางศาสนาก็มี พระด้วยกันก็มี นักบวชต่างศาสนาก็มี

ผู้เขียนพยายามอยู่ฟังท่านตอบปัญหา ให้มากเท่าที่จะเป็นไปได้ ได้เรียนรู้อะไรมากมายจากการฟังนั้น ทำให้ได้ความรู้ดีๆ ที่นำมาปรับใช้กับชีวิตได้มากมาย

วันหนึ่ง โยมบิดาของท่านได้ถึงแก่กรรมลง ทำให้ผู้เขียนซึ่งตอนนั้นกลายเป็นศิษย์ก้นกุฏิของท่านไปแล้ว คิดว่าจะทำบุญร่วมในงานฌาปนกิจได้อย่างไร นึกขึ้นมาได้ว่า น่าจะเขียนหนังสือเล่าถึงท่านเจ้าคุณฯ เป็นปฏิปทาจริยาวัตรอันงดงาม ที่เราได้พบเห็นอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน แบ่งปันให้ผู้อื่นได้รับรู้บ้าง เพราะเรื่องงดงามเหล่านั้น ไม่ใช่เรื่องที่จะพบเห็นได้ทั่วไป

ตกลงว่าข้าพเจ้าทำหนังสือเล่มเล็กๆ ขึ้นมาหนึ่งเล่ม ตั้งชื่อว่า **วิถีแห่งปราชญ์** เป็นเรื่องสั้นๆ จบในตอน บอกเล่าถึงจริยาวัตรของท่านอย่างตรงไปตรงมา ไม่แสดงความคิดเห็น หรือคำสรรเสริญใดๆ ปล่อยให้เรื่องเล่านั้นพูดให้กับตัวเอง

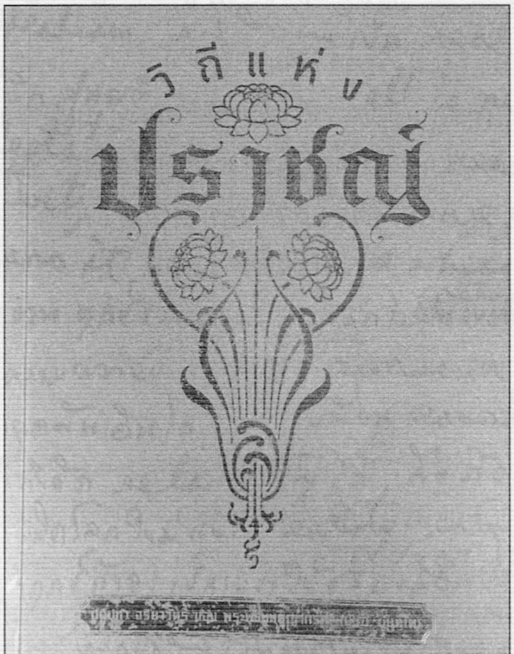
หลังจากแจกไปแล้วครั้งแรก มีจำนวนเรื่องเพียงแค่ ๓๔ เรื่อง เท่านั้น ต่อมาเมื่อมีคนชื่นชอบมากๆ ผู้เขียนได้เขียนเพิ่ม จนสุดท้ายมีจำนวนเรื่อง ๑๕๑ เรื่อง

ในปีหน้า จะมีการเฉลิมฉลอง ๘๐ พรรษา อายุของท่าน คณะศิษยานุศิษย์ได้มาขอให้ผู้เขียนเขียนเรื่องเพิ่มให้ได้ ๒๔๐ เรื่อง สามเท่าของอายุของท่าน ซึ่งได้ตอบตกลงไปแล้วว่าจะทำให้เสร็จก่อนวันเฉลิมฉลอง ในเดือนมกราคม ปี ๒๕๖๒

หน้าที่ของการเกิดมาเป็นมนุษย์นี้ คือ เราควรแสวงหากัลยาณมิตรแห่งชีวิต และหลีกเลี่ยงการคบคนพาล ไม่ให้เข้ามาสู่ชีวิตของเราได้เป็นอันขาด เพราะคนพาลจะทำให้ชีวิตของเราเสียหาย บางครั้งถึงกับประสบหายนะภัยที่ร้ายแรงจนชีวิตล่มสลาย

ผู้เขียนเคยอ่านคำนำในหนังสือเล่มหนึ่งของอาจารย์วศิน อินทสระ ที่กล่าวไว้ว่า *"บุญกุศลใดๆ ที่ได้กระทำมา ขอให้มีอานิสงส์ คือ อย่าได้พบเจอคนพาล ทั้งชาตินี้ ชาติหน้า และชาติไหนๆ"* ผู้เขียนจำได้ว่า ชอบข้อความนั้นมาก และตั้งใจจะเจริญรอยตามท่านอาจารย์วศิน คือ ขออธิษฐานอย่างเดียวกันในทุกครั้งที่กระทำบุญกุศล

สิ่งสุดท้ายที่อยากจะบอกก็คือ เมื่อคบกัลยาณมิตรแล้ว เราต้องเป็นกัลยาณมิตรของตนเองด้วย คือ ไม่ทำร้ายตนเองในทุกวิถีทาง ไม่เป็นคนชั่ว บาป ไม่ประพฤติเสื่อมเสีย และทำตนเป็นกัลยาณมิตรให้กับผู้อื่นด้วยเช่นกัน มีความรักและความปรารถนาดีแก่เพื่อนมนุษย์ สัตว์ร่วมโลก มีเมตตาและกรุณา ตามโอกาสที่เหมาะสม

เราไม่ควรที่จะเป็นผู้รับแต่สิ่งที่ดีเพียงฝ่ายเดียว ควรคิดตอบแทนด้วยการมอบสิ่งเดียวกันนั้นให้แก่ผู้อื่นบ้าง

การศึกษานั้นไม่มีวันจบสิ้น หากยังไปไม่ถึงจุดหมายปลายทาง คือ พระนิพพาน ระหว่างการเดินทางอันยาวไกลนี้ ขอให้ได้พบกับรุ่งอรุณของการศึกษาเสมอไป และการศึกษานั้น ก็จะนำเราไปสู่ความพ้นทุกข์ มีชีวิตที่สงบสันติ ซึ่งนอกจากจะเกื้อกูลต่อตนเองแล้ว ยังทำให้โลกนี้สวยงามน่าอยู่ยิ่งขึ้น ดังคำกล่าวที่ว่า *ผู้ไกลกิเลส อยู่ ณ ที่ใด ที่นั้นไซร้ คือสถานที่อันรื่นรมย์*

พระพุทธโฆษาจารย์อาศิรวาท

พระ เถระหนึ่งผู้ งดงาม
พุทธ สาวกแห่งสยาม เพริศแพร้ว
โฆษา ชื่อลือนาม โดดเด่นโลกา
จารย์ สมดังแก้ว เลิศด้วยจริยา

ขอกราบบาท บูชา อาจารย์ท่าน
ศิระกราน มโนยอม น้อมถวาย
แด่พระผู้ เลิศล้ำ คำบรรยาย
ขจรขจาย กิตติคุณ สุนทรีย์

เป็นแบบอย่าง ทั้งวิชา จรณะ
เสียสละ มั่นคง ตรงวิถี
อุปสรรค หนักหนา ประดามี
สุขภาพที่ อ่อนแอ พ่ายแพ้ใจ

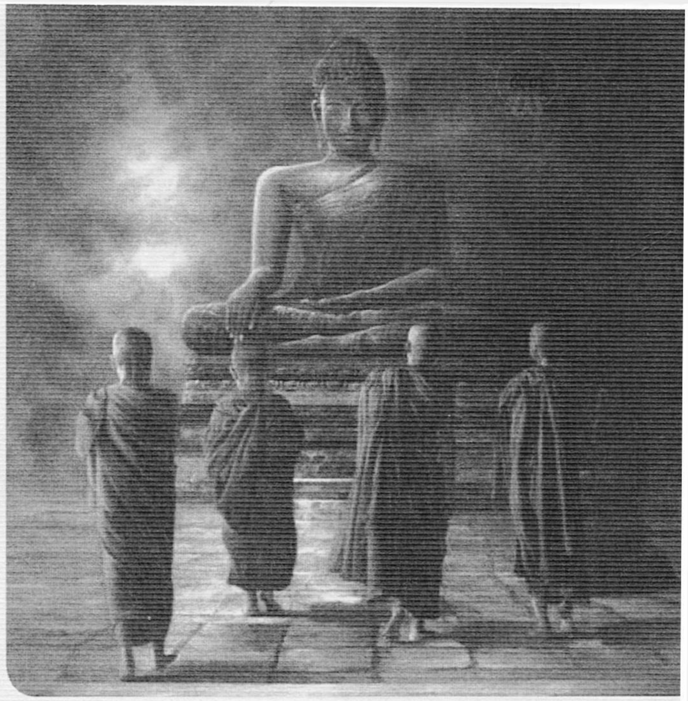
มีชีวิต พิสุทธิ์สง่า ปัญญาเลิศ
ก่อกำเนิด ธรรมทาน งานยิ่งใหญ่
ทั้งไทยเทศ เลื่องลือ ระบือไกล
ยอมรับใน ผลงาน ท่านอาจารย์

คราอสีติ วัสสา เวียนมาถึง
ศิษย์คำนึง พระคุณครู ผู้สืบสาน
พุทธธรรม พุทธศาสนา มายาวนาน
สุขสำราญ ตราบประสบ พบนิพพานฯ

ทันโลก รู้ธรรม

ปฏิรูปเทสการก

พระ: โกงกิน

ข่าวพระผู้ใหญ่หลายท่านทุจริตโกงเงินทอนวัด เมื่อเร็วๆ นี้ มีข้อมูลหลักฐาน จนนำไปสู่การจับขังคุก ถูกปลดออกจากกรรมการมหาเถรสมาคม จับสึก เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เพื่อตรวจสอบพิสูจน์ก่อนศาลตัดสินชี้ขาด กระเทือนใจชาวพุทธไม่น้อย มีทั้งฝ่ายเสียใจ มองว่าเป็นการกลั่นแกล้งทำลายตัวบุคคลหรือพุทธศาสนา และฝ่ายดีใจว่าสมควรกวาดล้างให้วงการสงฆ์บริสุทธิ์สักที บางท่านอาจเสื่อมศรัทธาต่อพระสงฆ์ บางท่านสงสัยว่าทำไมพระที่เรียนบาลีสูงๆ เรียนอภิธรรมสูงๆ ยังเป็นเช่นนี้ ? ส่วนผลวินิจฉัยขั้นสุดท้าย จะออกมาว่าบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์อย่างไร ก็คงต้องดูกันต่อไป แต่ชาวพุทธควรได้เรียนรู้อะไรบ้างจากข่าวนี้

อะไรคือสงฆ์ อะไรคือส่วนบุคคล อะไรคือสถาบัน

ผู้ห่มผ้ากาสาวะที่ถูกต้องตามพุทธประเพณี คือผ่านพิธีบวชตามธรรมวินัย ที่เรียกว่าพระสงฆ์ แบ่งเป็น สมมติสงฆ์ กับ อริยสงฆ์ ***สมมติสงฆ์*** คือ พระปุถุชน ***อริยสงฆ์*** นับตั้งแต่โสดาบันขึ้นไปจนถึงพระอรหันต์ ก่อนบวช ก็คือลูกชาวบ้านธรรมดาๆ ที่ยังมีกิเลส ตัณหา อุปาทาน อาจบวชด้วยจุดประสงค์ต่างๆ กัน ถ้านับกรณีที่ดีที่สุด คือบวชเพื่อหนีสงสาร เพื่อพ้นทุกข์ เพื่อนิพพาน เมื่อบวชแล้ว ก็ต้องเล่าเรียนปริยัติ คือธรรมวินัยทั้งหลาย ต้องปฏิบัติ คือประพฤติตนตามศีลวินัยข้อวัตรต่างๆ ของพระ ปฏิบัติธรรมตามสมควรแก่กำลัง มีการขัดเกลาลดล้างกิเลสตามลำดับ จนมีผลเป็นปฏิเวธ คือเข้าถึงฌาน ญาณ มรรค ผล

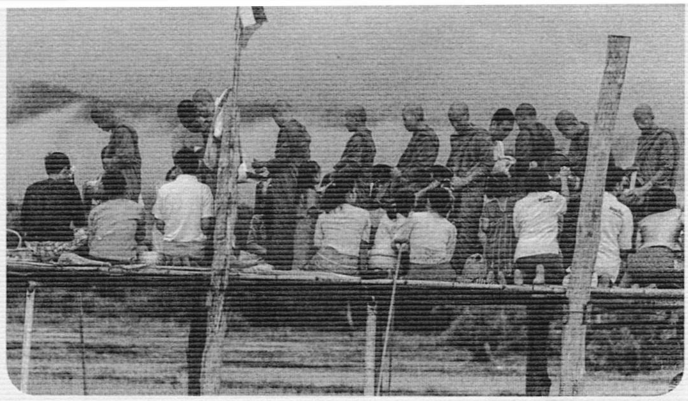
สิ่งเหล่านี้ต้องใช้เวลา ไม่ใช่ในช่วงเวลาสั้นๆ ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับคนทั่วไป กว่าจะเปลี่ยนแปลงนิสัยสันดานความเคยชินทั้งหลายที่ไม่ดี ที่ติดมานมนานตั้งแต่สมัยฆราวาส จะว่าไปแล้ว ก็สะสมมาตั้งแต่ภพชาติปางก่อน การฝึกตน การเอาชนะใจตนเอง เป็นเรื่องยาก แต่อยู่ในวิสัยที่ฝึกฝนได้ ซึ่งต้องทำบ่อยๆ ซ้ำๆ จนตนเองมีอินทรีย์พละที่แข็งแกร่งขึ้น ก็จะพัฒนาเปลี่ยนแปลงตนเองได้อย่างชัดเจน แต่เมื่อโดนเสน่ห์กิเลสตัณหายั่วยวน ถ้าอ่อนแอ ไม่เข้มแข็งพอ หรือประมาทพลาดพลั้ง ก็ยังแพ้กิเลสได้ ตราบที่ยังไม่บรรลุเป็นพระอริยะ ก็ยังไม่สามารถรับประกันการไม่ผิดศีล ๕ ได้ ฉะนั้น ไม่แปลกหรอก ที่จะมีพระปุถุชนจำนวนหนึ่ง ทำผิดศีลวินัยร้ายแรง ถึงขั้นปาราชิกหรือสังฆาทิเสส ก็ต้องปรับอาบัติรับโทษตามธรรมวินัยกันไป

เรื่องผิดธรรมวินัยขั้นร้ายแรง มีมาตั้งแต่สมัยพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่แล้ว จึงเป็นเหตุให้ทรงบัญญัติวินัยต่างๆ ขึ้น ในเวลาต่อมา นอกเหนือจากจุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล ซึ่งมีมาก่อนอยู่แล้วตั้งแต่เริ่มศาสนาช่วงแรกๆ หลังจากพระองค์ปรินิพพาน ก็มีความเสื่อมของภิกษุสงฆ์เป็นระยะๆ ราว พ.ศ. ๑๐๐ ก็มีการย่อหย่อนวินัยเกิดวัตถุ ๑๐ ประการ พระมีเงินทอง จนต้องมีการสังคายนาครั้งที่ ๒ โดยหมู่พระอรหันต์

ครั้นยุคพระเจ้าอโศกมหาราช มีพระปลอมบวชจำนวนมาก แม้พระบวชถูกต้องแต่ประพฤติผิดธรรมวินัย เพราะมีลาภสักการะมาก จนพระเจ้าอโศกจับสึก ๖ หมื่นรูป แล้วสังคายนาครั้งที่ ๓ ใน พ.ศ. ๒๓๕

แม้เมืองไทย ก็มีข่าวพระปาราชิก เพราะเงินทองบ้าง เพราะผู้หญิงบ้าง เป็นระยะๆ ไม่ใช่เรื่องแปลกอะไร มันเป็นเรื่องที่จะต้องเกิดขึ้น ตามหลักอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เมื่อมีเจริญ ก็ต้องมีเสื่อม เมื่อเสื่อมถึงจุดหนึ่ง ก็จะมีการสังคายนา รื้อฟื้นปรับปรุง พัฒนา แก้ไข ปฏิรูป เปลี่ยนแปลง แล้วพุทธศาสนาก็จะกระเตื้องดีขึ้นต่อไปอีกพักหนึ่ง เชื่อว่าพุทธศาสนายังไม่สิ้นคนดี ตราบยังไม่ครบ ๕,๐๐๐ ปี อีกอย่าง สมณพราหมณ์ผู้เป็นพุทธสาวกระดับสยังอภิญญามีอยู่ แม้นานๆ เกิดที เพื่อฟื้นฟูพุทธธรรมแท้ และสืบทอดศาสนา ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ชัดเจนในข้อสุดท้ายของสัมมาทิฏฐิ ๑๐ *(มหาจัตตารีสกสูตร ม.อ. ๑๔/๒๕๗)* ใครปฏิเสธหรือไม่เชื่อว่ามีสมณพราหมณ์จำพวกนี้ นับเป็นมิจฉาทิฏฐิเลยเชียว [(สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ทำให้แจ้งโลกนี้และโลกหน้า ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้ง ก็ไม่มีในโลก *(มิจฉาทิฏฐิสูตร ๑๐ มหาจัตตารีสกสูตร ม.อ.๑๔/๒๕๕)*] แน่นอนว่าสมณะเหล่านี้ ย่อมมาในยุคเสื่อมที่คำสอนผิดเพี้ยนกลายเป็นคำสอนหลักที่เชื่อถือกันทั่วไป และท่านย่อมต้องยึดธรรมวินัยในพระไตรปิฎกเป็นหลัก

พระพุทธบริสุทธิ์ผุดผ่องถึงแม้ทรงปรินิพพานไปนานแล้ว พระธรรมแท้ที่พระพุทธองค์ตรัส ก็ยังบริสุทธิ์ ไม่ล้าสมัย ท้าทายคนให้มาพิสูจน์ ส่วนพระสงฆ์ซึ่งมีมากมายนั้นเป็นปุถุชนเสียส่วนมาก ก็ย่อมต้องมีเรื่องเสื่อมเสียบ้างเป็นธรรมดา แต่พุทธศาสนาก็อยู่มาได้จนถึงบัดนี้ ถ้าเสื่อมภายใน ยังมีสิทธิ์กู้ฟื้นคืนมาได้ แต่ถ้าเสื่อมเพราะภัยจากลัทธิศาสนาอื่นจากการปกครองภายนอกรุกราน เช่น อัฟกานิสถาน ปากีสถาน บังคลาเทศ อินเดีย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ก็หมดสิทธิ์ ยากที่จะฟื้นคืนมาได้

ดังนั้น เราจึงต้องแยกให้ได้ว่า อะไรคือส่วนบุคคล อะไรคือสถาบันสงฆ์ อะไรคือสังฆรัตนะในส่วนมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นองค์กรฝ่ายปกครองหลักของสงฆ์ไทย [แม้จะไม่ใช่ตัวแทนของสงฆ์ทั้งหมด เพราะสงฆ์ในไทย มีตั้งหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มก็มีข้อวัตรปฏิบัติแตกต่างกันไม่มากก็น้อย บางกลุ่มปฏิบัติถูกต้องตามธรรมวินัยมาก บางกลุ่มก็ย่อหย่อน มากบ้างน้อยบ้าง เช่น สายวินัย สายปริยัติ สายปฏิบัติ สายท่านพุทธทาส สายอาจารย์มั่น สายหลวงพ่อชา สายพุทธวจนะ สายพองยุบ เป็นต้น ตามหลักแล้ว พระพุทธองค์ไม่ได้มอบความเป็นใหญ่ให้แก่บุคคลใดหรือกลุ่มใด ดังที่ตรัสไว้ในปัจฉิมโอวาทว่า *"ธรรมวินัยใดที่ตถาคตแสดงแล้ว บัญญัติแล้ว ธรรมวินัยนั้น จักเป็นศาสดา ในกาลล่วงไปแห่งเรา" (มหาปรินิพพานสูตร ที.ม.๑๐/๑๔๑)*] มีการปกครอง การบริหาร ที่ล้าหลัง หละหลวม ไม่มีประสิทธิภาพ ควรต้องปรับปรุงพัฒนาตนเองได้แล้ว ทั้งบุคลากร รูปแบบโครงสร้าง นโยบาย วิธีทำงาน มิฉะนั้นแล้ว นอกจากจะไม่ช่วยส่งเสริมพุทธศาสนาแล้ว ยังเป็นตัวถ่วงการพัฒนาได้

อะไรคืออสรพิษ

อสรพิษ ๒ อย่าง ที่พระพุทธองค์ทรงย้ำเตือนไม่ให้ประมาทคือ **สตรี กับ สตางค์** ซึ่งพาพระเสียคนมาไม่น้อยเพราะสิ่งนี้ ตรัสไว้ว่า *"ทองและเงินไม่ควรแก่สมณะเชื้อสายพระศากยบุตรโดยแท้ ทองและเงินควรแก่ผู้ใด แม้กามคุณทั้งห้าก็ควรแก่ผู้นั้น กามคุณทั้งห้าควรแก่ผู้ใด เธอพึงจำผู้นั้นไว้โดยส่วนเดียวว่า มีปกติมิใช่สมณะ มีปกติมิใช่เชื้อสายพระศากยบุตร"*

(วิ.จู. ๗/๖๓๗)

พระพุทธองค์ยังได้ทรงย้ำหนักหนาว่า *“ลาภสักการะและชื่อเสียง ทารุณ เผ็ดร้อน หยาบคาย เป็นอันตรายแก่การบรรลุธรรมอันเกษมจากโยคะ เทวทัต (ภิกษุ) ถูกลาภสักการะและชื่อเสียงครอบงำย่ำยีจิตแล้ว จึงทำลายสงฆ์”* *(ลาภสักการสังยุตต์ สํ.นิ. ๑๖/๕๓๖-๕๙๘, ภิกขุสูตร ข้อ ๕๘๐, ภินทิสูตร ข้อ ๕๘๒)*

เครื่องเศร้าหมองของสมณพราหมณ์ ๔ อย่าง

(วิ.จู.๗/๖๓๔)

ภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง เศร้าหมองเพราะเครื่องเศร้าหมอง ๔ ประการนี้ จึงไม่สง่า ไม่ผ่องใส ไม่รุ่งเรือง

๑. ภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ดื่มสุราและเมรัย ไม่เว้นขาดจากการดื่มสุราและเมรัย

๒. ฯลฯ เสพเมถุนธรรม ไม่เว้นขาดจากการเสพเมถุนธรรม

๓. ฯลฯ ยินดีทองและเงิน ไม่เว้นขาดจากการยินดีทองและเงิน

๔. ฯลฯ ดำเนินชีวิตด้วยมิจฉาชีพ ไม่เว้นขาดจากมิจฉาชีพ

มูลเหตุสัทธรรมเลอะเลือน

(สุคตวินยสูตร องฺ.จตุกฺก. ๒๑/๑๖๐) มี ๔ ข้อ ขอกล่าวเฉพาะข้อที่เกี่ยวข้อง คือ

ข้อ ๔. พวกภิกษุชั้นเถระ เป็นผู้มักมาก ทำการสะสมบริขาร (เครื่องอุปโภค-บริโภค ลาภ ยศ เงิน ทอง) ประพฤติย่อหย่อนในไตรสิกขา มีจิตต่ำด้วยอำนาจแห่งนิวรณ์ ไม่เหลียวแลในกิจแห่งวิเวกธรรม ไม่ปรารภความเพียร เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งในสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้ง ผู้บวชในภายหลัง ได้เห็นพวกเถระเหล่านั้นทำแบบแผนเช่นนั้นไว้ ก็ถือเอาไปเป็นแบบอย่าง จึงทำให้เป็นผู้มักมาก ทำการสะสมบริขารบ้าง ประพฤติย่อหย่อนในไตรสิกขา มีจิตต่ำด้วยอำนาจแห่งนิวรณ์ ไม่เหลียวแลในกิจแห่งวิเวกธรรม ไม่ปรารภความเพียร เพื่อถึงสิ่งที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งในสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้ง ตามกันสืบไป

เหตุพุทธศาสนาเสื่อมสูญหาย

(ปฐมสัทธัมมสัมโมสสูตร องฺ.ปญฺจก.๒๒/๑๕๔)

มี ๕ อย่าง ขอกล่าวถึงเฉพาะที่เกี่ยวข้อง คือ ข้อ ๕. *ไม่ยอมปฏิบัติธรรมตามที่ตนเข้าใจแล้วโดยเคารพ*

ความรู้คู่คุณธรรม

มีความรู้แต่ไม่มีคุณธรรม ความรู้นั้นยิ่งเป็นเครื่องมือในการทำลายมนุษยโลก เป็นเครื่องมือในการเอารัดเอาเปรียบ ทุจริต กอบโกย มีปริยัติ แต่ไม่มีการประพฤติปฏิบัติตามปริยัตินั้น ก็อาจใช้เป็นเครื่องมือหาลาภ ยศ สักการะ สรรเสริญ นำไปสู่ความประมาทและผิดธรรมวินัยในที่สุด มีความรู้แต่ไม่มีความจริงในตัว เช่น รู้ศีล ๕ ดี สอนได้ อธิบายได้ แต่ตัวเองกลับไม่มีศีล ๕ นอกจากจะไม่ดีต่อตนเองแล้ว ยังทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาได้ด้วย ฉะนั้นความรู้ต้องคู่คุณธรรม ปริยัติต้องคู่ปฏิบัติ มีความรู้แล้ว ก็ต้องทำความจริงให้เป็นให้มีในตนด้วย

ดอกบัว ๔ เหล่า

เปรียบบุคคลกับดอกบัว ๔ เหล่า คือ *อุคฆติตัญญู* บัวพ้นน้ำ *วิปจิตัญญู* บัวปริ่มน้ำ *เนยยะ* บัวในน้ำ *ปทปรมะ* บัวในตม **ปทปรมะ** ไม่ได้หมายความตื้นๆ เพียงแค่คนโง่ ปัญญาอ่อน ที่ไม่รู้ธรรมะเท่านั้น คนเก่ง ฉลาดทางโลก แต่มีมิจฉาทิฏฐิก็คือ ปทปรมะ *แม้บุคคลใดฟังพุทธพจน์ก็มาก กล่าวก็มาก ทรงจำไว้ก็มาก บอกสอนก็มาก แต่ไม่มีการบรรลุมรรคผลในชาตินั้น บุคคลนี้เรียกว่า บุคคลผู้***ปทปรมะ** *(กตโม จ ปุคฺคโล ปทปรโม ยสฺส ปุคฺคลสฺส พหุมฺปิ สุณโต พหุมฺปิ ภณโต พหุมฺปิ ธารยโต พหุมฺปิ วาจยโต น ตาย ชาติยา ธมฺมาภิสมโย โหติ อยํ วุจฺจติ ปุคฺคโล ปทปรโม) (อภิ.ปุ. ๓๖/๑๐๘)* พระไตรปิฎกฉบับหลวงแปล ***ปทปรมะ*** ว่า *ผู้มีบทเป็นอย่างยิ่ง (องฺ.จตุกฺก. ๒๑/๑๓๓)* ก็น่าจะหมายถึงรู้บทธรรมะมากยิ่งนั่นเอง คือได้แต่ปริยัติ แต่ยังไม่มีปฏิเวธ สรุปก็คือต้องมีปริยัติ ปฏิบัติ

ปฏิเวธ ให้ครบ จึงจะพ้นคำว่า ปทปรมะ กลายเป็น เนยยะ คือ *การบรรลุมรรคผลเป็นชั้นๆ ไป ย่อมมีแก่บุคคลใด โดยเหตุอย่างนี้คือโดยอุทเทส โดยไต่ถาม โดยทำไว้ในใจโดยแยบคาย โดยสมาคม โดยคบหา โดยสนิทสนมกับกัลยาณมิตร บุคคลนี้เรียกว่า บุคคลผู้**เนยยะ*** *(อภิ.ปุ.๓๖/๑๐๘)*

พระพุทธองค์เคยตรัสเตือนสติเรียกพระโปฐิละ ผู้ทรงพระไตรปิฎกว่า *ตุจฺฉโปฏฺฐิล* แปลว่า *คุณใบลานเปล่า* จนพระโปฐิละละอาย สลดสังเวชตนเอง เป็นแรงผลักดัน ให้มุ่งมั่นปฏิบัติธรรมจนบรรลุพระอรหันต์ นี่คือทรงเตือนสติแบบนุ่มๆ (เปยยวัชชะ) *(ฉ.มหามกุฏฯ พระโปฐิลเถระ ธ.อ.๔๓/๓๐)* ถ้าทรงเตือนสติใครแรงๆ (เปยยวัชชะ) ก็ตรัสว่า *โมฆบุรุษ*

ธรรมวินัยน่าอัศจรรย์ ๘ ประการ

(ปหาราทสูตรอง.อฏฺฐก. ๒๓/๑๐๙; วิ.จู.๗/๔๔๙-๔๖๔)

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "ปหาราทะ ในธรรมวินัยนี้ มีธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการ ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้ว ต่างพากันยินดีในธรรมวินัย คือ

๑. ธรรมวินัยนี้มีการศึกษาไปตามลำดับ มีการบำเพ็ญไปตามลำดับ มีการปฏิบัติไปตามลำดับ ไม่ใช่มีการบรรลุอรหัตตผลโดยทันที เหมือนมหาสมุทรลาดลุ่มลึกลงไปโดยลำดับ ไม่โกรกชันเหมือนเหว

๒. สาวกทั้งหลายของเรา ย่อมไม่ละเมิดสิกขาบทที่เราบัญญัติไว้ แม้เพราะเหตุแห่งชีวิต เหมือนมหาสมุทรที่มีปกติคงที่ ไม่ล้นฝั่ง

*๓. **บุคคลใดผู้ทุศีล มีธรรมเลวทราม ไม่สะอาด มีความประพฤติที่น่ารังเกียจ ปกปิดกรรมชั่ว มิใช่สมณะ แต่ปฏิญญาว่าเป็นสมณะ มิใช่ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ แต่ปฏิญญาว่าประพฤติพรหมจรรย์ เน่าภายใน ชุ่มด้วยราคะ เป็นเหมือนหยากเยื่อ สงฆ์ก็ไม่อยู่ร่วมกับบุคคลนั้น ย่อมประชุมกันนำเธอออกไปทันที แม้เธอจะนั่งอยู่ในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ก็ยังห่างไกลจากสงฆ์ และสงฆ์ก็ห่างไกลจากเธอ เหมือนมหาสมุทรไม่อยู่ร่วมกับซากศพ ย่อมซัดซากศพขึ้นฝั่งจนถึงบนบกทันที***

๔. กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ย่อมละชื่อและโคตรเดิมของตน รวมเรียกว่า 'สมณศากยบุตร' ทั้งสิ้น เหมือนมหานทีทุกสาย ไหลลงสู่มหาสมุทรแล้ว ย่อมละชื่อและโคตรเดิมของตน รวมเรียกว่า 'มหาสมุทร' ทั้งสิ้น

๕. แม้หากภิกษุจำนวนมากปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ ก็ไม่ทำให้นิพพานพร่องหรือเต็มได้ เหมือนแม่น้ำสายใดสายหนึ่งในโลกที่ไหลรวมลงสู่มหาสมุทร และสายฝนตกลงจากฟากฟ้า ก็ไม่ทำให้มหาสมุทรพร่องหรือเต็มได้

๖. ธรรมวินัยนี้มีรสเดียว คือ วิมุตติรส เหมือนมหาสมุทรมีรสเดียว คือ รสเค็ม

๗. ธรรมวินัยนี้มีรัตนะมาก มีรัตนะหลายชนิด คือ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ เหมือนมหาสมุทรที่มีรัตนะมาก มีรัตนะหลายชนิด คือ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์ สังข์ ศิลา แก้วประพาฬ เงิน ทอง ทับทิม มรกต

๘. ธรรมวินัยนี้เป็นที่อยู่ของสิ่งที่มีชีวิตใหญ่ๆ คือ พระโสดาบัน บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งโสดาปัตติผล พระสกทาคามี บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งสกทาคามิผล พระอนาคามี บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งอนาคามิผล พระอรหันต์ บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่ออรหัตตผล เหมือนมหาสมุทรเป็นที่อยู่ของสิ่งที่มีชีวิตใหญ่ๆ คือ ปลาติมิ ปลาติมิงคละ ปลาติมิรปิงคละ อสูร นาค คนธรรพ์ ที่มีลำตัว ๑๐๐ โยชน์ ๒๐๐ โยชน์ ๓๐๐ โยชน์ ๔๐๐ โยชน์ ๕๐๐ โยชน์ก็มีอยู่

ความเห็น ธรรมที่น่าอัศจรรย์ ข้อ ๓ แสดงถึงธรรมชาติของพุทธศาสนาว่า พระทุศีล ปาราชิก ในที่สุด ก็หลุดพ้นไปจากความเป็นพระ จากศาสนาในที่สุด เพราะธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้

อย่างหนาแน่น รัดกุม จึงอย่าแปลกใจ ถ้ามีข่าวพระปาราชิก เพราะแสดงว่าวงการสงฆ์ยังเอาจริงกับคนผิดอยู่ ถ้ายุคนี้ไม่มีพระโดนปรับอาบัติปาราชิกเลยแสดงว่ามีการช่วยกันปกป้องช่วยเหลือพวกเดียวกัน

มีกำลัง ๔ ย่อมพ้นภัย ๕

กำลัง ๔ *(พลสูตร องฺ.นวก. ๒๓/๒๐๙)*

ภิกษุทั้งหลาย พละ ๔ ประการนี้ อะไรบ้าง ๑. ***ปัญญาพละ*** *(กำลังคือปัญญา) ๒.* ***วิริยพละ*** *(กำลังคือความเพียร) ๓.* ***อนวัชชพละ*** *(กำลังคือกรรมที่ไม่มีโทษ) ๔.* ***สังคหพละ*** *(กำลังคือการสงเคราะห์)*

ปัญญาพละ *คือ ธรรมเหล่าใดเป็นกุศล นับว่าเป็นกุศล ธรรมเหล่าใดเป็นอกุศล นับว่าเป็นอกุศล ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมมีโทษ นับว่าเป็นธรรมมีโทษ ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมไม่มีโทษ นับว่าเป็นธรรมไม่มีโทษ ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมดำ นับว่าเป็นธรรมดำ ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมขาว นับว่าเป็นธรรมขาว ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมที่ควรเสพ นับว่าเป็นธรรมที่ควรเสพ ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมที่ไม่ควรเสพ นับว่าเป็นธรรมที่ไม่ควรเสพ ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมที่ไม่สามารถทำความเป็นอริยะ นับว่าเป็นธรรมที่ไม่สามารถทำความเป็นอริยะ ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมสามารถทำความเป็นอริยะ นับว่าเป็นธรรมสามารถทำความเป็นอริยะ ธรรมเหล่านั้นแลเป็นธรรมที่บุคคลเห็นได้ด้วยดี พิจารณาแล้วด้วยปัญญา นี้เรียกว่า* ***ปัญญาพละ***

วิริยพละ *คือ ธรรมเหล่าใดเป็นอกุศล นับว่าเป็นอกุศล ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมมีโทษ นับว่าเป็นธรรมมีโทษ ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมดำ นับว่าเป็นธรรมดำ ธรรมเหล่าใด เป็นธรรมที่ไม่ควรเสพ นับว่าเป็นธรรมที่ไม่ควรเสพ ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมที่ไม่สามารถทำความเป็นอริยะ นับว่าเป็นธรรมที่ไม่สามารถทำความเป็นอริยะ บุคคลสร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อละธรรมเหล่านั้น*

ธรรมเหล่าใดเป็นกุศล นับว่าเป็นกุศล ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมไม่มีโทษ นับว่าเป็นธรรมไม่มีโทษ ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมขาว นับว่าเป็นธรรมขาว ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมที่ควรเสพ นับว่าเป็นธรรมที่ควรเสพ ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมที่สามารถทำความเป็นอริยะ นับว่าเป็นธรรมที่สามารถทำความเป็นอริยะ บุคคลสร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อได้ธรรมเหล่านั้น นี้เรียกว่า ***วิริยพละ***

อนวัชชพละ *คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ประกอบด้วยกายกรรมที่ไม่มีโทษประกอบด้วยวจีกรรมที่ไม่มีโทษ ประกอบด้วยมโนกรรมที่ไม่มีโทษ นี้เรียกว่า* ***อนวัชชพละ***

สังคหพละ *คือ สังคหวัตถุ (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว) ๔ ได้แก่ (๑)* ***ทาน*** *(การให้) (๒)* ***เปยยวัชชะ*** *(ความผิดอันถูกกล่าวชี้อันพึงดื่มหรือ คำกล่าวอันพึงดื่ม) (๓)* ***อัตถจริยา*** *(การประพฤติประโยชน์) (๔)* ***สมานัตตตา*** *(การวางตนสม่ำเสมอ) ภิกษุทั้งหลาย การให้ธรรมเลิศกว่าการให้ทั้งหลาย การแสดงธรรมบ่อยๆ แก่บุคคลผู้ต้องการจะฟัง เงี่ยโสตลงสดับ เลิศกว่าคำกล่าวอันพึงดื่มทั้งหลาย การชักชวนคนที่ไม่มีศรัทธาให้ตั้งมั่น ดำรงมั่นในสัทธาสัมปทา ชักชวนคนที่ไม่มีศีลให้ตั้งมั่น ดำรงมั่นในสีลสัมปทา ชักชวนคนที่มีความตระหนี่ให้ตั้งมั่น ดำรงมั่นในจาคสัมปทา ชักชวนคนที่มีปัญญาทรามให้ตั้งมั่น ดำรงมั่นในปัญญาสัมปทา เลิศกว่าการประพฤติประโยชน์ทั้งหลาย การที่พระโสดาบันมีตนเสมอกับพระโสดาบัน พระสกทาคามีมีตนเสมอกับพระสกทาคามี พระอนาคามีมีตนเสมอกับพระอนาคามี พระอรหันต์มีตนเสมอกับพระอรหันต์ เลิศกว่าความมีตนเสมอทั้งหลาย นี้เรียกว่า* ***สังคหพละ***

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกประกอบด้วยพละ ๔ ประการนี้ ย่อมข้ามพ้นภัย ๕ ประการได้

*ภัย ๕ ประการ อะไรบ้าง ๑. **อาชีวิตภัย** (ภัยเนื่องด้วยการเลี้ยงชีพ) ๒. **อสิโลกภัย** (ภัยคือความเสื่อมเสียชื่อเสียง การติเตียน) ๓. **ปริสสา-รัชชภัย** (ภัยคือความครั่นคร้ามสะทกสะท้านในบริษัท) ๔. **มรณภัย** (ภัยคือความตาย) ๕. **ทุคคติภัย** (ภัยคือทุคติ)*

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราไม่กลัวอาชีวิตภัย เราจักกลัวอาชีวิตภัยไปทำไม เพราะเรามีพละ ๔ ประการ คือ (๑) ปัญญาพละ (๒) วิริยพละ (๓) อนวัชชพละ (๔) สังคหพละ

คนมีปัญญาทรามพึงกลัวอาชีวิตภัย คนเกียจคร้านพึงกลัวอาชีวิตภัย คนมีการงานทางกายที่มีโทษ มีการงานทางวาจาที่มีโทษ และมีการงานทางใจที่มีโทษ พึงกลัวอาชีวิตภัย คนผู้ไม่สงเคราะห์ใครๆ พึงกลัวอาชีวิตภัย

เราไม่กลัวอสิโลกภัย เราไม่กลัวปริสสารัชชภัย เราไม่กลัวมรณภัย เราไม่กลัวทุคคติภัย เราจักกลัวอสิโลกภัย ปริสสารัชชภัย มรณภัย ทุคคติภัย ไปทำไม เพราะเรามีพละ ๔ ประการ

คนมีปัญญาทรามพึงกลัวอสิโลกภัย ปริสสา-รัชชภัย มรณภัย ทุคคติภัย คนเกียจคร้านพึงกลัวอสิโลกภัย ปริสสารัชชภัย มรณภัย ทุคคติภัย คนมีการงานทางกายที่มีโทษ มีการงานทางวาจาที่มีโทษ และมีการงานทางใจที่มีโทษพึงกลัวอสิโลกภัย ปริสสารัชชภัย มรณภัย ทุคคติภัย คนผู้ไม่สงเคราะห์ใครๆ พึงกลัวอสิโลกภัย ปริสสารัชชภัย มรณภัย ทุคคติภัย

ความเห็น อนวัชชพละ ของพระ รวมการไม่ประกอบมิจฉาอาชีวะด้วย เช่น เดรัจฉานวิชา ไสยศาสตร์ อเนสนาต่างๆ หนทางพิสูจน์ม้า กาลเวลาพิสูจน์คน ในอดีต ประวัติศาสตร์ไทยยุคใกล้ๆ นี้ พระที่มีอธิกรณ์ แบ่งได้เป็น ๒ กลุ่มใหญ่ๆ คือ พวกหนีคดีกับ พวกไม่หนีคดี **พวกไม่หนี** ยินดีให้พิสูจน์ความบริสุทธิ์ตามกระบวนการยุติธรรมของศาล และหรือของสงฆ์ มักเป็นพวกบริสุทธิ์ เพราะกล้าหาญ ท้าทายให้มาพิสูจน์ (เอหิปัสสิโก) เช่น ครูบาศรีวิชัย พระพิมลธรรมแม้โดนบังคับกระชากผ้าเหลือง ถูกจับขังคุก แต่ท่านก็ยืนหยัดในความบริสุทธิ์ถูกต้องของตน ไม่ยอมเปล่งวาจาลาสิกขา อีกกลุ่มที่น่าศึกษาคือคดีสันติอโศก พวกกลุ่มที่ ๑ นี้มักมีคติว่า เสียทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ เสียอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต เสียชีวิตเพื่อรักษาธรรม และธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรมเป็นนิจ ส่วนกลุ่มที่ ๒ **พวกหนี** มักไม่บริสุทธิ์ มีหลักฐานมัดตัว โดยมากเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ และเรื่องเงิน และอาจพ่วงอวดอุตตริมนุสสธรรมที่ไม่มีในตนด้วย เช่น อดีตพระยันตระ นิกร ภาวนาพุทโธ เณรคำ และคดีธรรมกาย เป็นต้น

ทำไมต้องหนี เพราะว่า ตัวเองรู้แก่ใจว่าไม่บริสุทธิ์ ทิ้งร่องรอยหลักฐานไว้ หลักฐานมันฟ้องจำนนต่อหลักฐาน จึงไม่กล้าสู้หน้าคน ไม่กล้าสู้สังคม สะทกสะท้าน ครั่นคร้าม ต่อการกล่าวหาต่อศาล เป็นอสุรกาย ต้องหลบเลี่ยงบ่ายเบี่ยงการพิสูจน์ เพราะไม่มีพละ ๕ ทั้งๆ ที่บางคนฉลาด มีความรู้สูง ขยัน ทำประโยชน์ต่อหมู่กลุ่มเขาเอง และแก่สังคมไม่น้อย คือ **มีสังคหวัตถุ ๔ แต่ขาดอนวัชชพละ** เพราะประกอบทุจริต ๓ ถึงขั้นอาบัติหยาบร้ายแรง หรือปาราชิก จึงไม่กล้า อายผู้คน บางทีอ้างว่า โดนกลั่นแกล้ง นารีพิฆาต หรือลัทธิศาสนาอื่นทำลาย

ผู้ถูกโจทโดยไม่เป็นธรรมไม่ต้องเดือดร้อน

(วิ.จู.๗/๕๐๗)

[๕๐๗] พระอุบาลีทูลถามว่า ภิกษุผู้ถูกโจทโดยไม่เป็นธรรม ไม่ต้องเดือดร้อนด้วยอาการเท่าไร? พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ด้วยอาการ ๕ คือ :

๑. ท่านถูกโจทโดยกาลไม่ควร ไม่ถูกโจทโดยกาลอันควร ท่านไม่ต้องเดือดร้อน

๒. ท่านถูกโจทด้วยเรื่องไม่จริง ไม่ได้ถูกโจทด้วยเรื่องจริง ท่านไม่ต้องเดือดร้อน

๓. ท่านถูกโจทด้วยคำหยาบ ไม่ถูกโจทด้วยคำสุภาพ ท่านไม่ต้องเดือดร้อน

๔. ท่านถูกโจทด้วยเรื่องไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ได้ถูกโจทด้วยเรื่องประกอบด้วยประโยชน์ ท่านไม่ต้องเดือดร้อน

๕. ท่านถูกโจทด้วยมุ่งร้าย ไม่ถูกโจทด้วยเมตตาจิต ท่านไม่ต้องเดือดร้อน

ผู้ถูกโจทโดยธรรมต้องเดือดร้อน *(วิ.จู. ๗/๕๐๙)*

[๕๐๙] ฯลฯ...ภิกษุผู้ถูกโจทโดยธรรม ต้องเดือดร้อนด้วยอาการเท่าไร ? ตรัสตอบว่า ด้วยอาการ ๕ คือ

๑. ท่านถูกโจทโดยกาลอันควร ไม่ใช่ถูกโจทโดยกาลอันไม่ควร ท่านต้องเดือดร้อน

๒. ท่านถูกโจทด้วยเรื่องจริง ไม่ใช่ถูกโจทด้วยเรื่องไม่เป็นจริง ท่านต้องเดือดร้อน

๓. ท่านถูกโจทด้วยคำสุภาพ ไม่ใช่ถูกโจทด้วยคำหยาบ ท่านต้องเดือดร้อน

๔. ท่านถูกโจทด้วยเรื่องประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ใช่ถูกโจทด้วยเรื่องไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ท่านต้องเดือดร้อน

๕. ท่านถูกโจทด้วยเมตตาจิต ไม่ใช่ถูกโจทด้วยมุ่งร้าย ท่านต้องเดือดร้อน

ภิกษุผู้ถูกโจท พึงตั้งอยู่ในธรรมอะไร

๑. ความจริง (**สัจจะ**)

๒. ความไม่หวั่นไหวขุ่นเคือง (**อกุปปะ**)

(วิ.จู. ๗/๕๑๑)

อตฺตนา ว กตํ ปาปํ อตฺตนา สงฺกิลิสฺสติ
อตฺตนา อกตํ ปาปํ อตฺตนา ว วิสุชฺฌติ
สุทฺธิ อสุทฺธิ ปจฺจตฺตํ นาญฺโญ อญฺญํ วิโสธเยฯ

(ขุ.ธ.๒๕/๒๓)

ทำชั่วด้วยตนเอง จักเศร้าหมองด้วยตนเอง ไม่ทำชั่วด้วยตนเอง ย่อมบริสุทธิ์ด้วยตนเอง

ความบริสุทธิ์ ความไม่บริสุทธิ์ เป็นของเฉพาะตัว คนอื่นพึงชำระคนอื่นให้บริสุทธิ์หาได้ไม่ (คนอื่นพึงทำคนอื่นให้มีมลทินหาได้ไม่) ฯ

ความรู้คู่เปรียบด้วย กำลัง กายแฮ
สุจริตคือเกราะบัง ศาสตร์พ้อง
ปัญญาประดุจดัง อาวุธ
กุมสติต่างโล่ป้อง อาจแกล้วกลางสนาม ฯ

(พระราชนิพนธ์ ร. ๕)

ชาวพุทธควรทำอย่างไรต่อไป

มีศรัทธาไม่หวั่นไหวในรัตนตรัย อย่าหวั่นไหวตื่นตูมกับข่าวรายวัน **แยกส่วนบุคคลออกจากสถาบันได้ แยกองค์กรเถรสมาคมออกจากสังฆรัตนะได้ แยกสมมติสงฆ์ออกจากอริยสงฆ์ได้** พระพุทธบริสุทธิ์หมดจดปรินิพพานนานแล้ว พระธรรมที่พระองค์ตรัสดีแล้ว มีให้ศึกษาในพระไตรปิฎก เชิญชวนให้มาพิสูจน์ ให้น้อมเข้ามาใส่ตัว พระอริยสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติเพื่อรู้ธรรมเป็นเครื่องออกจากทุกข์ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ยังมีอยู่แม้ไม่มาก รู้ว่า **สมมติสงฆ์ที่ดี** คือผู้ที่กำลังศึกษา ปฏิบัติ เพื่อพัฒนาตนสู่ความเป็นอริยะ **เป็นสงฆ์ที่ควรต้องส่งเสริมสนับสนุนค้ำชูดูแล** เพื่อให้สืบทอดเผยแผ่ศาสนาต่อไป

เชื่อในความยุติธรรมของกฎแห่งกรรมว่าใครทำกรรมใดไว้ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม จักต้องได้รับผลของกรรมนั้น **พระดีก็ควรอุปถัมภ์ปัจจัย ๔ ต่อไป พระไม่ดีก็ไม่ต้องอุปถัมภ์** ถ้าพระเลว ทำผิดมาก อาจช่วยตักเตือนแนะนำได้ตามสมควร **ถ้าผิดถึงขั้นปาราชิก ก็ควรช่วยกำจัด** บอกผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง เช่น พระผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อความบริสุทธิ์สะอาดของศาสนาโดยรวม ส่วนตัวก็ควร **ถือศีล ๕ ละอบายมุข** เพียงเท่านี้ ศาสนาของเราก็น่าจะไปรอดแล้ว

ถ้ารักพระ อย่าเลี้ยงพระให้เป็นหมู
ถ้ารักครู อย่าหลงครูจนเป็นควาย

การปกป้องพระที่ทำผิดศีลวินัยอย่างร้ายแรง แม้จะมีเจตนาแสนดี เป็นการทำลายพุทธศาสนาโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

มองเทศ - มองไทย

วิเทศทัยย์

พระอุปคุตเถระ

จากพระธรรมกถึกถึงผู้ทรงอภิญญา (๕) (ตอนจบ)

บทก่อนได้พูดถึงความดังระดับท้องถิ่นของพระอุปคุตไปแล้ว ตอนนี้มาว่าถึงความดังระดับประเทศบ้าง เราทราบกันแล้วว่า การปราบมารของพระเถระ เป็นที่รู้จักแพร่หลายของชาวเมืองมถุราและหัวเมืองใกล้เคียง แต่น่าแปลกคือ ไม่เห็นมีใครไปร้องขอให้ท่านทำพระเครื่องปลุกเสกเลขยันต์เหมือนบ้านเรา ต่างพากันรับรู้สนใจความสามารถด้านเทศนาของท่าน ด้วยการเล่าลือกันว่า "ท่านแสดงธรรมได้ไพเราะยิ่งนัก สามารถชี้แจงให้เห็นคุณและโทษ สอนได้ทั้งเทวดา นาค อมนุษย์และมนุษย์ทั้งหลาย จนหลุดพ้นจากกิเลสมากมายเหลือคณานับ"

ถ้าเป็นบ้านเรา ป่านนี้พวกหัวธุรกิจคงนิมนต์ไปเซ็นสัญญาเข้าสังกัดเรียบร้อยแล้ว

ความโด่งดังของพระเถระขจรขจายไปไกลจนถึงพระโสตของพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์แห่งเมืองปาฏลีบุตร จึงเป็นเหตุให้พระองค์ปรารถนาจะพบพระอุปคุตเถระ ยิ่งทราบว่า ได้รับคำพยากรณ์จากพระพุทธเจ้า ยิ่งเพิ่มศรัทธามากขึ้น พระองค์ได้ส่งราชบุรุษไปแจ้งพระเถระว่า พระเจ้าอโศกจอมกษัตริย์จะเสด็จมาหา

พระเถระพิจารณาว่า "กษัตริย์มีข้าราชบริพารมาก หากเดินทางไกล ย่อมสิ้นเปลืองอาหารการกิน ตัวเราไปเข้าเฝ้าพระเจ้าอโศกย่อมเหมาะสมกว่า" หลักฐานตรงนี้ ทำให้เราเห็นความจริงอย่างหนึ่งว่า พระราชามหากษัตริย์สมัยก่อน เวลาจะเสด็จไปไหน ย่อมมีข้าราชบริพารติดตามไปด้วย นอกจากเป็นการเฉลิมพระเกียรติยศแล้ว

ยังเป็นการป้องกันภยันตรายด้วย การจะเสด็จ private เป็นการส่วนพระองค์นั้น เห็นจะยากอยู่

พระอุปคุตเถระได้เดินทางมาเมืองปาฏลีบุตรทางเรือ พร้อมพระอรหันต์ ๑,๐๐๐ รูป

จำนวนพระอรหันต์เป็นพัน ฟังดูแล้วน่าจะมากเกินจริงอยู่ แต่เอาเป็นว่าเชื่อไว้ก่อน เพราะเราเกิดไม่ทัน ได้หลักฐานแท้จริงอย่างไร มาว่ากันอีกที แต่ถ้าให้วิเคราะห์ก็น่าจะหมายถึงมีพระอนุจรร่วมเดินทางหลายรูป ความจริงแล้วพระไปด้วยกันเป็นจำนวนสิบ ญาติโยมก็นับไม่ถ้วนแล้ว เพราะทุกรูปนุ่งสบงทรงจีวรสีเหมือนกัน ผมก็โกนเหมือนกัน ยิ่งคนแก่ตาลายมองไม่ถนัดเป็นทึกทักว่าหลายรูปทีเดียว ไม่เชื่อลองไปนับสามเณรภาคฤดูร้อนดูเป็นไร

ว่ากันว่า พระเจ้าอโศกมหาราชทรงมีพระราชศรัทธาพระอุปคุตเถระมาก ถึงขนาดลุยน้ำไปแบกพระเถระขึ้นบ่าเลยทีเดียว พอถึงพื้นดินก็คุกเข่ากราบเท้าอีกรอบหนึ่ง เรียกได้ว่าศรัทธาหมดใจ จากนั้นได้สรรเสริญคุณพระเถระยืดยาว จะบอกว่ายอเกินจริงก็ไม่ใช่ เพราะสิ่งที่พระองค์พรรณนาไว้ ล้วนเป็นความจริงทุกประการ เช่น ความสามารถในการเทศนา บุคลิกลักษณะอันงดงามด้วยศีลาจารวัตร และได้รับพุทธพยากรณ์จากพระพุทธเจ้า

ครั้นแล้ว พระเจ้าอโศกถามพระอุปคุตเถระว่า "ปกครองอย่างไร จึงจะถือว่าชอบด้วยธรรม ?"

หากนายกรัฐมนตรีถามพระไทยประโยคเดียวกันนี้ เชื่อแน่ว่า คงไม่พ้นดอกไม้และก้อนอิฐ บางรูปอาจพยากรณ์อนาคตของรัฐบาลในทางลบ พระเราสมัยนี้เก่งเรื่องการเมืองมากกว่าโยมเยอะ

คำตอบของพระอุปคุตคือ **"ขอมหาบพิตรปกครองตามใจปรารถนานั้นแหละ แต่ให้ยึดพระรัตนตรัยเป็นสรณะ และปกปักรักษาพระศาสนาให้ดี"**

เห็นความฉลาดลึกซึ้งของปัญญาพระอุปคุตหรือยัง

พระเจ้าอโศกมหาราชนิมนต์พระอุปคุตมานั้น มิใช่มาเทศนาหรือสนทนาธรรม แต่ต้องการให้เป็นไกด์หรือพระวิทยากร นำพาจาริกแสวงบุญสังเวชนียสถาน ไม่เชื่อก็ต้องเชื่อ หนแรกก็คิดว่าจะนิมนต์มาให้คำปรึกษา และเลี้ยงศรัทธาของชาวเมืองปาฏลีบุตรด้วยการเทศนาธรรม แต่ไปๆ มาๆ กลายเป็นธรรมสัญจรได้อย่างไรไม่รู้ สงสัยว่าพระนำทัวร์สมัยนั้นหายาก ถึงขนาดนิมนต์พระอรหันต์มาเป็นไกด์พาเที่ยวเชียวหรือ ?

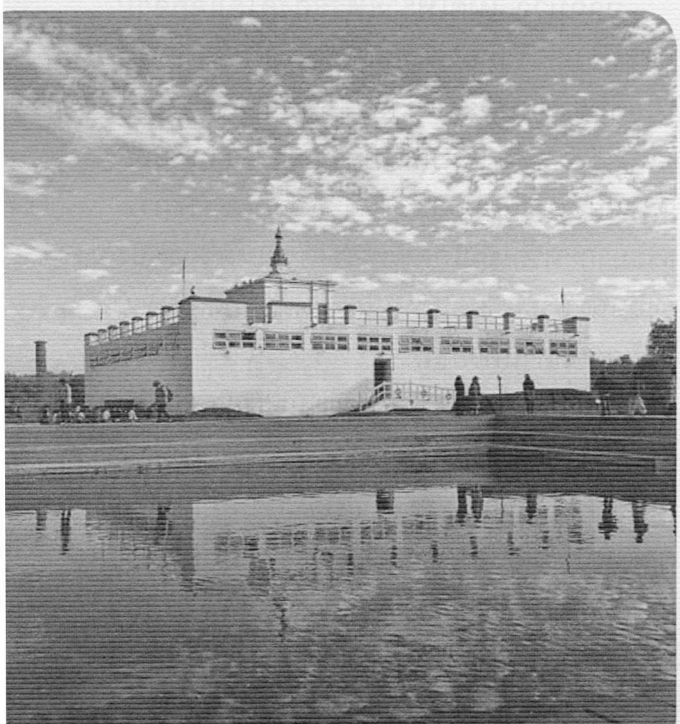
ว่ากันว่า เหตุเพราะพระองค์ได้แจกจ่ายพระบรมสารีริกธาตุ และโปรดให้สร้างเจดีย์ประดิษฐานพระบรมธาตุทั่วชมพูทวีป จำนวนถึง ๘๔,๐๐๐ แห่ง แต่ไม่ได้ไปกราบไหว้สักการะสักแห่งเดียว ตรงนี้ไม่ทราบว่า พระองค์มีพระราชภาระธุระมาก หรือไม่มีไกด์นำทาง ด้วยเหตุนี้กระมัง จึงนิมนต์พระอุปคุตให้เป็นไกด์กิตติมศักดิ์ จัดทัวร์ไหว้เจดีย์สถานทั่วอินเดีย

พระคุณเจ้าที่นำพาญาติโยมจาริกแสวงบุญรอบประเทศอินเดีย เห็นจะเลียนแบบพระอุปคุตเถระเป็นแน่ หากใครต่อว่าไม่ดีไม่งามไม่ถูกต้อง คงตำหนิพระอุปคุตด้วยนะ เพราะท่านเป็นบูรพาจารย์นำทางรูปแรก

การที่พระเจ้าอโศกมหาราชปรารถนาจะทัวร์สังเวชนียสถานนั้น เห็นว่าพระองค์คงสงสัยคลางแคลงใจเรื่องพระพุทธเจ้าอยู่ ลักษณะเหมือนทานอาหาร แต่ไม่รู้เครื่องปรุง มีอาการเหมือนกึ่งศรัทธากึ่งสงสัย เป็นนิวรณ์ไม่จบสิ้น หากได้เห็นสถานที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า และยิ่งได้ไกด์ผู้รอบรู้ ยิ่งเกิดคุณประโยชน์มหาศาล เพราะหากไปเอง ก็ไม่ต่างจากคนตาบอดมองพระอาทิตย์

สถานที่แห่งแรกที่พระเจ้าอโศกทรงเลือกคือสวนลุมพินีวัน ไม่ทราบว่าเหตุใด พระองค์จึงทรงเลือกสถานที่แห่งนี้เป็นจุดแรก เพราะหากมองตามแผนที่แล้วบริเวณใกล้เมืองปาฏลีบุตรคือพุทธคยา ถัดจากนั้นไกลหน่อยคือกุสินารา ส่วนสวนลุมพินีวันอยู่ไกลสุด ติดเมืองสาวัตถี หรือว่าพระองค์ต้องการเห็นจุดกำเนิดของพระพุทธเจ้า ?

พระอุปคุตนั้นบรรยายถวายความรู้เกี่ยวกับบริเวณสวนลุมพินีอย่างละเอียด ถึงขนาดเชิญรุกขเทวดาผู้เคยเห็นพระพุทธเจ้าตอนประสูติมาแสดงตัวต่อพระพักตร์เลยทีเดียว ตรงนี้พระวิทยากรรุ่นใหม่ยังไปไม่ถึง ขอแนะนำให้เพิ่มเทคโนโลยีเข้ามาช่วย รับรองญาติโยมศรัทธาตรึม

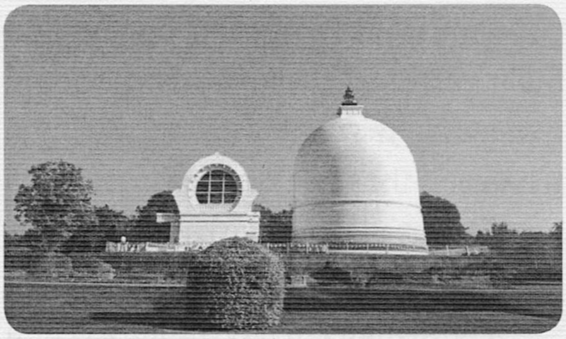

พระเจ้าอโศกมหาราชศรัทธามาก ถึงขนาดบริจาคแสนเหรียญตำลึงทอง เพื่อสร้างเจดีย์สถานบริเวณนี้ เห็นศรัทธาของกษัตริย์สมัยนั้นหรือยัง พร้อมทุ่มเทให้พระพุทธศาสนาอย่างเต็มที่ จากนั้นพระอุปคุตนำพระเจ้าอโศกพร้อมข้าราชบริพารไปดูพระราชวัง ณ เมืองกบิลพัสดุ์ พร้อมอธิบายให้เห็นเป็นฉากๆ ว่า สมัยเป็นพระกุมาร เจ้าชายสิทธัตถะได้รับการเลี้ยงดูอย่างไร ตอนพิธีแรกนาขวัญ ประทับนั่งตรงไหน ฯลฯ แล้วนำพระเจ้าอโศกมหาราชเดินทางตามเส้นทางออกผนวช นับแต่ประตูเมืองกบิลพัสดุ์ จนถึงดงคสิริ และสุดท้ายคือต้นโพธิ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา

เมื่อถึงต้นโพธิ์ ก็สำแดงพญานาคกาลิกะแก่พระเจ้าอโศก พร้อมให้อธิบายเหตุการณ์การตรัสรู้ของนักพรตสิทธัตถะ นับแต่ผจญหมู่มารจนตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ เพราะพญานาคกาลิกะอยู่ในเหตุการณ์ ครั้นแล้ว พระเจ้าอโศกมหาราชทรงศรัทธายิ่งนัก ได้บริจาคพระราชทรัพย์แสนเหรียญตำลึงทอง เพื่อสร้างเจดียสถานถวายแด่โพธิพฤกษ์ของพระพุทธเจ้า

จากนั้น พระอุปคุตพาพระเจ้าอโศกมหาราชและข้าราชบริพาร เดินย้อนกลับเส้นทางเดิม เพื่อไปเมืองกุสินารา อันเป็นสถานที่ปรินิพพานของพระพุทธเจ้า ตรงนี้เกิดเหตุการณ์สำคัญกับพระองค์ กล่าวคือ ครั้นได้ฟังพระเถระพรรณนาถึงการปรินิพพานของพระพุทธเจ้าแล้ว พระองค์ทรงรำลึกถึงพระพุทธเจ้ายิ่งนัก ถึงกับพระวิสัญญีภาพล้มพระองค์ลงบนพื้นพสุธา ข้าราชบริพารต้องเอาน้ำมาประพรมที่พระพักตร์ จึงฟื้นคืนพระสติ และสถานที่แห่งนี้ พระองค์ทรงศรัทธาบริจาคทองแสนตำลึง เพื่อสร้างเจดียสถานเช่นกัน

ครั้นแล้ว พระองค์ประสงค์จะสักการบูชาพระสถูปเจดีย์ของพระอรหันตสาวก พระอุปคุตเถระจึงพาพระองค์พร้อมข้าราชบริพารเดินทาง

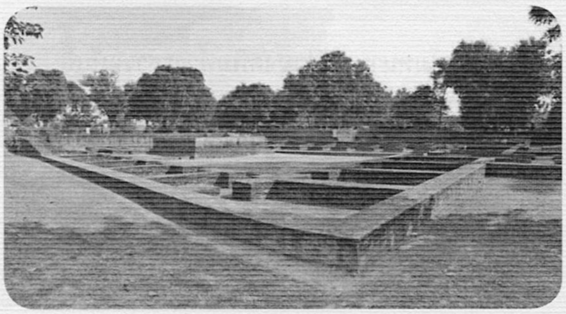
ไปยังวัดเชตวันมหาวิหาร ที่เมืองสาวัตถี เบื้องต้นเข้าไปกราบสถูปของพระสารีบุตร ผู้เป็นพระอัครสาวกเบื้องขวาก่อน ตรงนี้ทรงบริจาคทรัพย์แสนกหาปณะทองคำ เพื่อเป็นสาวกบูชา ถัดมาเป็นสถูปเจดีย์ของพระโมคคัลลานเถระและพระมหากัสสปเถระ พระองค์ก็ทรงศรัทธาบริจาคแสนเหรียญทองเพื่อเป็นสาวกบูชา

พอถึงสถูปเจดีย์ของพระพากุลเถระ ครั้นฟังประวัติความเป็นมาของพระเถระรูปนี้แล้ว ทรงถวายเงินเพียงเหรียญเดียว เพื่อเป็นสาวกบูชา กลายเป็นประเด็นปัญหาเกิดขึ้นทันที พวกข้าราชบริพารพากันงุนงงสงสัย ซุบซิบกันว่า เหตุใดสาวกองค์อื่น พระองค์ถวายทรัพย์เป็นจำนวนเรือนแสน แต่พระเถระรูปนี้ กลับถวายเพียงเหรียญเดียว หรือพระองค์เกิดอคติขึ้นในใจ

พระเจ้าอโศกทรงเฉลยว่า "แม้พระคุณเจ้าจะฉลาด สามารถกำจัดความมืดมิดแห่งกิเลสตัณหาให้สว่างไสว เกิดปัญญาได้ หากแต่ท่านมีความปรารถนาน้อย มิได้ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ใครเลย"

พระราชวินิจฉัยดังนี้ ตรงประเด็น ชัดเจน

พระสงฆ์เรานั้น หากหลุดพ้นแล้วเสวยสุขในวิมุตติรส ย่อมไม่สมควรสรรเสริญ แม้เกิดความวุ่นวายภายในศาสนา แต่ยังมัวนั่งสมาธิบำเพ็ญภาวนากลางป่า ไม่สนใจอันใด ถือว่าผิดวิสัยของพระอรหันต์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา สมัยพุทธกาลก็มีตัวอย่างให้เห็น กล่าวคือ พระมหากัสสปเถระ ผู้ยินดีอยู่ในป่า ครั้นถึงวันแสดงปาติโมกข์ ท่านก็เดินลุยน้ำมาฟังพระปาติโมกข์ จนพระหนุ่มเณรน้อยอดถามท่านไม่ได้ว่า พรรษายุกาลก็มาก อีกทั้งจีวรและสบงก็เปื้อนฝุ่น เปียกน้ำ แต่เหตุใดพระเถระยังอุตส่าห์มาร่วมสังฆกรรม พระมหากัสสปเถระตอบว่า สังฆกรรมเป็นเรื่องสำคัญ พระสงฆ์ทุกรูปจะดูเบาไม่ได้ เพราะนี้คือพุทธประเพณี

ตรงนี้เห็นว่า พระเจ้าอโศกมหาราชทรงทราบพุทธประเพณีเป็นอย่างดี

สุดท้ายคือไฮไลท์ของงานหรือการปิดจ๊อบ

พระเจ้าอโศกมหาราชได้สักการบูชาสถูปเจดีย์ของพระสาวกองค์สำคัญหลายรูปแล้ว ได้ถามหาสถูปเจดีย์ของพระอานนท์เถระ พระอุปคุตเถระจึงชี้ให้ดูเจดีย์หลังหนึ่ง พร้อมอธิบายเกียรติคุณของพระเถระและเรื่องราวอันเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า พระอุปคุตสรรเสริญพระอานนท์เถระว่าเป็นผู้รักษาพุทธพจน์ ดุจดังมหาสมุทรรักษาความเค็ม อุปมาตรงนี้ ช่างลึกซึ้งเหลือประมาณ หมายความว่า พุทธพจน์ของพระพุทธเจ้านั้น ถ้าผ่านพระอานนท์เถระแล้ว รับรองได้ว่าไม่ผิดเพี้ยนเปลี่ยนเป็นอย่างอื่น ยังคงรักษาไว้เหมือนหลุดออกจากพุทธโอษฐ์ทีเดียว ส่วนหนึ่งนั้นเพราะพระพุทธพจน์เป็นของจริงแท้ อีกส่วนหนึ่งเพราะต้องการเคารพบรมครูของตัวเอง

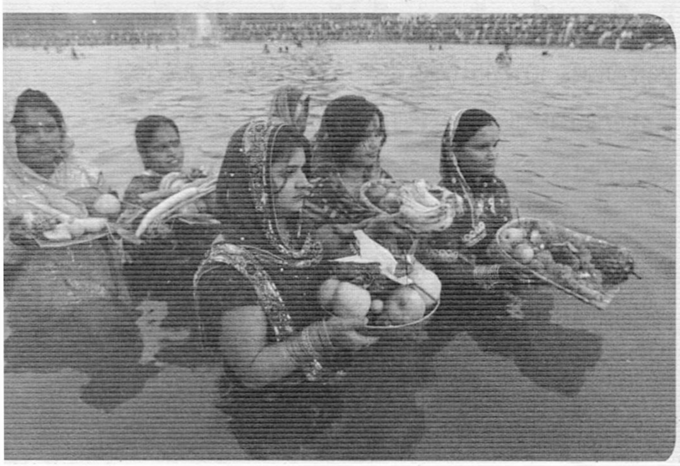
ด้วยความศรัทธาต่อพระอานนท์เถระ พระเจ้าอโศกมหาราชทรงบริจาคทรัพย์สิบล้านเหรียญทองเพื่อเป็นสาวกบูชา

พวกข้าราชบริพารขี้สงสัย ก็พากันซุบซิบกันอีก เหมือนนกกระจอกตอนเช้าตรู่ พระองค์ทรงเฉลยว่า "เพราะพระเถระทำหน้าที่อุปัฏฐากพระพุทธเจ้า ประการหนึ่ง เพราะสามารถทำลายความมืดแห่งอวิชชาได้ ประการหนึ่ง และเพราะเป็นผู้ทรงพระสูตร ประการหนึ่ง"

พาจบทริปแล้ว พระเจ้าอโศกมหาราชได้กราบแทบเท้าพระอุปคุตเถระ พร้อมสารภาพว่า "ข้าพเจ้าได้ประโยชน์แท้จริงจากการเกิดเป็นมนุษย์แล้ว ราชอำนาจแท้จริงคือความไม่เที่ยงแท้ ข้าพเจ้าได้สร้างเจดีย์คู่โลกมากมายแล้ว มาบัดนี้ข้าพเจ้าได้ปลาบปลื้มพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว และศรัทธามั่นคง ไม่คลอนแคลนเปลี่ยนผันแล้ว"

คัมภีร์ไม่ได้บอกว่า พระเจ้าอโศกมหาราชถวายอะไรแก่พระอุปคุตเถระเป็นพิเศษ

สิ่งที่เราได้จากประวัติของพระอุปคุตคือ **ความเป็นพระแท้ และทรงความรู้อย่างแตกฉานลึกซึ้งในคำสอนของพระพุทธเจ้า** แม้จะเห็นว่าการรับภาระของพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นเรื่องหนัก เพราะต้องเดินทางไกลครึ่งค่อนประเทศอินเดีย แต่พระเถระก็ไม่ย่อท้อ เพื่อรักษาพระราชศรัทธาของพระเจ้าอโศกมหาราช ผู้ปรารถนาเห็นสังเวชนียสถานของพระพุทธเจ้า การไปครั้งนี้จึงชื่อว่า ทำประโยชน์แก่ผู้อื่น ส่วนความรู้แตกฉานในคำสอนของพระพุทธเจ้านั้น เห็นได้จากการบรรยายและสนทนากับพระเจ้าอโศกมหาราช

ผู้เขียนชอบลักษณะการบรรยายของพระอุปคุตเถระ หากสังเกตเนื้อหาให้ดี จะเห็นว่าพระเถระเตรียมข้อมูลมาเป็นอย่างดี และทราบพื้นความรู้ของพระเจ้าอโศกอย่างทะลุปรุโปร่ง การเลือกเนื้อหาและจังหวะเหตุการณ์ ถือว่าลงตัวสมบูรณ์แบบ แสดงให้เห็นว่า พระเถระผ่านการศึกษาศาสตร์และศิลป์มาอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ เรียกท่านว่าเป็นไกด์ระดับ professional

ส่วนลักษณะของพระเจ้าอโศกมหาราชก็ไม่ต่างจากชาวพุทธทั่วไป กล่าวคือเน้นศรัทธาด้วยการสร้างศาสนสถานเป็นเบื้องต้น แม้จะทราบจากปากพระคุณเจ้าเล่าถึงความยิ่งใหญ่ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ก็คงไม่ได้ลงลึกศรัทธาแน่วแน่ ยังมีสภาพเชื่อครึ่งศรัทธาครึ่งอยู่ในใจ แต่ครั้นได้เดินทางจาริกแสวงบุญไปตามสังเวชนียสถาน พร้อมได้ฟังการบรรยายอย่างละเอียดลึกซึ้ง ทุกมิติจากผู้ทรงปราชญ์ จึงทำให้พระองค์ทุ่มหัวใจให้พระพุทธศาสนาอย่างเต็มที่ จนต่อมา กลายเป็น **นโยบายธรรมวิชัย** ที่โด่งดังทั่วโลก

มาถึงตรงนี้ ย้อนดูตัวเราเองว่า เป็นชาวพุทธแบบไหน !!!

ท่านสามารถติดตามอ่านวารสารโพธิยาลัยทุกฉบับย้อนหลังได้ทาง เว็บไซต์วัดจากแดง
www.watchakdaeng.com,
เว็บไซต์ชมรมกัลยาณธรรม
www.kanlayanatam.com,
Line Official id : @kanlayanatam และ
Facebook Page : Kanlayanatam

ขออนุโมทนาบุญผู้ร่วมจัดพิมพ์วารสารฉบับนี้
๑. ชมรมกัลยาณธรรม
๒. คุณจิรวรรณ ศิริจิตร และครอบครัว
๓. คุณสุวพร หทัยสุทธิธรรม และครอบครัว
๔. คุณพ่อวัชระ - คุณแม่ทองสุก โลหารักษ์พงศ์
๕. คุณณรงค์ฤทธิ์ อุปถัมภ์ และครอบครัว

เหตุที่ทำให้ปัญญาไม่พัฒนา (ทุปฺปญฺญา)

๑. ไม่ชอบอ่าน ไม่พยายามจดจำพระธรรมวินัย (การอ่านใช้สมาธิมากกว่าการฟัง)
๒. ไม่ชอบใคร่ครวญ ไต่สวน พิจารณาพระธรรมวินัย
๓. ไม่ชอบสนทนา สอบถาม หาความรู้เพิ่มเติมจากท่านผู้รู้ทั้งหลาย
๔. ไม่มีความคิดสร้างสรรค์ ไม่คิดริเริ่ม ถ้าเป็นกุศลก็เป็นประเภทสสังขาริก
๕. ติดข้อง เพลิดเพลินในโซเชียลเน็ตเวิร์ค ทำให้เสียเวลาในการศึกษาค้นคว้าฯ
๖. ชอบทำตามใจ ตามที่เคยชิน ไม่รู้จักฝืนใจ ไม่ฝึกฝน ไม่ขัดเกลากิเลสให้ยิ่งขึ้น
๗. ไม่รู้จักจัดสรรเวลา ไม่มีตารางในการดำเนินชีวิต ไม่มีแผนการชีวิต
๘. ไม่เลือกเฟ้นคบหากัลยาณมิตร เกรงใจบุคคลมากกว่าพระธรรมวินัย
๙. ไม่รู้จักเลือกเฟ้นสถานที่ สังคม สิ่งแวดล้อม จึงถูกสังคมพาไป ต้องคล้อยตาม
๑๐. ไม่มีเป้าหมายชีวิตที่แน่นอน ไม่มีอธิษฐานธรรม ไม่มีสัจจบารมี

เหตุที่ทำให้จดจำพระธรรมคำสอนไม่ได้ (ปปญฺจสญฺญา)

๑. มีนิวรณ์กลุ้มรุมมาก โดยเฉพาะกามฉันทนิวรณ์ (น้ำเจือสี น้ำเดือด น้ำมีจอกแหนปกคลุม น้ำที่ถูกลมพัดเป็นคลื่น น้ำโคลนอยู่ในที่มืด)
๒. สัญญาความจำอ่อน เนื่องจากสมาธิทุรพล ไม่ฝึกฝนทำสมาธิ
๓. ไม่มีความเพียรในการตอกย้ำพระธรรมไว้ในใจ โดยการจดไว้ ท่องจำ หรือดูบ่อยๆ คิดบ่อยๆ สนทนาสอบถามบ่อยๆ
๔. เกียจคร้าน ขาดความสนใจ ไม่ให้ความสำคัญกับพระธรรมคำสอนเท่าที่ควร
๕. สัญญาเป็นเหตุใกล้ของสติ เมื่อไม่นิยมเจริญสติฯ จึงไม่ยอมพัฒนาสัญญา
๖. ปล่อยใจเพลินไปกับอารมณ์สิ่งแวดล้อม ไม่ทำในใจว่า มีกิจในการจดจำคำสอน
๗. ไปให้ความสำคัญกับกิจอย่างอื่น มากกว่ากิจในการศึกษา จดจำคำสอนเพื่อน้อมนำมาปฏิบัติฯ

- วิสัชนาธรรม :
  บุพภาคแห่งมรรคตามหลักมงคลสูตร
- ธรรมปริทัศน์ :
  รุ่งอรุณของการศึกษา
- พระธรรมเทศนา :
  สติ - โยนิโสมนสิการ ฐานของปัญญา
- ธรรมกถา :
  อรุณรุ่งแห่งการตื่นรู้
- ปัญญาปริทัศน์ :
  ธรรมะ ๓๓ : มัชฌิมาปฏิปทา
- ปัญญารัตนะ :
  หัวใจการศึกษาพระพุทธศาสนา
- เรื่องชุดพุทธบริษัท :
  กัลยาณมิตรแห่งชีวิต
- ทันโลก รู้ธรรม :
  พระโกงกิน
- มองเทศ - มองไทย :
  พระอุปคุตเถระ ตอนจบ